ANUL XXI
14
(832)
Sîmbătă
8 aprilie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Știință și umanism

O incursiune în istoria științelor ne înfățișează fără dificultate demersul atitor minți geniale, presărat de-a lungul veacurilor, pentru a smulge naturii, încetul cu încetul, o parte din marile sale taine. Cînd începe istoria științelor și care a fost prima descoperire, este greu de stabilit pînă astăzi. Poate focul dăruit oamenilor de Prometeu, așa cum ni-l înfățișează legenda, să fi constituit începutul unei ere noi în istoria de permanente căutări a omenirii. Cert rămîne pînă la urmă un lucru, și anume că drumul parcurs a fost extrem de anevoios, uneori extrem de întortochiat și de multe ori s-a încheiat cu eșecuri. Dar mintea iscoditoare a oamenilor nu s-a lăsat învinsă: adevărul pe care îl caută știința într-un domeniu sau altul este rodul unor inimaginabile eforturi. Savantul francez Paul Langevin aprecia că „în cercetarea științifică legea efortului este mai neînduplecată decît în oricare alt domeniu". O privire mai atentă asupra duratei unor ipoteze ne reliefează că puține lucruri au rezistat secolelor. Geometria lui Euclid, care dominase matematicile zeci de secole, devine caz particular al geometriei lui Lobacevski, principiul inerției, enunțat de Aristotel, care a dominat timp de aproape două milenii mecanica, este infirmat de Galilei. Nici mecanica rațională a lui Newton n-a rezistat prea mult timpului, deși contemporanii acestuia apreciau că, prin mintea sa, el depășise specia umană. A fost nevoie de o altă descoperire teoretică, de data aceasta a lui Einstein, care să constate limitele mecanicii newtoniene. Mecanica relativistă care deschidea un nou capitol în fizica modernă completa mecanica rațională, fără s-o anuleze, legile ei generale devenind cazuri particulare ale mecanicii lui Einstein.

Mersul înainte al științelor se desfășoară ca un proces în flux continuu, capabil nu numai de innoire, ci și de permanente rectificări, care merg uneori pînă la anularea unor ipoteze și principii ce păreau sortite veșniciei. Azi, pentru nimeni nu mai constituie un secret că în arhiva științei au fost depuse atît sistemele lui Ptolemeu, teoria elastică a luminii, vîrtejurile lui Descartes, cît și vechea teorie a atomului a lui N. Bohr. „Știința — aprecia Frederic Joliot-Curie — este o scară, poezia este un fîlfîit de aripi, o capodoperă artistică există odată pentru totdeauna". Dante nu-l anulează pe Homer, nici Goethe pe Shakespeare. Deși între creația artistică și cea științifică apar deosebiri evidente, mobilurile care îl animă pe artist și pe savant sînt aceleași. Artistul și savantul se întîlnesc astfel pentru a crea sub toate formele ei frumusețea și fericirea fără de care viața n-ar fi decît o sursă elementară de mișcări posomorite.

Dar creatorul, indiferent de domeniu, ca și savantul, nu poate trăi în afara epocii și a colectivității din care face parte. El nu poate fi rupt de realitate, indiferent la ceea ce se petrece în jurul său, oricît ar fi de mari dimensiunile pasiunii ce-l animă și valoarea rezultatelor spre care tinde să ajungă. În ultimă instanță, opera sa este subordonată unui scop, chiar dacă punerea în practică a unor rezultate se dovedește a fi un proces de durată. Să ne imaginăm care ar fi înfățișarea planetei noastre fără aplicarea în practică a electricității. Creație a unor savanți de geniu — Culomb, Volta, Faraday, Ampere, Franklin, electricitatea se transformă dintr-un fel de curiozitate în știință, reușind astfel să schimbe fața globului terestru. Descoperirea și aplicarea la scară mondială a acestui fenomen, de care nu erau străini nici cei din antichitate (Thales cunoștea unele fenomene electrice în urmă cu peste 2 000 de ani) a desființat, practic, distanțele dintre națiuni. Comunicarea de informații, transmiterea de imagini se face azi aproape instantaneu, la depărtări inimaginabile. Azi, electricitatea este la îndemîna fiecăruia, reușind să schimbe într-un timp record viața cotidiană a oamenilor. Fără aplicarea în practică a descoperirilor științifice, fără mașinile perfecționate de azi, omul ar fi rămas într-un stadiu de permanentă inapoiere. La efortul

Marin Rădoi

Continuare în pag. a 7-a

Puterea luminii

Încă o sărbătoare a luminii a fost înscrisă în cronica dinamică a anilor de avînt constructiv ai țării. Recent, la Turnu Măgurele, în România, și la Nicopole, în Bulgaria, în prezența tovarășilor Nicolae Ceaușescu **și** Todor Jivkov, **a zeci de mii de oameni, a avut loc inaugurarea lucrărilor unei noi hidrocentrale, care vine să întregească zestrea de lumină a țării, să adune laolaltă inteligența și capacitatea creatoare a constructorilor români și bulgari, împodobind Dunărea cu o nestemată ivită din mîna iscusită a omului. După ce, la Porțile de Fier, apele Dunării au fost puse la lucru prin contribuția comună a constructorilor români și iugoslavi ; după ce, nu de mult, s-au inaugurat lucrările, pe șantierul hidrocentralei Porțile de Fier II, iată că se pornește la ctitorirea unei noi hidrocentrale. Bătrîna Dunăre întinerește. Entuziasmul popular manifestat cu prilejul acestei inaugurări aduce mărturia unui adevăr din care s-au născut și se vor naște toate marile împliniri socialiste : al încrederii poporului în partid, în proiectele sale cutezătoare, al înaltei conștiințe cu care chemările vibrante ale secretarului general al partidului sînt urmate de întreaga națiune.**

În puterea omului constructor al României socialiste se adaugă, firesc, ca o componentă indispensabilă, puterea luminii care în scurt timp va spori prin minunata construcție de la Turnu Măgurele — Nicopole — prezentată deocamdată la scară redusă, pe schița minuțioasă a proiectanților, înfățișîndu-se mîine ca o izbîndă a omului, ca un argument al certitudinilor acestor zile.

● **ÎN ACEST NUMĂR :** ● Cronica literară de **M. Ungheanu** ● Cartea de debut de **Al. Piru** ● Viața cărților ● Proză de ● **Ioan Dan Nicolescu** și ● **Ion Lotreanu** ● Fragmente critice de **Eugen Simion** ● Profil: **Alexandru Deal** ● Dialog cu cititorul ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● **Festivalul Național «Cîntarea României»**: „O-giu muncii" ● „Memorialul unui critic" de **Mircea Iorgulescu** ● Cultura românească în lume ● Revista străină ● Mondorama

Metrou

Cel ce se deplasează pe cheiul Dîmboviței, cu mijloacele de transport în comun sau pe jos, i se impun imaginile unui teren răvășit de excavatoare, buldozere sau lopeți și, mai ales, ocele tevi (care ies din pămîntul proaspăt ridicat la suprafață) prin care pompele trimit în uriașele canale apa ce incomodează cel mai mult lucrările din tunelul metroului. Panourile cu litera M ce maschează lucrarea, la care se adaugă imaginile prea puțin atrăgătoare de la suprafață, sînt de natură să dea bucureșteanului o idee foarte neclară despre ceea ce se face în realitate.

Mă grăbesc să spun că, vizitînd cîteva locuri de muncă, am dat de o lucrare monumentală.

Directorul general al Metroului, Gl. It. Constantinescu Petre, și directorul general adjunct, inginerul Nicolae Popa, au prezentat — colectivului de scriitori care l-au vizitat, ansamblul lucrărilor, debutul, realizările și dificultățile extraordinare ale acestora, într-o manieră deosebit de realistă și tocmai de aceea cuceritoare.

Apa freatică de sub pămîntul Bucureștilor, salba de lacuri ce comunică între ele, nisipul — miliardele de boabe de nisip care nu aderă una la alta deși par a forma o masă compactă — sînt elementele care au dat și dau în continuare cel mai mult de furcă unora din, fără exagerare, cei mai inventivi constructori din vastul șantier al muncii. Fiecare metru de tunel a pus constructorilor probleme deosebite, tocmai datorită subsolului degradat de factorii naturali și umani. Cel mai important fapt de amintit este capacitatea indiscutabilă a tehnicii românești de a fi rezolvat probleme care păreau de domeniul imposibilului. Tunelul circular se execută cu ajutorul unor agregate românești numite scuturi, cărora muncitorii mineri le spun **cirtițe**. Necesitatea acestor tuneluri circulare a fost impusă de prezența apei freatice în foarte multe puncte ale Metroului. Geniul tehnic al constructorilor noștri a rezolvat și problema etanșelzării betoanelor. Acolo unde tunelul trebuie să înainteze pur și simplu într-o mocirlă, terenul a fost înghețat și lucrarea continuă ca într-o carieră de piatră. Nu pot rămîne însă neconsemnate performanțele materialului rulant, anume ale trenului Metroului ; vagonul spațios, elegant, silențios, a cărui performanță deosebită constă în faptul că amplitudinea vibrațiilor transmise mediului înconjurător nu depășește 0,5 microni. Am semnalat cu entuziasm cîteva elemente grăitoare în privința geniului tehnic al constructorilor noștri, tocmai pentru a contribui, fie și astfel, la convingerea că posibilitățile industriei românești sînt comparabile în multe domenii cu ale altor țări cu experiență.

Dar cum spunea inginerul Popa — cititorilor, marelui public, pentru care se construiește această monumentală și ingenioasă lucrare, ar trebui să li se comunice, întîi și întîi, măcar ceva din și despre eforturi uriașe ale creierelor și brațelor care vor duce cu siguranță lucrările Metroului la bun sfîrșit. Rîndurile acestea n-au reușit desigur s-o facă, dar ceilalți peste treizeci de colegi care vor scrie mai tîrziu, vor reuși. Eu am dorit să mă arăt doar primul entuziast dintre vizitatori.

Gheorghe Pituț

În pagina a 3-a : ● Interviurile «Luceafărului». ADRIAN PĂUNESCU : **„AM TRĂIT ÎN ANII ACEȘTIA UNA DIN CELE MAI CURATE ȘI MAI INDRĂZNEȚE PAGINI DIN ISTORIA NOASTRĂ"** ● Cariatida : **Matei Gavril.**

Visul eroilor

Trece Patria-n metafore blind,
limba română mereu luminînd.

Dunărea este un suflet curgînd,
Munții Carpați sînt focuri arzînd.

Numai Lumină e Patria, trecînd
din poezie-n memorie și-n gînd.

Griul e visul eroilor stînd
în rădăcină de veghe, pe rînd.

Patria e ființa comună urcînd
în trupul nostru, în suflet, în gînd...

Dan Rotaru

ȘCOALA ARDELEANĂ (II)

Întoarcerea spre origini

Fiecare popor își cercetează în mod firesc trecutul. Așa cum un copil ajuns la o anumită vîrstă dorește cu ardoare să-și cunoască părinții, la fel și națiunile în drumul lor istoric spre vîrsta adultă își caută strămoșii, își stabilesc antecedentele, își explorează, așadar, originile, spre a ști totul despre începutul lor și, poate, despre prezentul și viitorul lor.

Un act normal de curiozitate s-a întîlnit astfel în istoriografia românească cu fericite moduri de coincidență, rezultate din frecventele paralelisme lingvistice sau informațiile furnizate de cercetătorii sau cronicarii din alte țări. Și cînd acel vestit cronicar moldovean observă că foarte multe cuvinte românești sînt asemănătoare cu cele latinești, învățatul instruit în bune școli umaniste, constată cu satisfacție că *„de la Rim ne tragem"*. Nu ne găsim, în acest caz, în fața unei căutări anticipate, teziste, nu este vorba de o restaurare a trecutului, de o reajustare a istoriei, rezultată dintr-un scop preconceput. Nu. Este vorba de altceva, de o fericită întîlnire cu originile foarte îndepărtate, de o descoperire a acestora, facilitată de cultură. Latinitatea limbii și romanitatea poporului încep să capete caracterul unui act de naștere, folosit mai tîrziu, așa cum era și firesc, ca un certificat de legitimare asupra pămînturilor țării, ca un document de justificare a unor libertăți naționale și frontiere de existență ale unui popor, născut și format pe teritoriile vechii Dacii. Dimitrie Cantemir, prințul moldav, cu erudiția lui binecunoscută, știa foarte bine acest lucru, stolnicul Cantacuzino la fel, și mulți alții.

Testamentul genezei pe vechiul pămînt dacic și al latinității dominante a limbii noastre, ca structură lexicală și gramaticală, trece din generație în generație și dintr-o provincie în alta. El străbate apele și pătrunde peste munți într-o vreme cînd comunicarea era atît de grea și de tîrzie.

Școliți la Blaj, centru umanist de mare importanță în Transilvania, instruiți apoi la Roma și la Viena, cărturarii *Școlii ardelene* erau cei dintîi în istoria culturii românești care dețineau cele mai multe documente și argumente privitoare la romanitatea poporului nostru și latinitatea limbii.

Ne găsim, de fapt, în fața unei ample campanii de apărare a drepturilor populației românești prin intermediul istoriei și al filologiei. De ce oare atîta înverșunare, de unde atîta revărsare de energie pentru a justifica ceea ce părea să fie acceptat ca o realitate istorică binecunoscută. Ei bine, se pare că paradoxul istoriei se produce din momentul în care anumite lucruri acceptate, știute, încep să fie contestate. Așa se explică de ce manipularea faptelor istorice începe să fie o mare tragedie și rușine a științei. Cărturarii *Școlii ardelene* au asistat cu stupoare și cu jenă la declanșarea și răspîndirea acestui fenomen de manipulare a istoriei în scopuri străine de *binele de obște* al popoarelor, propagat cu atîta entuziasm de iluministii europeni. Ei constată astfel, cu o imensă durere că niște eruditi istorici ai vremii (Sulzer, Engel ș.a.) calificați adeseori de ei ca *prealuminați* sau *preaînvățați*, încep să falsifice cu bunăștiință istoria poporului român pentru a sluji cu totul alte interese decît ale istoriei, despre care se credea că trebuie să fie cea mai dreaptă dintre științe. De la afirmația că poporul român a venit în nordul Dunării în secolul al XII-lea (Sulzer) reluată și de unii lingviști și istorici contemporani, pînă la acea concesie mică din care rezultă că acest fenomen s-ar fi petrecut în secolul al IX-lea (Engel), deformarea istoriei pentru a lovi în destinul unui popor de multă vreme asuprit începe să capete proporții tot mai scandaloase și tot mai jenante.

Asemenea elemente de șoc contribuie însă indirect la o mai bună înțelegere a sensurilor istoriei, a folosirii ei ca mijloc de apărare. Cronicarii își făceau însemnările pentru ca cele trăite de ei să nu rămînă neștiute; ei depuneau mărturie spre a fi de învățătură celor care vor trăi mai tîrziu. Cărturarii *Scolii ardelene* concep istoria ca un act necesar de cunoaștere, de explicare și de apărare. De aceea, S. Micu în *Scurtă cunoștință a istoriei românilor* afirmă că *„urît lucru iaste românului să nu știe istoria neamului său, că vedem cum toate neamurile au scris lucrurile mai marilor săi, și să cuvine aceasta omului carele are minte, că istoriia iaste dascălul tuturor lucrurilor, și bisericești și politicești, că ea nu numai cu cuvinte, ci și cu pilde adeverează cele ce învață"*.

Tenta didactică a lecției de istorie propagată de S. Micu, defilarea marilor voievozi români ca Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare pe amplele

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 5-a

RESPIRĂRI

Lauda abecedarului și detestarea aritmeticii

I

Laud abecedarul pentru că este cea mai cutremurătoare de conștiință carte.

Ideea că orice cuvînt e compus din litere mi se pare de natură sublimă.

Litera, calitate absolută, alăturată literii, niciodată nu naște cantitate ci numai vis, ci numai sens. Unicitatea alăturată unicității naște unicitate.

Laud abecedarul pentru că, tăindu-ți geamătul primordial și smulgîndu-ți limba nedegustătoare, nu te lasă, ah, slut de ele.

Semnul nu distruge obiectul semnificat.
Memoria nu repetă, ci adaugă.
Memoria e o înflorire a ramurii.
Memoria poartă și numele de Timp.
Taurii înțelesului sunt singurii care împung.
Numai calitatea poate fi distrusă pentru că numai ea poate fi trăită.

Numai cuvîntul are litere fără să aibă posesiune.

Partea e o posesiune a întregului.
Literă de literă nu creează un întreg ci un cuvînt, adică un sens.

II

Detest aritmetica învățată de mine pentru că ea își propune un adevăr. Adevărul adevărat îmi pare a fi de natură calitativă, adică, unic, adică pasionant.

1 + 1 = 2 nu este un adevăr ci este o posesiune, o gelozie. Lestul cantitativ al lui 3 și al lui 4 reprezintă în mintea mea ideea încă și mai sălbatică, mai barbară, a competiției.

1 + 1 = 1 + 1 e onestitatea calității. Un steag + un vultur = un steag + un vultur. 1 nu are fericirea tristă a literii. Are calitatea dublată de posesiunea calității, adică de cantitate.

Tabla înmulțirii mai bine s-ar numi tabla barbarizării. Eroarea de început a postulatului duce la amoralitatea finală a teoremelor.

Adunare și scădere, înmulțire și împărțire, iată erorile cardinale, proliferate de cantitate, aflătoare numai în cantitate, acte ale geloziei abisale față de unicul neposedabil.

A-l avea pe A fi cu neputință este.

Întrebați-i pe morți !

Nichita Stănescu

SINCRONISM ȘI PROTOCRONISM

Cultura Renașterii în Țările Române

Așa s-ar fi putut intitula culegerea de eseuri a lui Al. Alexianu apărută la Editura „Meridiane" acum cîțiva ani cu titlul **Acest ev mediu românesc** — semnificativ totuși dacă ținem seama de modul în care se îmbină în civilizația românească a veacurilor XVI—XVII (prima jumătate) fenomenele tipic medievale cu cele renascentiste umaniste. S-ar fi putut intitula astfel și prin analogia cu celebra lucrare a lui I. Burkhardt sub zodia căreia se află și cartea citată mai sus. Departe de mine gîndul de a-i contesta acesteia originalitatea ci de a-i găsi un termen de referință, de a enunța o judecată de analogie, există între cele două lucrări apropieri de viziune asupra faptelor comentate, o atmosferă spirituală comună de căutare a inditului și paradoxului, de preferință pentru anumite fenomene și destine omenești ieșite din comun din configurația unei epoci de cultură peste care plutește, în ciuda deosebirilor radicale de la o regiune la alta a Europei, un aer de epocă, un anume spirit al neostenitelor curiozități și tensiuni creatoare, al aventurii și somptuozității, al prevalării omenescului și hedonismului, în raport cu divinul și sfințenia ascetică.

Nu mi-am propus în cele ce urmează „recenzia" cărții lui Alexianu — care ar fi de altminteri tardivă — ci de a o lua ca temei pentru examenul unor fenomene renascentiste în spațiul culturii românești. Unele aspecte de esență ale problemei au fost analizate și de semnatarul acestor rînduri în altă parte. Iată însă că ni se oferă prilejul fericit de a zăbovi din nou asupra unor date de istorie culturală românească ce probează o dată în plus că civilizația românească nu este la periferia insignifiantă sau dincolo de marile curente de idei și valori care au brăzdat bătrînul continent și i-au conferit o noblețe spirituală aparte ; sau că Renașterea — fenomen de excepție în istoria Europei — a avut desigur cele mai de seamă focare de iradiere spirituală în Europa occidentală — și putem restrînge cercul la Florența cum s-a și încercat de altfel — dar ea a cuprins și Europa centrală și sud-estică.

„S-a crezut că Renașterea apuseană, cu debordanta ei eflorescență artistică din veacurile XV—XVI și, în genere, cu explozia ei culturală în toate direcțiile nu ar fi atins decît în treacăt civilizația de veche tradiție și moravurile oamenilor din Principate, depărtările geografice și pravoslavnica noastră credință religioasă fiind piedici de netrecut în calea pătrunderii acestei lumi în nordul Dunării, în noua Dacie..."

Și în altă parte : „Ori cetatea Florenței și, prin ea, Italia au fost numai epicentrul acelei splendide «aventuri spirituale» numită Renaștere, ce s-a revărsat cu o jerbă de artificii peste întreg continentul luminînd mințile și sufletele oamenilor, spiritele ca și artele timpului".

Dar în ce constă Renașterea din Principate ?

Circuit de oameni și valori a existat între Principate și lumea occidentală, îndeosebi Italia, țara clasică a Renașterii, încă din perioada de apogeu a Renașterii — în vremea lui Ștefan cel Mare — și chiar din Prerenaștere. Pictura de sorginte bizantină, cu scene hagiografice, n-a avut la noi nicicînd sacralitatea rigidă, imobilismul hieratic al artei bizantine. Și aceasta se datorește nu numai unor detalii vestimentare (prezența costumului din orașele italiene, de pildă), sau prezenței unor maeștri italieni la curțile voievodale ci înainte de toate firii poporului nostru, gustului său pentru echilibrul și vivacitatea formelor, apetenței sale pentru valorile omenescului. Găsim în cartea lui Al. Alexianu numeroase exemple care nu se mărginesc să ilustreze o idee, ci ne invită parcă să privim cu alți ochi asemenea opere de

Alexandru Tănase

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

Îi iubesc fatal!

Astfel și-a mărturisit Barbu Delavrancea, la Iași, în discursul său parlamentar *Pentru pămînt și drepturi*, dragostea pentru țărănime :

„Eu nu pot să uit că sunt copilul țăranului clăcaș, improprietărit la 64 ! Nu pot să uit ceea ce am învățat de la cei mai mari dascăli ai mei, de la părinți : basmele, cîntecele, obiceiurile, limba, această comoară de limbă unde se găsesc bogățiile cu duiumul, în care mi-am spus durerea și dorul și-am încercat să mă apropii de un ideal ce s-a depărtat treptat cu pașii făcuți înspre dînsul. Străbunii mei se pierd în haosul iobagilor, suferind cu ceilalți țărani deopotrivă, și lipsa, și foamea și năvălirile. Eu țin la țărani din tot sufletul, mai ales cu partea sufletului inconștientă, subliminală (...) Și eu, orice aș face, orice aș crede, simț că am izvorît din pătura adîncă, din mulțimea îndelung răbdătoare, din amărăciunea vremilor, din țărănimea umilită și tăcută. Așa mă știu, așa sunt, așa voi fi. Sunt din ei, sunt al lor, sunt al lor fără să vreau. Sunt al țăranilor ! *Îi iubesc fatal.* De ei mă leagă suferințele moșilor și strămoșilor mei. În mine se adună suferințele veacurilor trecute și ies la iveală, și le dau în clipa aceasta graiul pe care li-l pot da !"

Aplauze prelungite și îndelung repetate ale deputaților, chemați să voteze improprietărirea și votul universal, au acoperit la 9 iunie 1917 cuvintele inspirate al celui mai elocvent orator pe care l-a avut poporul nostru.

Cuvîntarea poate fi citită *in extenso* în volumul *Discursuri* de Barbu Delavrancea, antologie, postfață și bibliografie de Constantin Călin, în Editura „Minerva", seria Arcade. Sînt douăspre-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

Paul Georgescu „REVELIONUL"

Proza lui Paul Georgescu, din cîte ne-a lăsat să vedem cărțile lui de pînă acum, reia temele prozei românești tradiționale rescriindu-le într-un registru subliniat modern. **Revelionul** nu face excepție. Locul acțiunii e un tîrg prăfuit și excentric, personajele către care merge de predilecție ochiul scriitorului sînt intelectuali lucizi și dezarmați în fața unor împrejurări potrivnice. Paul Georgescu nu se poate împotrivi seducției unei teme vechi, cu numeroși susținători de la Vlahuță încoace. Ceea ce ne conduce către nota lirică, romantică a prozei lui, pe care turnura ironică, sarcastică a atitudinii naratorului încearcă s-o facă nevăzută. Bărbații din **Revelionul** fac parte, într-o proporție copleșitoare, din chinuita „generație a transeelor" care l-a preocupat acut și pe Cezar Petrescu în **Întunecare**. Experiența transeelor, a unui război apocaliptic dezvoltă în foștii combatanți, încă tineri, o confuză conștiință a „datoriei".

Diferența dintre romanul lui Cezar Petrescu și Paul Georgescu e una de calitate : **Întunecare** se dezvoltă extensiv, **Revelionul** intensiv. Pentru a zugrăvi deruta și nerealizarea fostei generații a transeelor primul prozator îngrămădește o mulțime de fapte ilustrative. Paul Georgescu procedează mai economic : personajele tramei lui sînt strînse la un loc cu prilejul unui revelion, timp suficient pentru prozator să-și prezinte și studieze personajele, să întreprindă analize și digresiuni care să dea adîncime textului și fatal dramei de care se ocupă. În cuprinsul cărții autorul se explică dezinvolt : „rostul literaturii nu e de a prezenta o avalanșă de fapte dramatice, din ce în ce mai spectaculoase, pînă la cascada finală (de asemenea fapte ne informează ziarele, memoriile oamenilor de acțiune, cărțile de istorie), ci de a explica modul anume în care faptele spectaculoase, sau deloc, s-au întîmplat, și mai ales de ce un cineva, dintre atîtea posibilități de acțiune, teoretic infinite, și-a ales-o tocmai pe aceea pe care și-a ales-o, iar nu pe oricare alta dintre ele, de ce, în ultimă instanță, cineva a evoluat într-un anume fel, dintre atîtea posibile". Declarația nu e revoluționară și-l așează pe prozator mult mai aproape de formula romanului tradițional de superioară calitate, decît alte opinii mai vechi despre roman și necesitatea modernizării lui din **Polivalențe necesare**.

Faptele asupra cărora se oprește Paul Georgescu nu-s deloc spectaculoase. Este o noapte obișnuită de revelion sub al cărui aspect banal însă prozatorul știe să descopere și să izoleze un conflict latent și nespectaculos care tinde să-și consume acum ultimele verigi. Pe scurt, trei căsnicii aparent, pînă atunci, bine constituite se desfac, de fapt, în această noapte, care devine decisivă pentru participanți. Cele care hotărăsc totul, care fac pasul hotărîtor sînt femeile. Gabriel Dimancea, intelectualul nehotărît, Tiberiu, eruditul nerealizat, Vlad, firea artistică și meditativă, sînt părăsiți de soțiile lor. Cel mai puțin avertizat dintre păgubiți, Gabriel Dimancea, este și cel ce are tristul privilegiu de a descoperi, evident în numele autorului pe care-l reprezintă în roman, drama celorlalte două cupluri și în cele din urmă și pe a sa. Îi revine, deci, acestui personaj sensibil și inteligent nu numai propria suferință ci și meditația în jurul celor trei rupturi simultane. Este desigur o cauză intimă, dar de vreme ce faptul poate fi așezat într-o serie există și o cauză mai generală. Ajungem astfel și la „cauza" amintită de narator în digresiunea sa ca țel final al romancierului. Concluzia agravează drama foștilor combatanți, drama „generației transeelor" : căsniciile contractate în atmosfera războiului au fost concesive din partea femeilor care n-au găsit altceva mai bun atunci. După ce vremea transeelor a trecut, în timp de pace, legăturile și căsniciile de compromis se desfac pentru a se realcătui în alte ecuații mai potrivite gustului fiecăreia. De la analiza unei drame intime se ajunge la o concluzie sociologică de ordin general, după cum de la acest nivel romanul lui Paul Georgescu coboară din nou la condiția suferinței individului. Distanța de la narațiunea exterioară și spectaculoasă din **Întunecare** la analiza atentă, tăioasă din **Revelionul** este evidentă. Investigația pe orizontală e înlocuită cu investigația pe verticală, creația, larg înțeleasă, înlocuită în cea mai mare măsură cu analiza.

Ceea ce izbește în prozele lui Paul Georgescu este desenul social precis al lumii de care se ocupă în ciuda aparenței, căutatei discontinuități a narațiunii, a cochetăriei prozatorului cu libertățile recente ale romanului. Nu numai cadrul e bine definit, ci și personajele, relațiile dintre ele, conflictele. Sub faldurile unei vestimentații de indiscutabil aspect modern, fondul, structura romanului său sînt tradiționale, chiar soluțiile folosite țin de un arsenal verificat de mijloace romanești. Scriitorul le ironizează folosindu-le, dar nu se poate lipsi de ele. Am zice chiar că excelența sa ca prozator nu vine din direcția aspectului formal al narațiunii ci din posibilitatea de a se măsura cu vechii maeștri. **Revelionul** prezintă o galerie de personaje convingător portretizată și definită. Evident, Paul Georgescu fuge de ticurile bătrîne ale prozei, dar atunci cînd e vorba de a alcătui portretul unui personaj înfățișîndu-i doar reacțiile, cînd e vorba deci de comportism în cel mai bun înțeles al cuvîntului, rezultatele pot face gelos pe orice prozator. Naratorul nu ne spune nimic despre aristocraticul Vlad, dar figura lui melancolică, felul misterios de a interveni în discuții pentru a se retrage la fel de enigmatic, finețea tăieturii lui sufletești, discreția cu care-și trăiește drama sînt prezentate cu o siguranță neobișnuită. Nu este singura performanță artistică în această direcție, toate personajele cărții beneficiind de aceeași sigură și, în același timp, economică notație comportamentală. Urechea prozatorului este apoi neobișnuită. Dialogurile sînt exacte, firești cu o mare capacitate de caracterizare. Este surprins cu multă voluptate limbajul muntenesc, care e atît al personajelor cît și al naratorului. Inventivitatea și mobilitatea stilistică a prozei lui Paul Georgescu sînt nesecate. Dexteritatea cu care combină cuvinte din arii lexicale aparent incongruente este una din trăsăturile distinctive ale prozei lui. Arhaismele, neologismele, neaosismele, chiar regionalismele stau alături în fraza lui fără a îngreuna comunicarea. În egală măsură livresc, dar și viu, limbajul cărților lui Paul Georgescu este prin supletea surprinzătoare una din victoriile lui. Ambiția secretă a autorului e de a susține cele mai delicate și complicate probleme sufletești și intelectuale cu ajutorul unui liber registru lingvistic mînuit cu multă dezinvoltură. Pagina e a unui nou Camil Petrescu care și-a creat o limbă literară proprie unde parfumul bucoavnei se amestecă cu exotismul neologismelor sau cu mirosul străzii. Nu este singura trăsătură care ne trimite înapoi la Camil Petrescu. Acuitatea analizei are la Paul Georgescu un indiscutabil model camilpetrescian. Autorul **Revelionului** nu acceptă convenția textului la persoana întîi, preferind o mai veche convenție, aceea a unui personaj care observă și care se confesează, dar căruia adesea i se substituie naratorul. Gabriel Dimancea este ca și Ștefan Gheorghidiu din **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război** un bărbat care observă cu o bolnavă luciditate cum femeia iubită se desprinde de el, cum se îndreaptă către alți sau alți bărbați, cum îl părăsește. Tot ceea ce ține de mișcarea Iuliei, gesturile și replicile ei, deplasarea în cercul de invitați ai sumbrului revelion se înscrie în datele unei proze de analiză de indiscutabilă ascuțime și finețe. Portretul femeii se alcătuiește treptat din acumulări de amănunte, din nuanțe insesizabile pentru ochiul comun, dar reținute dureros de privirea interior alarmată a lui Gabriel Dimancea, altfel spus unui din naratorii **Revelionului**. Un lanț de referințe livrești, insistentă e trimiterea la **Infernul**, are rostul unui sistem de oglinzi care să reproiecteze prin răsfrîngere drama adîncind-o semantic.

Originalitatea romancierului vine din libertatea pe care și-o ia de a fi în interiorul modelului, dar și în afara lui. El se mișcă în cadrele romanului de aspect tradițional, mînuindu-i cu dexteritate mijloacele, dar totodată se fixează în afara lui pentru a-l privi cu detașare, cu ironie chiar. Ironia, sarcasmul satirei sînt proprii lui Paul Georgescu și le întîlnim și în această nevoie de a aluneca pe două registre, de a fi și serios și parodistic în același timp, de a scrie cu seriozitate, aplicație, talent un roman de înfățișare tradițională, dar și de a se detașa și delimita de el, prin lejeritatea cu care-i părăsește cadrele, pentru a-i privi din afară schelăria, a-i aprecia recuzita, permițîndu-și libertăți mai puține aici decît altădată, dorind să spargă, chiar cu prețul unei alte monotonii, monotonia unei formule pe care însă n-o poate părăsi. Inteligența, subtilitatea, dezinvoltura compozițională, farmecul limbajului fac interesul acestui roman de rafinament prin care Paul Georgescu se înscrie mai hotărît decît pînă acum pe una din liniile caracteristice ale prozei și romanului românesc.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Poezia românească de azi

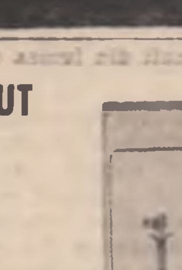

O analiză adesea pertinentă a poeziei românești contemporane întreprinde în cartea sa de debut **Ideografii lirice contemporane** (Facla, 1977) Lucian Alexiu. Modelul pare a fi cartea din 1973 a lui Petru Poantă **Modalități lirice contemporane** (mai citează **Poezia unei generații**, Dacia, 1973 de Ion Pop și **Poezie și generație**, 1975, de Marin Mincu). Făcînd o explorare neexhaustivă a teritoriului, Lucian Alexiu a selectat 61 de poeți, incluzînd pe Dușan Petrovici, Ion Cocora, Paul Emanuel, Al. Căprariu, Ilie Măduța, George Suru, Miron Cordun, Dan Rotaru, Gh. Azap, I. V. Strătescu și Doina Uricariu, dar omițînd pe Arghezi, Blaga, Philippide, Emil Botta, D. Stelaru, A. E. Baconski, Ion Brad, Nina Cassian, Ovidiu Genaru, Marin Sorescu și Dan Laurențiu, între alții. A pus și autori care nu sînt exclusiv poeți, precum Dumitru Popescu, Victor Felea, Francisc Păcurariu și Emil Manu. În genere, criticul are în vedere mai ales situația actuală a unui poet, ultimele cărți, trecînd în grabă peste opera mai veche din care se extrage doar formula definitorie. Portretele au între una și patru pagini, cu excepția lui Jebeleanu (căruia i se acordă șase pagini), Ion Gheorghe (peste șapte pagini), Geo Dumitrescu (cinci pagini) și Ioan Alexandru (nouă pagini). Prea puține pagini au Mihai Beniuc (numai două), Nichita Stănescu (trei pagini) și Leonid Dimov (2,5) cît Emil Manu (2), Ilie Măduța (3) și Alexandru Jebeleanu (2,5). Totuși, judecățile de valoare ale lui Lucian Alexiu sînt drepte, dar insuficient diferențiate.

Poeții sînt grupați în opt clase sau categorii stilistice, al căror defect este imprecizíunea granițelor, încălcate nu numai de exponenți, dar și de criticul însuși în caracterizările lui.

Prima clasă e a poeziei „sociale și vizionare", a ethosului, angajării și a evenimentului cu șapte poeți : Jebeleanu, Beniuc, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Labiș, Dumitru Popescu și Adrian Păunescu. Aș fi numit această lirică activistă și umanistă și aș fi adăugat aici pe Virgil Teodorescu și Alexandru Andrițoiu. Pe Geo Dumitrescu și pe Caraion i-aș fi pus la fanteziști și ironiști, iar pe Labiș la poezia de meditație asupra existenței. A doua categorie se cheamă „între mitos și logos", reunind pe chtonici și pe prerafaeliți cu Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu și Dan Verona. După mine, merg la chtonici Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț și George Alboiu, iar Ioan Alexandru intră mai bine la poezia de meditație asupra existenței. La „poezia ritualică și a culturii" (ritualizarea simbolurilor), apar Doinaș, Vasile Nicolescu, Cezar Baltag, Cârneci, Ana Blandiana, Sorin Mărculescu, Mihai Ursachi, Adrian Popescu, Dinu Flămând și Doina Uricariu. Aș fi pus pe Doinaș la baladiști, pe Vasile Nicolescu la meditația asupra existenței împreună cu Cezar Baltag, Adrian Popescu și Dinu Flămând, pe Radu Cârneci la sentimentali și elegiaci, pe Ursachi la fanteziști și ironiști. La a patra clasă (Lirismul ceremonial. Serafici melancolici, crepusculari. Feericul) sînt repartizați : Maria Banuș, Anghel Dumbrăveanu, Constanța Buzea, Cezar Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Florin Șandru, Mircea Dinescu și Dan Rotaru. După noi, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Florin Șandru și Dan Rotaru sînt sentimentali și elegiaci, Mircea Dinescu, fantezist și ironist, iar Cezar Ivănescu, baladist. A cincea categorie : „De la cuvînt la retorica imaginii. Poezia poeziei" cuprinde pe Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Nicolae Prelipceanu, Nicolae Ioana, Dușan Petrovici, Ion Cocora, Paul Emanuel, Florica Mitroi și Ion V. Strătescu. În realitate, Virgil Teodorescu ține de lirica activistă, umanistă, Nichita Stănescu se clasifică mai bine la manieriști împreună cu Sorin Mărculescu, iar Nicolae Prelipceanu la categoria „forme noi de lirism". Tot la manieriști trebuie pus Aurel Rău pe care Lucian Alexiu îl clasifică la „figurativul citadin și exotic, contrapunct naturist", împreună cu Victor Felea, Al. Căprariu, Teodor Balș și Emil Manu. A șaptea categorie e a „fabulosului cotidian" (reveria domestică și patriarhală) cu Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Emil Brumaru și Ioanid Romanescu, clasificabili la fanteziști și ironiști (Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Ioanid Romanescu) și manieriști (Leonid Dimov). În fine, ultima clasă, a opta, înglobează eclecticul tradiționalist reprezentat de Al. Andrițoiu, Francisc Păcurariu, Ion Horea, Alexandru Jebeleanu, Ilie Măduța, Nicolae Dragoș, Damian Ureche, George Suru, Miron Cordun, Ion Lotreanu și Gheorghe Azap. Aș fi făcut o categorie aparte din poeții patrioți și civici, cu Adrian Păunescu și Nicolae Dragoș.

S-a observat că rubricile clasificării sînt labile și de altfel în exegeze Lucian Alexiu nu e consecvent, descoperind și alte categorii, de pildă aceea a expresioniștilor la care aliniază pe Jebeleanu, Caraion, Pituț, Alboiu, Mircea Dinescu și Petre Stoica. Pe Beniuc îl vede ca pe un neoclasic, pe Geo Dumitrescu ca pe un contestatar, pe Anghel Dumbrăveanu, Victor Felea și Al. Jebeleanu drept clasicizanți, pe Lotreanu „constructivist", pe Dimov și Cocora barochiști (manieriști). Unele caracterizări sînt bine găsite: Eugen Jebeleanu cultivă „alegorismul de factură dramatică, teatrală a moralităților expresioniste". Poezia din urmă a lui Beniuc se află „sub incidența adagiilor horațiene", creația lui Geo Dumitrescu poate fi citită ca „un roman (voltairian) despre poezie", poezia lui Ion Gheorghe e locul unei „logomahii generalizate". Alboiu și-a construit „un corpus paramitologic personal", Maria Banuș „a trăit drama de a nu-și mai regenera poezia la cota atinsă inițial", ajungînd într-un „impas de creație". Dumbrăveanu extrage simboluri „din sfera semantică a acvaticului", poezia sa are „însemnele unei mitografii argonautice". Constanța Buzea încearcă „aspirația nesatisfăcută spre trăiri sublime", Cezar Ivănescu consacră toposul lui **puer senex**, la Nichita Stănescu „limbajul devine sau tinde să devină o realitate de sine stătătoare", poezia sa „fiind un mod de a inventa realitatea unei ficțiuni", în poezia lui Gheorghe Tomozei se ajunge la o „egalizare a interesului pe care îl pot trezi inconstanța viziunii și consistența variabilă a formulei lirice". Aurel Rău e un „poeta erans", un „argonaut cultural", Victor Felea e un „jubilativ", Dimov cade uneori în „toropeală epică și descriptivă", la Ioanid Romanescu înregistrăm „servitutea dispersării pe spații extrem de vaste", Ilie Măduța execută laude ale realelor în tipar blagian, la Ion Lotreanu găsim „plante și animale de aspect mecanomorf". Lucian Alexiu se hazardează și în cîteva expresii noi. Descoperă o „sotisă" (nerozie) modernă, o expoziție „fovă" (îndrăzneață), o postură de „menadă lirică" la Florica Mitroi și tot la ea „forța de exorcizare a ceremonialului în dionisii".

Fără să aducă impresii sau judecăți cu totul noi, cartea lui Lucian Alexiu e interesantă, dovada unui spirit viu.

Al. Piru

Îi iubesc fatal!

Urmare din pag. 1

zece discursuri parlamentare, între anii 1894 și 1917, pledoariile pentru Caragiale în procesul Caion și pentru arhitectul I.N. Socolescu, în procesul de incendiere ce i-a fost intentat, discursul de recepție la Academie, *Din estetica poeziei populare* și fragmente dintr-o cuvîntare despre *Patrie și patriotism* (unde vorbitorul era la el acasă, în calitate de aprins patriot).

E greu de definit arta oratorică a lui Delavrancea, în care intră un temperament clocotitor o bogată informație, și o mare diversitate de procedee, de la propozițiile scurte, hașurate, și pînă la vaste perioade, susținute printr-un suflu puternic. Și mai ales era temperamentul, sau cum numea Eschine, oratorul antic, la mai gloriosul său rival, Demostene, *monstrul !* Mai era și dialectica barei, adeseori servită de *advocatus diaboli*, meșter să răstălmăcească lucrurile, în folosul unei cauze, dar Delavrancea s-a crezut totdeauna de partea dreptății și a adevărului. A fost un mare avocat la curtea cu jurați, unde dicta mai mult sentimentul decît rațiunea, unde avocatul trebuia să vorbească inimilor. Adeseori le smulgea, înaintea deciziei de achitare, lacrimi fierbinți. Mare emotiv, era și mare meșter în a-și emoționa auditoriul.

Bara i-a oferit tot atîtea, dacă nu și mai multe succese decît tribuna. Cu toate acestea, și-a mărturisit într-un rînd ostilitatea față de profesiunea liberă în care a strălucit :

„Temperamentul meu m-a făcut să nu sufăr profesiunea de advocat (...) profesiune insuportabilă și pentru felul meu de a gîndi și de a simți" (discurs parlamentar, în chestiune personală, la 11 februarie 1895).

Să ne întoarcem însă la marele lui discurs în favoarea țăranilor. Ca urmare a vibrantului său apel, unul din cei doi deputați care anunțaseră că vor vota contra legii exproprierii s-a deszis și a votat pentru. Acesta a fost Mateiu Cantacuzino, ilustrul jurist ieșean. Celălalt, care a perseverat în hotărîrea sa reacționară, a fost A.C. Cuza. Inima lui de piatră n-a putut fi înmuiată de cuvîntul inspirat al lui Delavrancea. În zile ca acelea, se face despărțirea apelor de uscat, cu alte cuvinte, verificarea sufletelor.

---

viața cărților

Vocile poetului

● Autor al mai multor volume de versuri, publicate de-a lungul unui deceniu, Ion Iuga pare a nu fi încă interesat să-și așeze vocea lirică într-o matcă unitară, recognoscibilă, oscilînd și în ultima sa carte*) între diferite moduri de rostire poetică. Aceste destul de dese metamorfoze ale discursului liric și schimbări de registru transformă lectura într-o călătorie sinuoasă sau obstaculată, cum ar spune un cunoscut istoric al artei. Lectură, pe care frecventele modificări ale vocii poetului o fac să devină neîncrezătoare, susceptibilă. Ion Iuga trece cu ușurință de la meditația civică, patetică, la versul nostalgic al confesiunilor abia sugerate. Atitudinea lui e sau manifestă, proclamată precum în poemele de adeziune estetică **(Grai ; Averea poetului)** morală **(Testamentul lui Giordano Bruno)** și politică **(Adeziune)** sau, dimpotrivă, învăluita, trecută prin nenumărate filtre și supusă la complicate metamorfoze. Or, aceste treceri frecvente pulverizează individualitatea lirică. Ion Iuga poate să-și definească arta poetică simplu : „Azi scriu și mă rostesc în libertate / Asta-i averea mea, pămîntul meu rîvnit / cuvîntul nu-mi întoarce mîinile la spate / pentru aceste zile altădată am murit". **(Averea poetului)**, semnează un **pro domo** în care recunoaștem stilul lui Adrian Păunescu : „Nu-mi plac lingăii din ședințe / nici fișele care îngînă / minciună-n fructul din țărînă" **(Grai)**, dar și un cadru suprarealist : „Pisică blîndă biroul de lucru / în vîrful peniței se mîngîie" **(Ceață)**. Trece de la meditația civică, torționară **(Averea poetului)** la poemul de sonoritate bacoviană, expresionist, **(Oraș străin)** de la rostirea sincopată, atrasă, cel mai adesea, de tipare barbiene la monologul umanitarist, de la tonalitatea de descîntec **(Ritual, Descîntec, Nastasia Astasia)** la aceea ironică, de frondă futuristă : „Azi pleacă-un tren spre marile orașe / vagoanele-s prea pline ca bețele-n cutie / de poetaștri și mai multe moașe / (m-am aninat și eu de-o scară) fie". **(Trenul poeziei)**, în fine, de la ceremonialuri de rînduială străveche **(Groapa lor de suflet stinsă)** la ritualuri insolite, hibride **(Somn, Fîntîna unui trunchi)**. Poezia Ardealului, cîntecul de revoltă și de jale **(Testamentul Iancului)** puse față în față cu poemele aproape abstracte, **(Busuioc pe masa amiezii ; Rugă medievală)** cu confesiunile erotice mai mult sau mai puțin învăluite **(Și totuși, Despărțire, Nastasia Astasia)**, ori cu epistolele destul de încifrate din ciclul **Scrisori**, alcătuiesc un volum sinuos a cărui lectură devine o sumă de probe succesive, independente. La Ion Iuga nu numai imaginarul (ritualic în genere), ci și limbajul și muzicalitatea versurilor se schimbă ca și cum expresia ar fi supusă unor jocuri optice nenumărate. Singura constantă a cărții este o anumită asprime a limbajului, preferința pentru versul sincopat, gnomic : „Îmi arde vocea pînzele-n ungher / și cad pereții-n ramele orfane / întemnițat cuvîntu-i temnicer". Romano Guardini, un interpret binecunoscut al textelor poetice dificile, opunea „misterul" „problemei", metafora și simbolul ce rezistă explicației celor ce pot fi lămurite și rezolvate ca o ecuație. Meandrele poeziei lui Ion Iuga sînt mai mult ecuații și probleme decît mistere. Alegerea însă se impune. Același poet nu poate scrie, și cu atît mai mult în aceeași strofă, „piatră de templu / cuvintele" dar și „toarnă-n căldări, iarăși cuvintele / le fierbe / le schimbă culoarea" **(Și nu vin ape)**. Nu poate alege adică jocul și extazul în același timp și nu poate crede în lirism și artificiu poetic deopotrivă. Așa se explică, poate, de ce deocamdată în volumul **Din Marmația** se văd mai mult meandrele și nu albia unei opțiuni artistice.

Doina Uricariu

*) **Ion Iuga : „Din Marmația", Editura „Eminescu", 1977.**

Un roman poematic

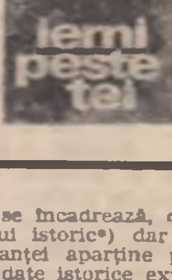

● Romanul lui Florin Bănescu se încadrează, din perspectiva temei, în genul romanului istoric*) dar ca mod de tratare și exprimare a substanței aparține poemului în proză. Autorul pornește de la date istorice extrase din documente și acte (Nicolae Stoica de Hațeg — **Cronica Banatului, Răscoala antihabsburgică din Banat, 1737—1739**, Ed. Academiei), dar și de la legende, eresuri, dezvoltate apoi în planul ficțiunii pe un ton liric. Epica romanului, sumară, este inserată într-un tablou socio-istoric și el desenat în linii generale. Pe fundalul mai larg al răscoalei românilor din Banat, mai mult sugerată decît prezentată direct, este proiectată revolta eroică a sătenilor din Slatina împotriva dominației străine, habsburgice. Accentul este însă deplasat asupra unor figuri de țărani luptători, asupra unor tipuri eroice tratate la modul rapsodic; cneazul satului, Tudor, fiul lui, Mihai sau bătrînul Tărăboagă. Sînt asimilate și procedee, scene ale romanului haiducesc (cavalcade, urmăriri, lupte în pădure etc.) dar nu pentru efectul spectacular ci ca forme ale rezistenței împotriva unei istorii vitrege, ca manifestări ale libertății și demnității unor oameni vremelnic învinși dar niciodată supuși. De altfel, codrul îndeplinește o funcție simbolică asemănătoare aceleia din eposul eroic popular ; apără și ocrotește pe haiduci și amenință sau „înghite" pe dușman. În acest context, un alt nivel al romanului îl constituie elementele simbolice care se suprapun realității sau o potențează pînă la limita fantasticului. O astfel de prezență tutelară este teiul uriaș de la marginea satului, imagine a contopirii om-natură într-o unică forță vitală dăinuind în timp și spațiu. Arbore magic al vieții dar și al istoriei și spiritului unui popor : „Domnul unterverwalter trecuse în odihna fără de sfîrșit și ultimul gînd care s-a mai născut înainte de asta a fost o întrebare : de ce ? Poate că întrebarea a fost pusă privind amînarea privitului în străfundurile oglinzii (la urma urmei de ce nu privise încă de la început, de cînd a înțeles că teiul nu e un copac obișnuit și nici măcar un tei nu era și că mai mult decît atît, făcea parte dintr-o lume cu legi bine așezate, și avea în el o altă lume, legată de cea din afară prin ramuri stufoase și prin rădăcini puternice, orice clintire a legilor lumii celei mari se oglindea în cea ascunsă în trunchiul bătrîn". Aceeași tehnică poematică adecvată planului simbolic este însă aplicată și evenimentelor propriu-zise, ceea ce duce la o diluare a concretului și a tensiunii situațiilor. Cu atît mai mult cu cît stilul cam prolix nu poate constitui o valoare în sine capabilă să estompeze deficiențele de compoziție ale cărții. Romanul lui Florin Bănescu este demn de interes prin efortul de a integra literaturii un episod semnificativ din istoria țării.

Paul Dugneanu

*) **Florin Bănescu : „Ierni peste tei", Editura „Eminescu", 1978.**

Secvențe din 1907

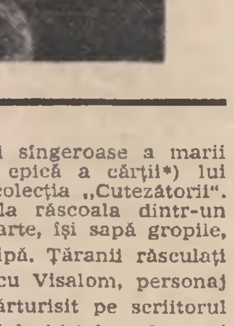

● Un episod din timpul reprimării sîngeroase a marii răscoale din 1907 constituie materia epică a cărții*) lui Marin Ioniță, apărută nu demult în colecția „Cutezătorii". Două sute optsprezece participanți la răscoala dintr-un sat de cîmpie sînt condamnați la moarte, își sapă gropile, dar execuția este oprită în ultima clipă. Țăranii răsculați (printre ei se află și învățătorul Iancu Visalom, personaj principal, avîndu-l ca model real mărturisit pe scriitorul I. C. Vissarion) sînt puși în lanțuri și închiși în cala unui șlep părăginit, păzit de un grup de soldați sub comanda plutonierului Frosa Eftimie. O lume dezolantă, abandonată într-un spațiu închis, în care prizonierii mor pe capete, iar cadavrele lor aruncate ca hrană peștilor, plutesc desfigurate pe apa din jurul șlepului. Imaginile de coșmar revin des în paginile cărții, cu detalii veriste care forțează limitele verosimilității artistice. Iancu și Toader (un alt personaj) povestesc întîmplări de dinaintea răscoalei, refăcînd imaginar relația cu lumea din care au fost excluși violent, pentru a evita astfel dezumanizarea prin suferință. Narațiunea se desfășoară sinuos, în planuri temporale diferite, cu inserții retrospective și anticipări transparent simbolice, bine articulate într-o construcție corectă. Interesul lecturii sporește din momentul în care, în acest spațiu închis, se creează temporar o breșă, prin intervenția altor personaje. Este vorba de generalul care a condus represaliile, însoțit de un căpitan aghiotant, veniți pe șlep cu intenții misterioase, ce se vor clarifica pe parcursul acțiunii. Generalul se consideră un bun cunoscător al psihologiei țăranului și mizează pe disoluția morală cauzată de suspiciune și frică de moarte. Manevra se vrea diabolică : „Va fi așa, domnule căpitan, că oamenii aceștia, pe care i-ați văzut în ultimul lor ceas de demnitate și solidaritate, vor sfîrși prin a-l declara pe unul din ei vinovat pentru toate cîte s-au petrecut, poate, pe dascăl, poate pe altul și vor voi să ni-l ofere în schimbul libertății. Dar oferta nu le va fi primită. «Dacă sînteți cu adevărat convinși că este așa, faceți-vă singuri dreptate.» Și să vedeți cum o să-l sfîșie pe cel ales. Și pe urmă toată viața au să caute să scape de acest coșmar. Și cum le va fi foarte greu, vor inventa mereu argumente pentru ei și pentru cei în mijlocul cărora se află, că victima a fost cu adevărat de vină. Și dacă este de vină altcineva, nu mai putem să fim și noi".

Țăranii și învățătorul Iancu Visalom vor alege însă, fără ezitare, martiriul, în locul unei existențe sumbre. Cartea se încheie cu o scenă simbolică, în care cei din sat îi așteaptă pe țăranii-eroi, ca semn al neuitării și credinței. Fără didacticism apăsat dar și fără apăsată personalitate, fără stridențe stilistice dar și fără strălucire, cartea lui Marin Ioniță repetă lecția morală despre demnitate, ca dimensiune structurală a existenței.

Valentin F. Mihăescu

*) **Marin Ioniță : „Un șlep în derivă", Editura „Albatros", 1978.**

Cronica unei familii

● Subintitulat „Cronica unei familii, 1877—1917", primul volum *) al acestui ciclu constituie o surpriză pentru cei care cunosc proza lui Mircea Constantinescu. Se poate vorbi de o schimbare de direcție — tematică, în orice caz — altminteri scriitorul, lucrînd în continuare la (cu) stilul său **prozaic-poetic-neguros-frust**. **Cronica** se sustrage (bineînțeles) încadrării literar-teoretice, subtitlul fiind, prin oarecum întinsa ambiguitate a „genurilor" reprezentate, o etichetă convenabilă. Există o narațiune încopciată în volburi conflictuale dar detașarea față de epocă — reflectată ca de apele unei oglinzi îmbătrînite, cu contururi estompate dar și cu capricioase detalii, chiar incomode — le sleiește de forță, reducîndu-le la pagini savant patinate de coterie. Impresia este de imens travaliu documentar și arhitectonic, minat de ambiții majore, la a căror fină apreciere sînt invitați, îndeosebi, statornicii prăfuitelor arhive și pasionații vînători de documente rare. Cel puțin la fel de seducătoare este și cealaltă ipoteză (perfect posibilă), a unor genealogii inventate și plasate în cadrul tot mai contemporan al Bucureștilor de acum o sută de ani. Cel puțin dintr-un punct de vedere, este perfect indiferent dacă familiile botezate Mincu, Steriade, Dobroescu, State (și mai sînt pînă la patrusprezece — găsit ca număr de bază) au existat în felul pe care ni-l propune M.C. Important este mobilul explorării onomastice, biografice, genealogice, — cel care să justifice efortul lecturării uneia din acele cărți ce par mai ușor de scris decît de citit. O idee ne putem face urmărind desfășurarea „scenariului" și intuind „regia". Aparentei (dar capricioasei) cronologii cu care debutează **Cronica** i se substituie tot mai des o alta, care o conduce ferm către un punct anume, ce poate fi și originea lor virtuală. Ca și cum întreaga galerie de personaje ar apare într-un stop-cadru atotcuprinzător — dovadă a unității lor levantine — ca de aici să înceapă investigația. Fiecare figură-personaj are un număr în șirul strămoșilor săi și refacerea genealogiilor e complicată eficient abia după ce se-ncheie ; atunci pornesc, din patrusprezece puncte și timpuri diferite, personaje ai căror urmași — de la a doua la a șaptea spiță — au a se întîlni la un moment dat (stop-cadrul), după ce s-au înrudit sau doar întretăiat, într-un desen ce frizează artizanalul filigran. Aceasta ar putea fi cronologia superficială („scenariul") pe care autorul o îndreaptă către momentul-temei-mobil, cu o orgolioasă știință a navigării literare („regia"). Interzicerea actului demiurgic — odată „istoriogeografia" acceptată (fie ea reală sau imaginară și aceasta indiferent în ce proporție) ar putea face din M.C. o conștiință eminent cenușie a timpului ales — și uneori chiar se întîmplă. Tragicul însă îi scapă (nu-l interesează ?) deoarece, neîmpăcîndu-se cu reducerea rolului său la reflectare (un cuvînt viclean), tot mai încearcă să intervină. O face direct, prin inserarea unor episoade romantice, cu copii lepădați dar salvați, ca Grigorie Buzdugan, un alt Moloch, scăpat ca și legenda, de sub controlul creatorului său.

Cronica este și expresia unei foarte discrete filosofii a istoriei, ce-și alege ca obiect procesul de formare a conștiinței naționale la un popor care, împărțit de vitregiile veacului, își menține identitatea cu prețul unui răbdător și adînc îngropat sentiment al imuabilei legături de sînge.

Evoluția acestor familii venite în nordul Dunării din patru zări — mai cităm : Gheorghiade, Bilciurescu, Alimăneșteanu — din Aliman „o agă de Dunăre", Rákóczy, Farmacoglu, este pînă la un punct identică : întemeietorii, bărbați întreprinzători, sînt negustori sau ostași — mai rar cărturari sau de viță nobilă — și vin în Principatele Române de-și află soții și rost, prind cheag iar urmașii lor sînt bancheri, deputați, senatori, ofițeri care se jertfesc pentru independența patriei dar care îi reprimă răscoalele țăranilor. Numărul românilor în aceste neamuri crește permanent fie prin căsătorie, fie prin efemere dar fructuoase pasiuni și, treptat, din vechea origine rămîne doar numele, ca blazon levantin, și acela tot mai știrbit. Pe această schemă sînt inserate mulțime amețitoare de figuri „nelevantine" cu care eroii primplanului vin în contact — foarte rar fără folos. Totul, muiat în viitoarea marginii de secol din care, pînă să irumpă România modernă, se amestecă șalvari cu monocluri, și chefuri cu tramcare, jocul cearceafului cu calea ferată și eroismul războiului pentru neatîrnare cu nefericita moarte a bardului Lacrimă. Pentru că toate acestea sînt viață iar **Cronica** are ambiția a fi toată viața.

George Mătăsaru

*) **Mircea Constantinescu : „Amurgul levantinilor". Editura „Cartea Românească", 1978.**

Folclorul, generator de basme

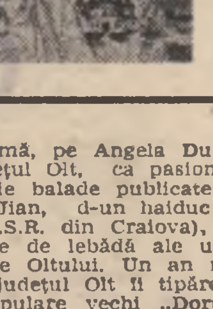

● Am cunoscut-o, cu ani în urmă, pe Angela Dumitrescu-Begu din Vădăstrița, județul Olt, ca pasionată culegătoare de folclor. Splendidele balade publicate în 1967 sub titlul „N-ați auzit de-un Jian, d-un haiduc de craiovean?" (Filiala Academiei R.S.R. din Craiova), au fost apreciate ca adevărate cîntece de lebădă ale unor bătrîni rapsozi populari din părțile Oltului. Un an mai tîrziu, Casa creației populare din județul Olt îi tipărește culegerea de doine și cîntece populare vechi „Dorule, dor".

Dăruită sufletește școlii, profesoara din Vădăstrița adună în taberele pionierești folclor al copiilor, dat publicității în 1970 sub titlul „Ieși papucule de sub pat". Editura didactică și pedagogică îi difuzează în 1972 culegerea de basme „Gălbior de lîngă soare", iar Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Olt a inclus colaborările sale în volumele colective: „Crăișorii de pe Olt", „De la Dunăre la Olt", „Cîntă Oltul cîntec nou". În prezent pregătește o culegere de basme din Scornicești, numită „Mărul de aur".

Recent a văzut lumina tiparului un volum *), conținînd 14 basme create de distinsa culegătoare de folclor. Situîndu-se pe linia de aur a basmelor noastre clasice, autoarea întruchipează figuri alese de eroi ai plaiurilor românești: Corbeac, Doicin, Rădița, Din, Constandin, Voicuța, Mădălina, Ionuț, Fănuța, Voicin, Moldavina, Siminoc, Busuioc, Dur-Pandur ș.a. Aceștia sînt viteji, cinstiți, generoși și frumoși, trecînd cu succes prin numeroase încercări, luptîndu-se cu zmei, balauri și împărați hapsîni. Principalele lor ajutoare sînt animalele năzdrăvane, caii și cerbii care-i poartă iute ca gîndul pe celălalt tărîm și-i ajută să biruie zmeii și fărădelegile. Din cînd în cînd apare cîte-o zînă ce le călăuzește pașii prin codrii înspăimîntători, oferindu-le fie iarba fiarelor, fie apă vie, care-i salvează de la pieire.

Folosind repetiția cu măiestrie, povestitoarea arată cum voinicul: zboară, zboară sau „merse, merse tot pe margine, pe margine" sau fata „era frumoasă, frumoasă", ori scoate în relief darurile eroilor aleși: hărnicia, istețimea, vitejia, simțul dreptății ș.a., folosind adesea proverbe sugestive. Cînd conflictul ajunge la apogeu, apare din senin întrebarea: Dar voinicul ce făcu? Și imediat se ivește dezlegarea firească a celor mai încîlcite situații, spre marea bucurie a micilor cititori. Scrise într-o frumoasă limbă românească, aceste basme sînt un dar de zile mari făcut copiilor. Prin ele saltul de la culegătorul la creatorul de basme s-a făcut cu succes.

Patița Silvestru

*) **Angela Dumitrescu-Begu : „Dur-Pandur, Pasăre Măiastră", Editura „Ion Creangă", 1978.**

interviurile «luceafărului»

Cu Adrian Păunescu

„AM TRĂIT ÎN ANII ACEȘTIA UNA DIN CELE MAI CURATE ȘI MAI ÎNDRĂZNEȚE PAGINI DIN ISTORIA NOASTRĂ"

— De ce vă place puterea?

— Pentru că, folosită corect, este expresia înălțării omului spre condiția sa de esență.

— Puterea este condiția de esență a omului?

— Omul, prin natura lui, trebuie să fie un învingător. Deși orice carieră se încheie inevitabil cu o moarte care aruncă asupra puterii omului o umbră.

— Dar la ce vă ajută puterea?

— Vreau să fac bine. Pentru că natura mea interioară este — la ora de față — a unui luptător care cîntă nu a unui cîntăreț care luptă. Sînt un om al acțiunii. Eu cred că prin luptă **se poate.** Mai corect spus, cred că **putem.** Știu că sînt dificultăți care decurg chiar din dificultățile lumii în care trăim. Dar trebuie să avem voința de a le escalada. Însă pe seama greutăților obiective se pun prea multe din dificultățile create de subiectivitatea comodității noastre. La început puterea mă fascina în sine. Apoi, încet, încet ea s-a transformat în altceva.

— În ce anume?

— În dreptul de a chestiona pe ceilalți cu privire la ei înșiși, la lumea în care trăiesc. Mai pe scurt, mi-a plăcut puterea în sens socratic.

— Pentru a vă cunoaște, deci.

— E o capacitate prin care mi-am aflat slăbiciunile. Astfel că am fost ferit să mă angajez acolo unde știam că nu pot să înving.

— Dar vreți numai să cîștigați? Nu e o lașitate să căutați numai asta?

— Nu mă pot angaja în acțiuni dinainte pierdute. Ar fi o dovadă de imbecilitate. Nu sînt un om cu viața încheiată ca să fi depus toate opțiunile mele. E facultativ dacă fac pictură sau aeronautică. Nu e o lașitate dacă nu fac pictură pentru că n-am talent la asta. Dar dacă soarta țării mele ar depinde de o pictură pe care trebuie s-o fac, ca s-o salvez cu orice preț, aș face-o. Nu se cuvine să mizăm totul pe potul inexistent. Contează în ce măsură ești sau nu o santinelă la hotarele lumii acesteia.

— Ați ajuns să vă cunoașteți foarte bine?

— Firește că nu. E o experiență în curs.

— Care ar fi cîteva din slăbiciunile dumneavoastră?

— N-am răbdare. Nu găsesc justa cumpănă între acțiunile în care mă bag și poezia pe care o scriu ca rezultat esențializat al stării de emoție ce decurge din ele. Disprețul pe care îl am pentru problema eternității.

— Ce-ați dori atunci dumneavoastră?

— Să nu-mi treacă această viață pînă cînd oamenii nu vor înțelege că sînt un om de caracter.

— Dar cum se împacă violența de care dați dovadă uneori cu caracterul?

— Încerc totdeauna să trec de starea de violență și să apreciez corect valoarea dincolo de raporturile mele cu oamenii. În raporturile sociale trebuie jucat bărbătește. Am fost un om sărac și singur, foarte sărac și foarte singur, foarte lovit și necăjit. Ce sînt azi sînt datorită muncii mele, într-un climat în care a fost nevoie și de oameni ca mine.

— Să știți că deși ați ridicat tonul, mai mult mă impresionează vorba blîndă.

— Nu tonul este lucrul cel mai bun al meu. Dar mult mai periculoși, mai duri sînt uneori cei care vorbesc în șoaptă. Mă exteriorizez repede și-mi trece la fel de repede.

— Lumea poate fi cucerită și prin tandrețe?

— Se pare că e una din armele cele mai perfide. Da, lumea poate fi cucerită prin tandrețe. Cu condiția ca ea, tandrețea, să se întemeieze pe energie. Să fie o formă a energiei. Să-ți amintești, însă, că și un lucru sfînt cum este revoluția înseamnă violență. Pretutindeni există o luptă.

— Nu e tristă o lume în care totul e o luptă?

— Pentru ce să fie tristă? În aceste confruntări se dezvăluie natura omului. Aceea de a birui. Cîteodată.

— Cum se poate controla un om că a ajuns ce îi era hărăzit să fie?

— Se controlează în raporturile cu societatea. Societatea este o fabrică de valori. Nu te duci la tubul cu butan să respiri. Respirăm aer. Este elementar să nu confunzi valorile.

— Ce iubiți mai mult: clipa sau amintirea ei?

— Ca om de acțiune iubesc clipa. Ca om de cîntec — amintirea ei. Dar amintirea e o grozăvie. E singura ireparabilă. Este intangibilă.

— În urmă cu mai bine de o sută de ani, Eminescu trecea dintr-o provincie în alta legîndu-și destinul de tot cuprinsul acestei țări. Socotiți că e un drum pe care orice poet e necesar să-l parcurgă? Se pare că da, din moment ce cu Cenaclul „Flacăra" al Tineretului Revoluționar străbateți meleagurile românești în lung și în lat.

— Oricine vrea să fie un mare poet trebuie să parcurgă acest drum. Chiar dacă nu ajunge, pînă la urmă poet mare.

— E suficientă parcurgerea lui pentru a ajunge un mare poet?

— Nu fii naiv. Mai trebuie să ai și niște provincii interioare.

— Cenaclul a apărut din nevoia dumneavoastră de a nu fi singur?

— Se poate spune și așa. Cenaclul **Flacăra** a apărut, poate, pentru a uni toate singurătățile impermeabile într-o unică și orgolioasă singurătate — aceea a condiției umane.

— Ce reprezintă revista „Flacăra" pentru dumneavoastră?

— Cea mai bună perioadă a vieții mele. Cea mai plină de insuccese dramatice, de reveniri. Revista aceasta mi-a dat posibilitatea de a arăta cum aș duce la capăt arhitectura unei colectivități de care am fost legat.

— Unii dintre scriitorii români de azi susțin că prin Cenaclul „Flacăra" faceți de fapt propagandă poeziei dumneavoastră și nu poeziei și cîntecului în genere.

—N-au decît să susțină ce vor. Cine îi oprește să-și facă și ei puntea cu publicul așa cum doresc? Eu mă ocup de cîtă poezie s-a tradus pe seama Uniunii Scriitorilor, deci și pe banii mei? Fac această treabă în contul sănătății mele. În Cenaclul **Flacăra** mi-am investit o parte din tinerețea mea. Nu văd nimic condamnabil în faptul că fac propagandă versului meu, deși nu acesta îmi este scopul. Nu oblig pe nimeni să mă asculte. Mai bine ascultă opinia publicului, George Arion, și nu vocile pline de invidie și de neputință ale unor confrați. După ce am tipărit **Pămîntul deocamdată** în 115 000 de exemplare...

— Un tiraj fantastic pentru poezie!

— Nu mai era nevoie s-o subliniezi! Deci, după ce am tipărit cartea asta, publicul mi-a cerut s-o reeditez. Pentru că s-a epuizat într-un timp record.

— Prin Cenaclul „Flacăra" influențați conștiințe. E o responsabilitate imensă, de care, sînt sigur, vă dați seama.

— Știu ce fac. Știu ce înseamnă a face. Știu la ce riscuri mă expun. Dar sînt un intelectual român. Am devenit intelectual prin parcurgerea gratuită a tuturor formelor de învățămînt din această țară. Pe care le-au plătit muncitorii și țăranii patriei mele. Le sînt dator și eu puțină lumină. Să învăț pe copiii lor să producă lumină la rîndul lor. În casa părinților mei din comuna Bârca, mama mea vitregă — deși după cît o iubesc numai vitregă nu e — avea un tablou pe perete în care erau fotografiați absolvenții Școlii normale „Andrei Șaguna" din Sibiu. În care se afla și ea fotografiată. Pe tablou scria: Învățătorul este o luminare ce se consumă luminînd pe alții.

— Posturi de radio de peste hotare v-au acuzat că prin Cenaclul acesta propagați naționalismul.

— Mă și sperie Europa liberă, ce să zic? Cultivăm în acest cenaclu ideile patriotismului lucid, critic, constructiv. Culmea e că unii mă socotesc un naționalist, iar alții un nenaționalist. Pentru că atunci cînd văd răul în țara mea nu mă sfiesc să-l arăt. E adevărat, fac asta. Dar de aici, de pe aceste meleaguri. Cînd spun că îmi iubesc țara, eu văd și răul care e în ea. Trebuie să facem ca fiecare țară să trăiască. Există posibilitatea asta. Eu cînd cînt Trăiască România! zic în subtext și Trăiască Franța! și Trăiască Norvegia! etc.

— Cum se împacă firea dumneavoastră tumultuoasă cu poezia lui Bacovia pe care o iubiți atît de mult?

— Numai pentru cel care m-ar citi superficial poate să apară incompatibilă apropierea mea de Bacovia. Pe care unii și-l închipuie rătăcind prin odăi friguroase și cîntînd la vioară. Cele mai triste lucruri din lume sînt înfăptuite de învingători. Bacovia era un poet revoluționar căruia îi mirosea materia. Bacovia este singurul poet român căruia lucrurile lumii acesteia îi miros. După ce mă vei citi cu adevărat vei înțelege că sînt bacovian și nu vei cădea în eroarea stupidă a unora care îmi parcelau durerea încercînd să-mi facă analiza fonetică a strigătului de durere. Nu ești singurul caz al unui contemporan de-al meu, gata să se solidarizeze cu poeți în suferință, gata să se plîngă laolaltă cu ei, făcîndu-se solidari cu ei, dar niciodată nefiind solidari cu ei dacă, prin miracol, înving.

— Aceștia nu mai au nevoie de sprijin.

— Ești gata să-mi dai un pahar de apă dacă sînt însetat, dar dacă eu fac cu versul meu să țîșnească apa, ai începe să te îndoiești că sînt un poet profund.

— Nu e adevărat. Mai ales că despre dumneavoastră deja se vorbește...

— Cum anume?

— Ca despre Coșbuc, Goga...

— O dramă națională exprimată cu mijloacele lui Bacovia este mai impresionantă decît una exprimată cu mijloacele lui Coșbuc. Nu că n-ar fi semnificativ Coșbuc, ci pentru că trebuie intrat cît mai adînc în drama respectivă. Cîte poezii nu s-au scris despre proletari, despre speranțele într-o lume mai bună! Dar mie îmi vin în primul rînd în minte versurile lui Bacovia: „Sculați ai muncii proletari!"

— Se grăbesc cei care spun despre dumneavoastră că sînteți un om pe deplin realizat?

— Pînă acum nu am reușit să fac decît un rezumat al viitoarelor mele cărți. N-am de extins, ci de adîncit ce am descoperit ca fiind teritoriul meu liric. Cînd scriu un poem ce exprimă în esență unirea nu uit că de fapt trebuie să se unească într-o singură horă oamenii cu retribuții mici și cei cu retribuții mari. De aceea vreau să se știe că sînt un patriot revoluționar, un om cu ochii mari, care își vede destinul plin de o dramatică măreție, nu de o măreție prefabricată.

— Pomeniți des cuvîntul „țară". Care credeți că este problema fundamentală a istoriei țării noastre?

— E una dramatică, de multe ori tragică. În una din zilele mai liniștite ale vieții mele i-am mărturisit-o lui Marin Preda și el avea s-o pună pe seama unui personaj din **Delirul.** Noi, românii, avem sărbătorile noastre exact atunci cînd am scăpat de un rău. Niciodată vreo sărbătoare de-a noastră nu s-a fixat în ziua cînd am ocupat pe alții ci mereu, dar mereu, în ziua cînd am scăpat de ocupația altora. Mereu a trebuit să scuturăm un jug, mereu a trebuit să luptăm pentru recîștigarea unui drept sau teritoriu furat de alții. La 23 August sărbătorim eliberarea noastră de sub jugul fascist. La 1 Decembrie este sărbătoarea unirii tuturor provinciilor românești eliberate de sub cnuturile imperiilor. De aceea, zic, sărbătorile noastre au gust de lacrimă în ele și anume gustul lacrimii noastre. Aceasta mi se pare problema fundamentală a istoriei noastre, lupta cu cumplitul principiu un pas înainte, doi pași înapoi. Problema noastră, a românilor? Să cîștigăm mereu ce-i al nostru, să dobîndim adică trista și emoționanta victorie de a avea dreptul să spunem din nou mamă mamei noastre.

— Prin ce este semnificativă istoria României de azi?

— Prin lucruri multe și frumoase. Care costă însă. După cum a arătat cu inteligență și curaj președintele Nicolae Ceaușescu, România este o țară în curs de dezvoltare. Istoria ne-a lăsat restanțe îngrozitor de mari și grele. Avem de rezolvat neîmpliniri pe care generații întregi nu le-au rezolvat și uneori nu numai că nu au vrut, ci le-au și adîncit prin unii reprezentanți ai săi. Avem azi o economie cu un puternic ritm de dezvoltare. Dar acest ritm nu e totul. Poate că tocmai acest ritm la care sîntem angajați arată de la ce nivel slab de dezvoltare am pornit și continuăm să pornim. Firește, noi sîntem generația umană care simte toate astea nu numai în zilele de sărbătoare, dar și în zilele de lucru. Și pentru că simțim asta, nu sîntem totdeauna bine dispuși, nu sîntem totdeauna încîntați. Nu cîntăm toată ziua șlagăre cu următorul — hai să-l facem pe loc! — refren: „Te iubesc cu-nfiorare / Rata mea de-acumulare", pentru că acest temei al ritmului nostru de dezvoltare ne costă pe toți. Pentru că nu ne putem permite luxuri pe care alții și le-au permis și le permit în continuare. Pentru noi, românii, seamănă din punct de vedere sonor cuvîntul austru și cuvîntul austeritate. Dar noi știm că nu se poate altfel. În mod neuitat a spus la Conferința Națională din 1972 președintele Nicolae Ceaușescu că în viața națiunilor apar momente unice, hotărîtoare pentru destinul lor, momente în care aceste națiuni prind cursa dezvoltării și rămîn libere și independente sau din contra sînt sortite pentru totdeauna subdezvoltării, dependenței și umilinței. Iată de ce sînt un partizan declarat al luptei pentru dezvoltare, sigur, al unei lupte pentru dezvoltare în linia firească a aptitudinilor poporului nostru.

— Cum adică?

— Voi repeta o afirmație mai de demult: Niciodată România nu va trebui, din orgoliul cuiva, să intre în competiția pentru cele mai bune citrice, numai de dragul de a ne afla în competiția citricelor. Și asta pentru că pămîntul nostru, soarele nostru nu au avut și nu vor avea disponibilități și îngăduințe pentru citrice. E de preferat să dezvoltăm corcodușul. Sau caisul. Sau nucul. Dar lucrul e valabil și pentru industrie. Noi nu facem industrie de dragul industriei, ci una care să folosească țării și dezvoltării omului.

— Ce vă impresionează cel mai mult din evenimentele pe care le trăim?

— Lupta eroică pentru libertate națională și construcție națională. Din nou tricolorul flutură în văzduhul patriei. Dar el singur nu dă de mîncare poporului și nici așezarea în poziție de drepți sub faldurile lui nu rezolvă problema brațelor de muncă. S-au folosit multe cuvinte în acești ani și în general epocile eroice au produs și mult rumeguș verbal. Nici un monument nu se construiește fără rumeguș, țăndări, așchii. Ce vreau să-ți spun, în deplină cunoștință de cauză, e că noi am trăit în anii aceștia una din cele mai curate și mai îndrăznețe pagini din istoria noastră. Perioadă nu lipsită de greșeli, dar animată de un patriotism ireproșabil și de o sfîntă mînie revoluționară. Am trăit în acești ani evenimente decisive pentru poporul nostru care a fost chemat la muncă și la libertate, a fost chemat să facă fabrici, uzine și cărți, nu pușcării. Nici un leu din bugetul României nu a fost prevăzut pentru reamenajarea închisorilor, pentru construirea altora. Am cîștigat lucruri fundamentale în 10—12 ani, lucruri pe care popoarele, chiar și al nostru, s-au obișnuit să le cîștige (dacă le-au cîștigat!) în secole. Sigur, odată cu toate cîștigurile, au sporit și pretențiile. De pe postamentul lor, uneori, aceste uriașe cîștiguri nici nu ne mai apar drept cîștiguri. Dar așa cum mă învăța un prieten drag: Suedezii au mai mult ca noi. Dar românii știu să se bucure mai adînc de cît au, chiar dacă e mai puțin.

— Prin ce se caracterizează revoluția socialistă?

— Dacă material socialismul nu rezolvă într-o singură durată handicapul insurmontabil sau problemele artei, aceleași dintotdeauna, ceea ce poate face el cu adevărat este un om nou. Adică un om care luptînd împotriva răului să se îmbunătățească pe sine însuși. Adică să nu se lase pradă tentației de a învinge răul prin mijloacele acestuia. Scopul nu scuză mijloacele. La urma urmei, viața noastră e formată din mijloace. A te murdări întreaga viață pentru a învinge răul nu înseamnă a lupta pentru o cauză dreaptă. Important este nu numai să ajungi la țintă, dar să te și păstrezi curat pînă la ea. Pot exista pierderi imediate, dar eu cred că și omenia este molipsitoare.

— Adevărul trebuie spus totdeauna în istorie?

— Asta și e politica. Știința de a spune cînd trebuie adevărul. Nu, hotărît lucru, nu mereu și nu oricum poate fi spus. Aici intervine știința de a conduce. Nu sînt pentru un oportunism istoric, ci pentru o reală oportunitate istorică. Sigur, de dragul apărării, al falsei apărări a poporului de un adevăr care l-ar putea tulbura, s-au spus deseori minciuni păgubitoare și nocive. Nu cred că oricum și oriunde și oricînd trebuie spus adevărul, dar sînt convins că niciodată nu trebuie mințit. Politica poate fi și știința de a amortiza șocurile, de a pregăti oamenii, în mod inteligent și subtil, poate fi o armă eficientă pentru aflarea adevărului, pentru păstrarea demnității umane.

— Care a fost prima dumneavoastră întîlnire cu istoria?

— Prima ca prima, ultima însă ai văzut-o acum, cînd am trecut pe lîngă ostașii care cîntau în drum spre cîmpul de instrucție „Trăiască Libertatea! Trăiască România!".

— Înțeleg că v-a emoționat întîlnirea asta. Totuși, cum vi s-a dezvăluit pentru prima oară istoria?

— Cred că asta a avut loc în casa bunicului meu, învățătorul Marin C. Păunescu din Bârca. Noaptea tîrziu, copil fiind, bunicul mă lua pe brațul său stîng, îmi rezema capul speriat de brațul său stîng, căci dreptul îi era și mai slab decît stîngul, de la Mărășești, unde fusese rănit. În patul în care își odihnea truda zecilor de ani de zăbavă pe Pămînt îmi spunea o poveste, una din cele mai fascinante povești pe care le-am auzit.

— O mai țineți minte?

— Măi băiete, îmi spunea el, a fost odată un împărat mare și puternic. Cum adică un împărat mare și puternic, tată mare? Avea mai multe miini? Nu, măi băiete. Era mare prin ce făceau el și armata lui. Și ce făcea el? El a dus multe lupte pe care le-a cîștigat. Împărăția lui era mare și puternică. Dar într-o zi, luptînd acea armată cu altă armată, ajunseră ei într-un loc fără pic de apă. Rezervele li se terminaseră și nici o fîntînă și nici un rîu nu se afla prin apropiere. Și împăratul cel mare nu știa ce să mai facă. Apă n-avea de unde să le dea, dar nici curaj să li se uite în ochi. Că lumea întreba de sete și el n-avea apă să le răspundă. Și lui nu-i era sete, tată mare? Și lui îi era sete, măi copile, dar el n-avea cui să i se mai plîngă. Că de la el încolo nu era decît Dumnezeu. Și cînd era focul cel mai mare peste acel pustiu și nu se mai putea trăi de atîta dogoare, niște slujitori devotați veniră la el și-i făcură semn că au să-i spună ceva. Spuneți — le-a zis împăratul. Împărate, luminate, noi, slujitorii tăi devotați, vrem să-ți spunem că din dragoste ți-am păstrat niște apă. De ce mi-ați păstrat? Pentru că ești comandantul nostru și meriți mai mult ca noi toți, să trăiești ani mulți și fericiți, în fruntea împărăției. Noi sîntem soldați de rînd. Dar luminatele tale buze merită puțină apă. Ți-am păstrat apă. Și atunci ce-a făcut împăratul, tată mare? Împăratului i se făcu și mai sete. O sete cît pentru toți soldații. Și slujitorii îi umplură paharul cu apă curată și rece care de-atîta căldură începu să dea aburi. Și soldații scoaseră capetele din nisip și se sculară vlăguiți și înrăiți și se apropiară de împăratul căruia îi sticlea apa în miini. Și împăratul duse cupa aproape de buze și toți soldații aceia simțiră că au guri peste tot, de atîta sete. Și se făcu și mai cald și simțiră moartea. Dar împăratul privi apa, își privi soldații și acolo, lîngă cortul său, în căldura insuportabilă a pustiului, înnebunit de sete, trînti paharul și îl făcu fărîme. Dar de ce nu l-a băut, tată mare? Dar dacă îl bea, ceilalți ce făceau? Nu avea cum să împartă la toți. Și dacă îi mureau oamenii de sete el nu mai avea peste cine să mai fie împărat. Și le-a trecut setea cu asta? Le-a fost mult mai ușor așa. Deodată le-a revenit vlaga. Le-a revenit pofta de luptă. Pentru că văzuseră în el nu împăratul, ci pe împăratul lor, al setei lor. Și de aceea a fost acea armată puternică și a rămas de pomină numele ei, de la acel pahar spart, de la cele cîteva înghițituri de apă cu care împăratul și-ar fi potolit setea dar ar fi mărit-o pe cea a supușilor săi. Dar, tată mare, merita el acea apă? Da, o merita. El o merita înaintea tuturora pentru că era comandantul lor. Păi, dacă o merita, de ce a risipit-o? Nu s-a știut că a meritat acea apă decît după ce a renunțat la ea. El făcuse multe fapte de arme. Să ții însă minte că fapta sa de arme cea mai mare asta a fost. Așa îl va ține minte istoria. Spărgînd paharul care i se cuvenea, numai ca să rămînă om cu oamenii lui.

— Ce lecție ați desprins din povestea asta?

— Cred că înțelegi acum la ce mare preț se află în ochii mei exemplul personal. În viață, în istorie. Același bătrîn al meu avea să-mi povestească momentul cînd Mihai Viteazul a simțit că armata lui poate fi înfrîntă, a luat securea în mînă și și-a tras armata cu sine către victorie. Forța exemplului personal este cu mult mai mare decît ne închipuim. E adevărat că masele fac istoria, dar nu întîmplător masele nu sînt amorfe ci făcute din personalități, din oameni. Iar personalitățile cele mai puternice structurează colectivități. Personalitatea scoate din aria momentului în care trăiește dezordinea și impune o rigoare, profitabilă întîi de toate pentru mase, adică pentru ceilalți. Cu cît va spori rolul maselor, cu atît mai mult va spori rolul personalităților.

— Prin ce se deosebește o masă de oameni de o turmă de oameni?

— Tocmai prin rigoarea prin care se caracterizează, spre diferență de turmă care este sau dezordonată sau hipnotizată. Dar să revenim la rolul personalității în istorie. Momentele decisive — și noi am avut destule — cer și destine decisive — și noi avem unul — cer replica maselor. Replica maselor la întrebările cele mai acute ale istoriei este o personalitate reprezentativă, semnificativă, loială, supusă maselor, dar mai puternică decît fiecare altă personalitate care face parte din mase.

Indiferent de cîte lucruri va schimba viitorul, ceva nu va putea schimba nimeni, oricît de răuvoitor și nedrept va fi cu noi. Această simplă frază: prin Nicolae Ceaușescu, România există ca stat liber, independent și suveran. Poate că unele din afirmațiile mele de azi vor fi contestate în viitor. Poate că atunci se vor ivi puncte noi de vedere și nu exclud posibilitatea ca niște oameni de bună credință nu numai ironici, să infirme unele din pozițiile mele. Dar în fraza pe care am spus-o nu e nimic de schimbat. Acesta este purul adevăr. În Nicolae Ceaușescu s-a strîns prin sfînta bunătate a mamei sale, prin rigoarea omenească a întregului său neam, prin voința unui întreg popor, prin inspirația curajoasă și rodnică a întregului său partid, toată capacitatea noastră de replică la provocările istoriei. Toată înverșunarea, toată îndrăzneala, toată jalea și toată înțelepciunea unei nații. Căreia mereu și mereu o ursită mașteră i-a pus întrebări la care nu se poate răspunde. Cînd în atîtea momente ale istoriei noastre președintele Nicolae Ceaușescu a spus „Nu!" amenințării cu forța, atunci în România s-a rostit cea mai îndrăzneață conștiință politică a vremii și poate că atunci pe columna lui Traian din Roma dacii au surîs. Pentru o meritată revanșă.

— Cum vi se înfățișează dumneavoastră mecanismul istoriei?

— Nu l-am deslușit de tot, mai am de căutat mult. Se pare că e închis etanș în fiecare faptă și noi ne întîlnim numai cu efectele lui. Oricum, istoria are un mecanism complicat, un mecanism de cinism și tandrețe, de legi obiective și arbitrare — poate chiar arbitrariul fiind o lege obiectivă — un amestec de întîmplare și necesitate. Ce mă deranjează cel mai mult este principiul după care merge: consumînd oameni. Acesta e combustibilul preferat al istoriei: oamenii.

— Ce credeți despre trecerea țăranilor într-o altă categorie socială?

— Nu cred că se poate fără țărani. Am impresia că greșesc cei care spun că țăranii vor deveni neapărat orășeni. Viața ne va rezerva surpriza ca și tot mai mulți orășeni să devină țărani. Și asta pe măsură ce fostele avantaje ale orășenilor vor provoca o reîntoarcere la natură, așa cum spunea la o consfătuire cu țăranii tovarășul Ceaușescu, cu ani în urmă.

— Care credeți că este cea mai mîrșavă faptă din istoria omenirii?

— Omorîrea oamenilor nevinovați în orice timp și oriunde.

— Pentru dumneavoastră istoria umanității are vreun sens?

— Da. Dar nu unul linear. Ci unul asemănător în multe privințe cardiogramei. Inima nu e bicicletă care iese din trup și o ia înainte. Ea bate într-un organism care o poate lua încotro vrea. Istoria singură lasă această imagine de cardiogramă. În noi trebuie ceva pentru a ne urni: personalitățile, masele și idealurile, toate aceste sfinte cuvinte tocite.

— Ce vă supără cel mai mult din lumea contemporană?

— Amnezia. Oamenii nu-și transmit suficientă experiență și de aceea se transmit aceleași rele plecate de la aceleași premise. Ca de pildă acum, în multe colțuri ale planetei, condamnabila propensiune a unor tineri spre fascism. Dar fascismul e altceva decît mustața lui Hitler și dorința de cîntece a tineretului. E adevărat, și fascismul s-a însoțit de cîntece. Dar esența lui e contrară cîntecului. Dacă Manson purta plete, cutare deștept zice ca toți tinerii să fie tunși, ba același tip uită că soldații fasciști erau perfect tunși. Această amnezie descurajează conștiința și ea nu mai e trează la esența răului. Radarul nu mai sesizează pericolul real pentru că se ia după amănunte colaterale și se impacientează cînd trece o pasăre nevinovată prin dreptul său. N-aș vrea să fiu profet, dar, din nefericire, lumii i se întîmplă mereu aceleași rele. Același drac încălzește aceleași cazane ale iadului.

— Oare ce provoacă amnezia de care vorbeați?

— Nu știu. Dar o constat. Oricum, la lupta împotriva amneziei ar trebui să participe mai mult arta. Ea ar fi capabilă să trezească din amorțire conștiințele oamenilor care nu participă la evenimente ca și cum acestea nu i-ar atinge. Sînt știri în ziare despre catastrofe aeriene care nu-i emoționează deloc. Însă bocesc cînd citesc o poezie despre o mătușă care nici măcar n-a murit. Arta trebuie să-i zgîlțîie pe oameni din această uitare.

— Dar ce șanse acordați poeziei în lupta pentru modificarea lumii?

— Am citit de multe ori poezii unor oameni tineri și am sperat că unul dintre ei va fi cîndva procurorul Republicii și va fi drept și bun și milos și pentru că a ascultat o poezie care l-a modificat sufletește în tinerețe.

— Odată ați scris însă astfel: „Și pentru ce te zbați mereu / Și te acoperi de rușine / Cînd totul e predestinat / Să se rezolve de la sine?"

— Citezi niște versuri scrise la necaz. Ele nu trebuie luate ca definitive, așa cum nu trebuie luat ca definitiv versul lui Bacovia „Iubito, azi și sînul tău e mai lăsat". Se pare că poezia nu e reportaj și că adevărurile ei nu au valoare pe orizontală. Prin poezie nu facem poze la minut contemporanilor aflați în vacanță în Cișmigiu. Cînd scriam versurile acelea, eu mă zbăteam, cred, împotriva tristeții. Ajunsesem la o deznădejde momentană.

— Ce poate aduce oare izbăvirea omului?

— Întoarcerea la condiția sa fundamentală. Fuga de toate mirajele înstrăinării. Refuzul falselor avantaje ale civilizației. Cînd mă gîndesc că pe pantele brănene trăiesc oameni de 90—100 de ani, îmi vine s-o iau spre vîrful munților spre a vă trimite cărți poștale de la sediul nemuririi mele. Parcă sîntem nebuni. Știm bine ce ne face rău și totuși nu numai că-l acceptăm, dar ferească Dumnezeu dacă într-o zi porția de rău nu ne-a fost dată. Ne batem ca niște chiori să nu scăpăm învățul, să nu dezvățăm ființa noastră de răul cu care am fost obișnuiți. E parcă un coșmar din care nu se poate ieși. Nu un simplu vis, ci un vis care te asuprește în asemenea măsură încît te obligă să-l visezi. Arivismul, delațiunea, exploatarea, invidia, cameleonismul, șovinismul, mercantilismul și multe altele ne atrag și ne consumă pe această planetă pe care o vom surpa în sine însăși dacă nu vom ști să revenim sau să ajungem la condiția noastră firească. Izbăvirea omului va fi o societate lipsită de exploatare, dar în care va trebui ca însăși absența exploatării să nu se transforme într-o altă exploatare.

— Vă interesează dacă există viață pe alte planete?

— Firește. Dar salvarea Pămîntului stă în el însuși.

— Ce-ați spune aflînd de existența altor ființe raționale în alte colțuri ale universului?

— Cine ne dă dreptul ca după tot ceea ce fa-

Interviu realizat de George Arion

Continuare în pag. a 7-a

cariatida

matei gavril

Spațiu și timp

Vremea e proprietatea universului divin. Fără timp ar fi o mare moartă — mare fără apă — apă din care-ar lipsi tocmai apa ce dă sete peregrinului prin spațiu. Timpu-i ca o axiomă. Nu se vede dar se simte ca o gheară urma lui în carne și în țărînă, în aromă și în floare, în stare și în mișcare și în toate cîte sînt. El este succesiunea fără care nici un lucru n-ar putea să nu se-ncalce cu contrariul lui, tot astfel cum între mine, tatăl meu și fiul nu-i nici o geană de greșeală. Forma noastră-i fără timp. El e corpurile noastre: fiul, în care să mă schimb. Despre el se poate spune orice am vroi să zicem, despre noi ca trecători. Nu se poate demonstra. Pentru cine crede vreme, o speranță-i disperarea, iar acel ce și-a făcut idol fals din ceasul vremii va trăi cu moartea-n față.

Timpul n-are nici o formă. El este egal cu sine ca un lac ce-i pretutindeni înghețat. Doar apa lui în esență se preschimbă pentru cîrdurile sale din mulțimea cea de pești. Vremea poate fi băută sau mîncată, după pofta gurii, suptă, înghițită sau scuipată, ca sîmburele din prună. Un timp poate fi mai mare, altul lung, iar altul lat, ca pînzele de corăbii.

Viața mea e o secundă care-nvață a zbura. Vectorul zborului ei, pătrunzînd în veșnicie, se va face de hîrtie. Eu voi trage atunci o altă coordonată-n univers, tăind timpul drept în două, ca pe-o tablă de granit. Patru blocuri reci de spațiu va urni atunci gîndirea mea bolnavă de prezent. Verticala vremii-naltă voi tăia-o cu un spațiu așezat orizontal. Nu-i nici o deosebire între spațiu, timp și suflet, dacă vremea e morală-n spațiul sufletului pur. Crești pe-orizontală-n vreme, rămîi vertical în spațiu. Crești pe verticală-n spațiu, stai pe-orizontală-n timp.

Universul nu-i decît o suprafață-n cerc, cadran traversat de cele două linii: spațiu, timp. Ca o roată-n care două spițe sînt depline. Întinderea fără sfîrșit e locul spațiului veșnic. El e un cerc fără circumferință al cărui centru este pretutindeni. El este casa lucrurilor care sînt setea sufletului meu. Din spațiu nu poți fura nimic pentru că nu ai unde ascunde. El te pîndește de jur împrejur. În el nici măcar nu te poți sinucide. În el nu poți să faci nici un rău pentru că nu ai unde fugi din el.

Este un cerc vicios al filozofiei: lungimea timpului stă în spațiu, tot astfel cum lungimea spațiului stă în timp. Trăiesc în simbioză și se împlinesc reciproc. Doar împreună fac o conștiință. Unul fără altul n-ar exista, așa cum nici copilul nu se poate naște fără nici un părinte, omul fără mormînt. Sînt o pereche nedespărțită. Spațiul este femeia timpului. Timpul este bărbatul spațiului. Timpu-i foarte înalt și subțire, rațional și-abstract — nemuritor în toate sensurile. Spațiul are șoldurile mai late decît umerii, trupul imens și pîntecul gravid cu toate lucrurile. Este amoral, pătimaș și seducător. Uneori, poate deveni chiar pasional. Are pasiunea timpului care se naște ori de cîte ori spațiul îi dă o cît de mică atenție. Spațiul naște timpul fără durere și fără plăcere ca și cum rațiunea vieții sale ar fi să nască tot timpul. Timpul are trei părți: cap, trup și coadă. El merge totdeauna cu coada înainte, adică merge ca și cum ar veni. Capul lui e trecutul. El privește mereu spre început. Trupul lui e o fantă, care-i desparte capul de coadă. E ca o iluzie îndelungă. Coada lui zace veșnic în viitor, ca a unui sfinx sau balaur, care se apără cu ea de indiscreția muritorilor, pleznindu-i din cînd în cînd cu cîte o surpriză.

Spațiul este principiul materiei. El adună toate lucrurile pe lîngă casă și le ține în brațe. Are o singură dimensiune — a cincea — adică necuprinderea. Mintea mea e sîmburele lui — chintesența — cum steaua e de multe ori sămînța nopții. În marginile lui toate încap: Infernul, Paradisul, Purgatoriul, cu cerurile, sferele și bolgiile lor. Spațiul este sfera timpului. Vremea este mijlocul spațiului.

Timp, spațiu, spațiu, spațiu, timp, mă plimb prin spațiu, dar în timp. Cînd eu nu voi mai fi, în schimb, va fi același spațiu strîmb. Un spațiu fără atribut. Viață-spațiu, moarte-timp, Thanatos, Tartaros, Olimp. Spațiu-neant și timp-nespațiu, sînt mai bătrîn decît Horațiu ce-și bea viața cu nesațiu. Viață — neant — viață — neant — viață — neant — viață — neant — viață — neant — viață — neant. Piatră, greier, creier, creatoare. Cred că voi crea o-nfiorare. Piatră-creier, floare-creatoare, omul moare prin descreierare.

Eu nu sînt eu. Eu sînt doar tu. Sînt cel de lîngă mine. Sînt cel de lîngă cel de lîngă mine. Sînt tu și el și ceilalți de lîngă tine. Și ceilalți, de lîngă cei de lîngă tine. Sînt el și ea, sînt ei, toți ceilalți de lîngă cei de lîngă mine. Sînt toți cei ce au fost și vor veni. Sînt eul lumii. Lumea e în mine. Eu sînt ideea mea. Acest poem sînt eu. Eu nu sînt eu. Eu sînt doar tu. Sînt el.

Vreau să fiu cunoscut din ceruri pînă-n lut. Numele meu albastru vreau să i-l împrumut unui astru. Iar cînd va fi să fie marea babilonie, în colțișorul meu de zeu voi înghiți cuvîntul.

Nici un suport nu mai am sub picioare. Am început să locuiesc într-un stol de suflete damnate, rătăcitoare. Nici o direcție nu are vîntul. Ca un bandaj mi-e spațiul înfășurat pe creier. În urma mea se rostogolește pămîntul din stea în stea, ca un cîntec de greier. Ca o nucă doborîtă din pom, dezghiocindu-și — spart — emisferele, sensul lui — ficțiunea de om — îl vor șterge, cu trecerea, erele. Peste o mie de milioane de ani, în locul pămîntului, va rămîne pe cer doar un vers. Halucinație de bețivani e viața-n univers.

Despre dragostea ta nu se poate vorbi. Clipa prezentă miroase a sămînță prăjită, a sămînță de soare și a sudoare arsă. Dorința ta vine spre mine ca o maree. În fața mări-ntotdeauna m-am cutremurt. Sufletul meu — aprins de arșița din mine — creierul meu e numai rană de visare iar rațiunea mea nemărginită a-nnebunit și eul meu orbit de-atîta patimă plin ochi de întunericul durerii se-nalță-întîi la ceruri, apoi se-aruncă-n tine și te pătrunde ca-ntr-o naștere inversă. Cîntecu-mi se revarsă de plăcere pe fața mea orbită de stelele din cer, asemeni bolții din copilărie. Creierul mi se sparge, inundînd cerul, în timp ce marea ta, respirînd rar, îl scaldă și mă pătrunzi, înconjurîndu-mă de pretutindeni, te lipești de mine, de ființa mea, de sufletul meu mort, de moartea mea, trezind-o la viață, deși atunci te-aseamăn cu un mormînt comod. Ce poate fi mai calm decît mormîntul și mai liniștitor, ce trup, ce timp, ce pat, ce spațiu și ce viață mai intinsă decît moartea, iubita mea mai blîndă decît exasperarea. Spațiu și timp, morale — conștiința.

ioan dan nicolescu

zăpada și fluturii

„**e** foarte bine că se mai poate încă dormi în condiții civilizate, apucă să gîndească Vasile C. Ionescu, înainte de-a se întoarce pe partea stîngă (poziția lui preferată). E foarte bine, deși... cine știe, s-au mai văzut cazuri cînd...".

În ultimul timp, Vasile C. Ionescu dobîndise de toate : un șef care-l bătea toată ziua la cap, o nevastă cu soacră și apartament cu trei camere în care nu ploua. Dacă n-ar fi fost ratele...

„Ce vrei, se mîngiia el filozofic, nu poate să fie totul foarte bine. Bine că măcar am scăpat de brigada de agitație. Atît îmi trebuia, să ies pe scenă la cuplet, **ori** — și-aici se scutură, înfiorat — în vreun «duo» cu Zaharia" (Zaharia era colegul lui de birou, tot inspector la A.D.A.S., mai avea doi ani pînă la pensie și, după socoteala lui Vasile, încă doi pînă la părăsirea acestei lumi).

În seara aceea, chefuise puțin. Așa, o țuică-două cu băieții și-o măslină ; totuși, inofensiva măslină îi dădu o vreme de furcă, făcîndu-l să se întrebe dacă nu cumva ar fi cazul... Nu, nu era cazul. Lunecosul fruct fu răzbit de constituția viguroasă a inspectorului, biruința fu sărbătorită printr-un ultim rigiit sănătos, afară scrișni prima mașină de noapte și Vasile C. Ionescu, oftind de mulțumire, adormi.

Și, din nenorocire, visă.

II

Se făcea că ajunsese la munte, într-o poiană. Peste tot scînteia zăpada, cerul era albastru și, curios, nu se simțea nici o mișcare. Mai la vale, Vasile zări o cabană din lemn de brad și se gîndi să meargă spre ea. Cum făcu asta, cu schiurile ori la pas, nu-și dădu seama. Destul că se văzu în tindă, scuturîndu-și bocancii și lepădînd rucsacul.

Nu era nimeni înăuntru, dar focul ardea zdravăn într-un cămin cum Vasile nu mai văzuse. Peste tot, capete de cerbi, mistreți, panoplii cu săbii vechi și puști, o masă lungă din stejar și scaune drepte, înalte, iar pe jos, blăni pufoase de urs. Curios, Vasile îndrăzni să urce scara ce ducea către ceea ce lui i se păruse a fi pod. Deschise ușa și se pomeni într-un fel de dormitor scund, cu patul încăpător. Pe jos, aceleași blănuri de urs, iar de pe o măsuță, lîngă fereastră, îl privea fotografia unei fete. Vasile n-o luă în seamă, deoarece abia atunci băgă de seamă că intrase încălțat. Or, prima lege învățată de mic copil, spunea că trebuie să lepezi încălțările de-ndată ce pășești pragul unei case. Acest gînd, la care se alătură altul, la fel de bine simțit : „Ce dracu intru eu în casă străină, dacă vine proprietarul ?", îl făcu să părăsească încăperea, să coboare scara și să iasă afară, unde totul era neschimbat : soarele în același loc, zăpada scînteietoare, brazii tăcuți și munții desenați limpede, așa de apropiați, încît i-ar fi putut atinge cu mîna. De undeva însă, un zgomot asurzitor îl făcu să tresară. Vasile C. Ionescu sări din pat și privi cu dușmănie ceasul, ale cărui limbi, implacabil, se fixaseră asupra orei cinci și treizeci.

„Măcar să, măcar dacă...", însă nu era timp să mai deslușească misterele visului, așa că se avîntă în baie.

Bărbieritul sumar, spălatul (simulat) pe dinți, cafeaua prea fierbinte, înghesuiala din mașină („nu da, dom'le, din picioare, că nu ești în staul !"), o mică ședință operativă, hîrtiile, pauza de masă, apoi ora trei și treizeci. Își încuie sertarul, se îmbrăcă, dar aproape de ușă îl ajunse vocea lui Zaharia :

— Vasile, mi se pare mie sau ești bronzat ?

— Fac plajă la bec, tovule, răspunse Vasile, bine dispus. Nu era prea tare la umor, dar pentru Zaharia, mergea.

Acasă se învîrti cu spor prin bucătărie (nevastă-sa lipsea, era dusă la maică-sa, într-un sat de care Vasile refuza cu hotărîre să-și aducă aminte), văzu un meci de ceva la televizor, se enervă, plecă la Costescu în papuci, jucă table, cîștigă șase lei, se-ntoarse, bău ceaiul, apoi două pagini din „Viața rațională pe înțelesul tuturor" și se culcă.

Visă din nou.

III

Aceeași vale, același soare, zăpada curată, cabana, însă de data aceasta își permise să intre în amănuntele locului. Îl impresionă bucătăria mare și neînchipuit de curată. Atît de curată, încît nu se putu opri să nu-și aducă aminte de sala de operații unde Nae, bunul lui prieten Nae, îi dăduse afară apendicul.

Robinetele străluceau, vasele, puse în dulapuri bleu, aveau culori vii, iar pe masă, acoperită cu o față galben-lămîie, era un platou de argint în care se lăfăia un păstrăv mare, înconjurat de cartofi copți, aurii, parcă atunci scoși din cuptor. Vasile dădu la o parte șervetul imaculat și găsi, spre surprinderea lui, un bilet pe care scria, cu litere frumoase :

„Vasile, nu mă aștepta. Poftă bună ! Și vezi, nu uita să joci la «Loz în plic» ; ai șase lei aici. Pa !"

Nu se vedea nici o semnătură, însă află cei șase lei sub coșulețul cu pîine proaspătă. Mîncă păstrăvul, bău, cuviincios, un singur pahar cu vin („tămîioasă, salon !", dar se feri să plescăie de plăcere), făcu ordine și, mulțumit, se trezi.

Avusese grijă să nu mai pună ceasul să sune, totuși avea timp, era abia șase fără un sfert ; se simțea sătul și, culmea ! ținea în pumn, mototoliți, cei șase lei.

IV

Ieși pe ușă la șase și douăzeci, ajunse la serviciu aproape de șapte, iar la ora opt ceru o învoire de un ceas. Prin buzunar, banii îl frigeau, dar nu îndrăzni să spună șefului pentru ce avea el nevoie de o oră ; așa că minți (pentru prima dată în carieră), amintind de o consultație la dentist. Căpătă pe loc învoirea și porni glonț către primul chioșc cu lozuri. Cu toate că mai jucase — și nu numai o dată — plăti (cu banii **aceia**), puse mîna pe un bilet oarecare și se refugie într-o bodegă. Comandă o cafea și încet, cu infinită grijă, desfăcu biletul.

Acuma, ospătarul a declarat mai tîrziu că fugise la telefon să cheme „Salvarea", iar cei cîțiva clienți matinali puseseră mîna pe scaune, hotărîți să-și vîndă cu greu pielea dacă răcnetului scos de Vasile i-ar fi urmat acțiuni pe măsură. Dar cînd s-au lămurit că el cîștigase o mașină, o „Dacia 1 300", îl înțeleseră.

Bine-nțeles că n-a mai fost vorba de birou în ziua cu pricina ; ar fi putut chiar să-și ia concediu fără plată trei zile. Dar Vasile era exemplu și, după ce se termină programul își invită colegii la bodegă, unde sărbătoriră, cum se cuvenea, evenimentul.

Ajuns acasă, de cum deschise ușa, simți miros de brad. Încă n-apucase să cumpere, se afla abia la începutul lui decembrie ; totuși, mirosul acela plutea peste tot. Firav, dar plutea.

Dialectica lui Vasile, mai ales capitolul „Cauză-efect", era bine pusă la punct, dar din motive bine întemeiate, în acel moment nu funcționa. Rezolvării acestei probleme îi preferă o baie prelungită. Se mai gîndi o vreme la norocul lui, dădu din umeri și adormi.

Iar visul se arătă din nou.

V

De data asta, nu mai trecu, din valea aceea ninsă și strălucitoare, către cabană, ci apucă drept prin pădure, pînă ajunse la malul unui rîu, care spumega, curios, neînghețat. Lîngă Vasile, aproape de marginea acelui rîu, frînă o mașină, un model necunoscut, galben (atunci își dădu el seama că se afla alături de o șosea, deasupra căreia se ridica, drept, peretele de stîncă).

Ușile se deschiseră și din mașină coborî o familie : el, ea și o fată cam de paisprezece ani, toți trei în costume de munte, avînd în mîini lansete.

„Mușcă, mușcă ?", întrebă bărbatul, iar Vasile răspunse că nu știe.

Celălalt îi făcu semn cu ochiul, ștrengărește, și lansă. După cîteva învîrtituri de mulinetă, varga se îndoi, iar deasupra apei străluci un păstrăv uriaș, cum Vasile nu mai văzuse. N-avu timp să-l prețuiască exact din ochi (poate trei-patru kilograme) deoarece fata scoase un strigăt și el o văzu luptîndu-se să aducă la mal un adevărat monstru, pe care iarăși, cu ochi expert, îl aproximă la în jur de zece kilograme.

„Domnișoară, îl scapați", strigă Vasile și, din cîțiva pași, fu lîngă ea, luîndu-i lanseta. Căută un loc mai puțin abrupt, manevră captura într-acolo, dar firul, care slujise pînă atunci cauzei cu credință, făcu „pic !". Peștele ezită o secundă, suficient ca Vasile să plonjeze fără teamă, să-i apuce pe dibuitelea, dar zdravăn, urechile și să-l tragă la mal.

Atunci, de-abia atunci, o văzu. Stătea, aurie, la marginea peretelui abrupt, cu mîna la gură, împietrită de emoție, cu schiurile căzute la picioare ca aripile unui fluture obosit și pe umăr avea o nemaivăzută, o extraordinară și sidefie pereche de bocanci strălucind în soare.

Vasile o privi fără să se miște, cu păstrăvul în brațe, parcă și el încremenit, cei trei se suiră pe nesimțite în mașina galbenă, plecară și-atunci ea răsuflă adînc, își ridică schiurile și, fluturînd mănușa, dispăru în pădure. Păstrăvul dădu semne de neliniște, se zbătea tot mai tare și Vasile se trezi.

Iar peștele, păstrăvul acela de expoziție, se afla acolo, în pat, peste el, viu și nevătămat.

VI

Dacă cei șase lei mulțumită cărora Vasile cîștigase mașina puteau fi, la urma-urmei, aceia pe care îi luase la table lui Costescu, de data aceasta peștele constituia dovada unor întîmplări cel puțin ieșite din comun. Însă, pînă să le lămurească, se punea problema, ce să facă cu el ? Să-l mănînce ? Parcă nu s-ar fi cuvenit. Să-l arunce ? Nici pomeneală ! În cele din urmă, se hotărî să-l vîre în cadă. Acțiunea fu îndeplinită pe loc, apoi spălă pijamaua încleiată de solzi și plecă spre locul de muncă tulburat.

Munci fără spor toată ziua, sărindu-i muștarul din orice.

Telefonul sună, ridică receptorul și vocea nevesti-si îi străpunse urechile :

— Vasile, ce-i cu ăla din baie ? A sărit din cadă și s-a tăvălit prin toată casa. Să poftești i-me-di-at să-l iei și să-l duci unde-oi ști ! De ce n-ai trimis vorbă la mama că ai cîștigat mașină ? Trebuie să aflu de la alții ? (Vasile nu se putu, totuși, opri să se întrebe care or fi fost aceia „alții"). Ce taci, nu zici nimic, așa mi-ai dus tu dorul ?

— Țupi, stai să...

— Ce Țupi, care Țupi, să spui de unde-i animalul !

— Mi l-a...

— Să-l duci cui ți l-a... Ori te pomenești că l-ai plătit ! În fine, vii tu acasă ! La cincisprezece cincizecișicinci punct, ești cu degetul pe sonerie. Altfel...

În receptor se auzi o pocnitură iar Vasile privi amărît spre Zaharia, care înțelesese o parte din situație :

— De, așa-s femeile ! Eu, să-ți spui drept...

VII

Dar Vasile nu se putu prezenta la domiciliu punct la ora cincisprezece cincizecișicinci. Și nici la șaisprezece. Ba, nici la ora douăzeci degetul lui nu apăsa, nerăbdător, butonul soneriei din dreptul ușii pe care stătea scris : „Fam. Vasile C. Ionescu". Și asta pentru simplul motiv că la ora aceea, indexul lui Vasile țintea pieptul șefului, alături de care ocupa o masă din perimetrul unui inofensiv local fără pretenții.

— Să nu-mi spuneți că nu mă credeți, vorbea înfierbîntat Vasile, iar degetul împungea spre haina maro, cu dungulițe, a șefului. Trebuie să mă credeți.

Soficaru D. Eduard era preocupat de pescuirea delicată a eternei ultime măsline ce refuza să capituleze. Așa că mormăi :

— Cum să nu, Vasile, eu... totdeauna !

Oftînd ușurat, Vasile apucă paharul cu „Rulandă" (plăcerea șefului), bău molcom, apoi, privind în gol, zise nedumerit :

— Și eu, șefule, eu, cu mine cum rămîne ? Că dacă și-n noaptea asta...

Soficaru îl privi atent :

— Vasile, să nu faci vreo prostie ! Așteaptă, vezi ce se mai întîmplă, nu te lăsa ! Astea-s misticisme (cuvîntul îl paraliză pe Vasile iar șeful, văzînd reacția, continuă avîntat), da, misticisme ; și cum se poate, tocmai tu, care, fie vorba-ntre noi, mi-ești mai apropiat ca un frate (Soficaru n-avea frați, Vasile știa precis, dar trecu peste amănunt), să te lași influențat. Crezi în deochi ?

— Se poate, cum... nuuu, veni, prompt, răspunsul.

— Foarte bine, Vasile, foarte bine, știam eu !

Dar — și-aici glasul lui Soficaru deveni de-a dreptul curios — dacă nu-i deochi, atunci ce crezi tu că e ?

Cu grijă, ospătarul desfăcu altă sticlă.

VIII

După ce vîndu peștele la restaurant, urmă o săptămînă de coșmar. Noapte de noapte, Vasile C. Ionescu umbla prin acea poiană, intra în cabană (odată chiar adormise în fotoliu, înaintea focului) dar pe fata cu părul auriu n-o mai întîlni. Urme de schiuri, pași micuți bătătoriseră zăpada din fața casei, însă ea nu apăru niciodată. Era tot mai tras la față, Soficaru uitase de chef și-i făcea observație în gura mare, pînă și Țupi începu să-l privească mai nu știu cum, aproape cu teamă. Vasile, pierdut din ce în ce mai mult, înțelegea că este îndrăgostit de fata pe care o întîlnise numai o singură dată, în absurdul lui vis.

IX

Veștile proaste sînt mai triste cînd sosesc de sărbători ; e bine, totuși, că asemenea coincidențe se întîmplă foarte rar. Și totuși, chiar înaintea Anului Nou, Vasile află că i-a murit soacra. Cum nu se putea mai stupid : toxiinfecție alimentară. Stupid-nestupid, moartea-i una singură și cere ca măcar unii să fie prezenți alături de victime.

Deci, Țupi luă iar drumul acelui sat ignorat (și acum) de Vasile, iar acesta (închidere de lună, imposibil să lipsească), rămase în oraș.

Ideea că va petrece revelionul singur îi da fiori. Nu închisese ochii două nopți, pironit tot timpul la birou, numai pentru ca, odată ajuns în pat, să adoarmă buștean și să ajungă **acolo.**

„Dar noaptea asta e o noapte specială, nu mă pot duce oricum", gîndi Vasile, privindu-se în oglindă. Avea barba crescută, cearcăne și ochii sticleau, prinși de febră. „La treabă, deci", își zise, iar oboseala dispăru. Călcă bine cămașa albă, de mătase, perie costumul, trecu pe urmă în baie, se spălă, se bărbieri, se învălui în nori de deodorante ; își tăie pînă și unghiile.

Așa cum era, se întinse pe pat, simțind că se sfîrșește, se năruie, acum, pe loc. Și nu mai apucă să-și audă vecinii dînd drumul la magnetofoane, tropăind, plescăind, rîzînd din cauza unei fericiri de a cărei frumusețe totuși uitaseră.

X

Deschise ușa cabanei și rămase înmărmurit. Un brad uriaș ardea din zeci de lumînări, țurțuri de cristal aruncau prin încăpere șerpi de lumină, îngeri, așa cum nu mai văzuse din copilărie, își tremurau hlamidele albe iar tavanul, pereții, încărcați de verdeață, semănau unei păduri vii, tremurătoare.

Toropit de mirosul cetinii calde, Vasile zîmbi încet, încet de tot, ca și cum i-ar fi fost frică să nu i se desfacă fața ; înaintă pînă sub brad și așeză cadoul. Acolo se afla un pachet mare, învelit cu hîrtie aurie, de care sta prins un bilet : „La mulți ani, Vasile, să-l porți sănătos ! Îl îmbraci imediat, da ?" citi el. Desfăcu pachetul și din cutie căzu întîi o pereche de bocanci sidefii, noi-nouți și înalți, apoi un costum de schi, verde, cu mănuși albe.

Și el zîmbea mai departe, părea că nimic nu-l mai miră. Acolo, sub brad, aruncă de pe el hainele negre, care, îndată ce-i cădeau din mînă, dispăreau, îmbrăcă încet, aproape mîngîind, costumul, își puse minunații bocanci ; și-atunci, din capătul scării, de-acolo de unde, prin umbra albăstruie, se zărea camera acelei fete, se auzi : „Bună seara, Vasile !".

Se întoarse, deloc mirat, cu același zîmbet aproape arzîndu-l și spuse : „La mulți ani, Tecla !" (nu auzise în viața lui numele, dar așa îi venise pe buze și-așa îl rostise) ; iar ea cobora scara rîzînd și spunînd : „Ce ți-a venit cu Tecla, ce mai e și asta ?".

Și Vasile rîdea fericit și-n timp ce rîdea văzu cum, încet-alene, risetele lui se îngropau în acvariile ce mărgineau pereții (cum de nu le văzuse pînă acum ?) și se făceau pești, pești vii, amețitor colorați, care cîntau cu glasuri subțirele și cîntecul lor ieșea în bule mici spre fața apei și se-ntorcea ca fluturi, izbind delicat țurțurii de cristal ce fulgerau vesel, la rîndu-le, același rîset ca o melodie.

Învie și oțelul săbiilor, în gărzile lor scînteiară rubine, ochii trofeelor prinseră viață și, cu salturi moi, se desprinseră și-i veniră la picioare cerbii cu ochi umezi, mistreții cei puternici grohăiră blînd, urșii se gudurară ca niște cîini, iar de undeva, din colțuri, vulturi și acvile foșniră lung din aripi.

Și ea cobora, cobora. Se apropie de el cu capul dat pe spate și-l îmbrățișă, sărutîndu-l, iar jivinele se mișcară, făcînd complice cu ochiul, către ușă și se pierdură în noaptea albastră, căci noapte era acum pentru întîia oară. Și-același cer ardea cuprins de văpăile pădurilor de stele spre care se ridicară bătînd din cozi ori aripi, cerbii, peștii și vulturii ori alte cîte mai erau, adunîndu-le în grăitoare focuri bucuroase, înmiindu-le strălucirea și trimițînd-o către jos, acolo unde zăpada, albită de fluturii fericirii și munții și pădurile, așteptau îmbrățișarea de foc.

Vasile părea pierdut. Glasul Teclei sună ca un pahar subțire, lovit peste margini din greșeală :

„Și tu, Vasile, ce mi-ai adus ?"

El luă cutia de sub brad, o desfăcu și Tecla petrecu în deget inelul cu piatră galbenă. Aproape cu teamă, întrebă :

„Ne-am logodit, Vasile ?"

Și el încuviință, iar Tecla țipă ușor, fericită și-l sărută din nou. „Nu mai credeam, Vasile, nu mai credeam !". Apoi îl luă de mînă și-l duse într-o altă cameră, pe care el n-o văzuse, unde străluceau sfeșnice de argint iar la capetele mesei, împovărată de brad și vîsc, așteptau farfurii albe ; pe laturi, în frapiere argintii, sticle de vin se odihneau, înfiorate sub bruma înghețată.

După masă, ieșiră cu cîte o portocală în mîini și sucul dulce se prelinse din colțul buzelor ca dintr-o streașină, picurînd zăpada. „Schiem, Vasile ?" întrebă Tecla și-n ochi i se aprinse flacără iute. „Dacă nu știi, te-nvăț eu !" și intră în cabană de unde se întoarse cu două perechi de schiuri sidefii, aidoma bocancilor.

Tecla porni scurt, ca o pasăre, aerul foșni scurt, mătase ruptă, Vasile o urmă și zborul păru să nu se mai sfîrșească. Cădea uneori, se ridica, pleca mai departe, cădea din nou, rîdea, acum era aproape de Tecla, trupul se învăța cu alunecarea fulgerătoare, treceau printre brazi încărcați de zăpadă și fluturi, era o lumină albastră, alta decît cerul zilelor însorite, inelul fetei o prindea ca-ntr-o oglindă și Vasile vedea șuvoiul auriu care țîșnea din degetul ei și-o urma, nălucind deasupra zăpezii.

„Să nu mai pleci, Vasile, să nu mai pleci niciodată, îi șopti fata, oprindu-se, să nu mai pleci".

Vasile o sărută : „Niciodată, Tecla, niciodată !" iar ea, fericită, porni iarăși peste zăpezi.

XI

— Mie să-mi spui de unde sînt vînătăile, ai înțeles ?

Vasile tăcea, îndărătnic.

— Unde ai umblat, amăritule ? Uită-te în oglindă, să vezi cum arăți ! Eu stau și văd de-ngropăciune, car pomeni, mă lupt cu rudele la împărțeală și tu, idiotule, haihui...

Îmbrăcată în negru, femeia se plimba de colo-colo, tăind aerul stătut al casei.

— Te-ai culcat cu costumul bun, de beat ce-ai fost nici pantofii nu ți i-ai scos !

Se opri în fața lui, amenințătoare, cu mîinile în șolduri :

— Vasile, așa nu mai merge ! Cine-i ? Spune repede, cine-i ? Vasile oftă și încercă să coboare din pat. Dar o amețeală, un fel de sfîrșit, se năpusti asupra lui și gemu, întinzîndu-se la loc. „Mi-e rău, apucă să gîndească, mi-e tare rău". Și nu mai știu nimic.

XII

Doctorul privea neputincios. Țupi, nedumerită, întreba mereu :

— Scapă, Nae, ce zici tu, scapă ?

El își frecă mîinile, gînditor :

— Dracu' știe ce-i cu el. Se topește pe ceas ce trece, așa evoluție n-am întîlnit pînă acum niciodată. Să-l lăsăm să se odihnească, poate-și revine.

Cei doi părăsiră camera. La etajul de jos bolborosi apa la un robinet. Lumea se odihnea.

XIII

Vasile se simțea tot mai ușor. Ținea ochii închiși, auzea discuțiile din jur, îi era milă de ei, plîngea chiar și lacrimile se scurgeau, înnodindu-se sub bărbie. Recunoscu pe Soficaru încercînd s-o liniștească pe Țupi, apoi pe Nae care nu contenea să se mire, pe Costescu (dom'le, dădea dubla cînd trebuie, să nu-ți vie să crezi !), pe cumnată-său (și cu mașina, ce faceți cu mașina ?).

Pe urmă cineva, (Vasile îl recunoscu pe Zaharia) ceru : „Lăsați-mă numai două minute cu el, singur" și ușa se închise.

Simți miros de băutură, apoi o mînă îl bătu încet peste față : „Vasile, mă Vasile, scoală, pe mine nu mă duci !". Deschise ochii și-l văzu pe Zaharia aplecat deasupra lui :

„Eu știu, Vasile, ce-i cu tine. Știu, că și eu am fost acolo. Cînd eram mai tînăr ; dar n-am putut să rămîn, deși m-a rugat".

Vasile ridică mirat sprîncenele :

„Cum, și tu, Zaharia ?"

„Da, Vasile, și eu, dar mi-a fost frică. Și-am aflat că toți, au fost cel puțin odată *acolo*, dar n-a vrut nimeni să rămînă, deși (Zaharia își șterse nasul cu mîneca roasă a hainei) acum înțeleg că era singurul loc în care... în care... la spune, tot bocancii aceia sidefii îi are ?"

„Da, Zahario, tot pe aceia."

„Și rîul, în rîul acela plin de păstrăvi, mai pescuiește tot familia aceea cu mașină roșie ?"

„Mai pescuiește, Zahario, dar mașina e galbenă."

„Oi fi uitat eu, ori poate și-au schimbat-o, cine știe !"

Își trase iar nasul cu nădejde. În ușă se auziră ciocănituri :

„Da, da, vin acuș !", zise Zaharia și se aplecă din nou spre Vasile :

„Hai, du-te, nu sta, șterge-o ! Și, cine știe, poate o să mai încerc și eu ! Mult noroc, Vasile, mult de tot !"

„La revedere, Zahario, să vii, te așteptăm !"

---

teatru — t

Timon din Atena

De ce **Timon din Atena** este mai rar citată în legătură cu geniul lui Shakespeare, iată o chestiune, cred, de complexitate. Umanitatea acestei piese apare mai puțin bogată și, în sine, mai puțin elocventă decît a altora (de fapt a majorității) lucrărilor marelui elisabethan. Pe de altă parte, ea urmărește în chip explicit un sens moral, este didactică (se înțelege, superior didactică). Inițial Timon, protagonistul, manifestă o ușuratecă încredere în semenii săi, pentru ca, dezamăgit, să se transforme într-un implacabil dușman al speciei. Schimbarea, motivată dramatic, rămîne oarecum în afara psihologiei. În superbele sale monoloage, sau în dialogurile cu Apemantus, Timon dezvoltă mai de grabă argumente (abstracte) și o dialectică de o platoniciană rigoare și poezie. Plecind, probabil, de la observații asemănătoare, regizorul Dinu Cernescu simplifică lucrurile pînă la parabola de sorginte dürrenmattiană (sau, de ce nu ? brechtiană). Demersul lui este posibil, cu mult mai posibil, în orice caz, decît oriunde la Shakespeare. Iată-l deci pe Timon (din Atena !) transferat în lumea marii finanțe și tras pe sfoară cu nerușinare de concurenți. Interpretarea se complică și cu critica democrației de tip burghez, ale cărei imperfecțiuni au făcut-o să eșueze în dictatură. Nu se poate spune că viziunea lui Cernescu nu este perfect coerentă. Cu toate acestea, ea este, nu mai puțin, paradoxală. Îngustarea caracterului general-uman al mesajului piesei (pentru a folosi termenii cei mai expliciți) condiționarea socială excesivă, de clasă, a eroului, mi se par pierderi necompensate de un considerabil ecou în actualitate. În totul, operația seamănă cu aceea a unui bijutier care dintr-un diamant mai mare, disproporționat mai mare, taie cu migală și netăgăduită știință o piatră prețioasă de dimensiuni comune. Mi-aș permite să avansez părerea că reconsiderarea acestei tragedii mai puțin celebre a lui Shakespeare s-ar fi realizat mai propriu adîncind pasajele ei de uimitoare poezie, adică tocmai cele la care regizorul a renunțat țintind o rece, geometrică demonstrație. Totuși, Dinu Cernescu a vrut acest din urmă rezultat. Ca remarcabil profesionist ce se află, l-a obținut, trebuie să recunoaștem, fără rest. O desăvîrșită simetrie artistică se constată între cele două părți ale spectacolului, perfect placat pe concepția lui.

Revenit pe scena de la „Nottara", George Constantin face, ca altădată, o creație admirabilă, caracterizată prin forță și simplicitate. Robusta generozitate de la început se schimbă în furie distrugătoare, aceeași neobișnuită energie a eroului își modifică semnul în funcție de sensibilitatea sa contrariată. Expresiv, eficace din punct de vedere al gîndirii regizorale, Ștefan Iordache în rolul lui Apemantus. De asemenea, Ion Dichiseanu în Alcibiade, Ștefan Radoff, Horațiu Mălăele și Victor Ștrengaru.

Marius Robescu

film — f

Septembrie

De curînd observam că există în cinematografia noastră un puternic curent de opinie în favoarea „adevărului de viață" — direcție ilustrată mai recent de filmele lui Stere Gulea, Mircea Daneliuc, Andrei Cătălin Băleanu. După o perioadă de ezitări, fiecare nouă producție a regizorilor din ultima generație vine să ne convingă că este vorba de o atitudine conștientă și nu doar de o intuiție a unuia sau altuia dintre ei. Timotei Ursu se înscrie și el acum în această generație de vîrstă și de idei cu filmul **Septembrie**, deși vom găsi aici nu numai asemănări, ci și deosebiri care țin de structură și de temperament. Este de fapt, victoria lui **a fi** împotriva lui **a interpreta** — după cîte declară însuși Timotei Ursu în caietul-program al filmului...

Dar ce înseamnă acest **a fi** în filmul lui Timotei Ursu ? El se referă în primul rînd la adevărul cuprins în faptele pe care le urmărim. Povestea este aceea a unui tînăr care, căutînd să se salveze, iese și mai mult în afara legii, fiecare faptă a sa îndepărtîndu-l de calitatea de om cinstit. Este o idee pe care o încerca cu mijloace convenționale și Sergiu Nicolaescu în filmul său **Accidentul.** Aici, Timotei Ursu, care e și autorul scenariului după o sugestie de Adrian Dohotaru, nu se oprește la înșiruirea de întîmplări, ci merge pînă la întrebarea : tînărul care eșuează din punct de vedere social, va eșua și în dragoste ?

Filmul folosește un întreg registru de situații și tehnici cinematografice pregnant lirice, controlate însă regizoral cu o rigoare aproape academică.

Cei doi tineri actori distribuiți în rolurile principale, Geo Costiniu și Anda Onesa, ilustrează și ei victoria lui **a fi** împotriva lui **a interpreta.** Ei **sînt**, ei trăiesc, îi credem și îi ascultăm vorbindu-și firesc, cu inerentele stîngăcii și splendori ale vîrstei, în scene de o mare sensibilitate. Un actor și o actriță de excepție, cu o deosebită acuratețe în gest și în intenții.

Ei bine, **ei sînt.** Povestea **este.** Dar flash-back-urile folosite pentru a sugera mustrările de cuget ale eroului, nu-l fac totuși să aibă o viață interioară. Atitudinea, ideea morală, nu este topită în masa evenimentelor, ci sună ca o întrebare retorică, în refrenul muzical — de ajuns pentru a violenta echilibrul liric.

Poate să pară ciudat că acum, cînd acest **a fi** abia începe să fie atins de filmul nostru, să mai am rezerve. Cu strîngere de inimă, aduc totuși o obiecție : **a fi** este mai mult decît **a interpreta,** dar nu este totul. Avansez bănuiala că ne așteaptă marea încercare a lui **a fi, sau a nu fi...** Filmul **Septembrie** rămîne la suprafața faptelor. Frămîntarea există, dar îi vedem numai chipul, în timp ce sufletul îi rămîne ascuns. Am fost scuturați, pentru o clipă, de întîlnirea cu capodopera în scurtul monolog al lui Horațiu Mălăele — așa cum mi s-a mai întîmplat în finalul filmului lui Stere Gulea, **Iarba verde de acasă...** Reconstituirea vieții de toate zilele, adică **a fi,** este totuși un salt necesar și filmul lui Timotei Ursu este, din acest punct de vedere, o deplină reușită, deși a trecut pe lîngă o mare șansă.

Nicolae Mateescu

televiziune — tv

Teatru

● „Clubul T" de sîmbăta trecută a avut ingenioasa idee să pătrundă în intimitatea unui teatru, realizînd o emisiune al cărei decor a fost mai puțin scena și mai mult culisele, sala, balconul, culoarele, holul, cabinele actorilor, ușile din dos, strada din apropiere. Iată, par să ne spună realizatorii emisiunii, aceasta este fața nevăzută a teatrului, laboratorul secret în care se nasc spectacolele. Spațiul strict funcțional al teatrului a devenit astfel un decor sui-generis pentru emisiune, care s-a apropiat cu multă delicatețe și afecțiune de fața lui nevăzută.

Cum era și firesc, pentru „Clubul T" gazde au fost actorii tineri (de la Teatrul „Ion Vasilescu") care, în ambianța insolită a spațiilor amintite, au interpretat monologuri, au schimbat replici din piesele în care joacă, au recitat poeme, au cîntat, sugerîndu-ne nouă, telespectatorilor, ce înseamnă să fii actor tînăr, să-ți iubești cu pasiune meseria, și teatrul în care joci. Acesta a fost probabil și motivul pentru care această emisiune a fost realmente captivantă și de o ținută deosebită. Pentru că dincolo de apariția bine individualizată a fiecăruia dintre actori (Teatrul „Ion Vasilescu" dispune de o bună și numeroasă echipă de actori tineri), emisiunea a reușit să sugereze ce înseamnă viața unui teatru, spiritul de echipă, credința frumoasă a unui grup de actori în arta teatrului și în noblețea ei.

Iată-i în ordinea apariției pe micul ecran pe tinerii actori care au realizat, cu multă simțire artistică și cu o prospețime care izvorăște din însăși tinerețea lor, o emisiune mult apropiată de inima noastră — Adina Popescu — prezentatoarea emisiunii, împreună cu Liana Molnar, Dorin Anastasiu, Maria Chira, Mihai Dobre (un actor cu variate disponibilități), Sorin Postelnicu (șarjînd admirabil într-o fabulă), Aurel Comănescu, Marieta Luca și Sanda Maria Dandu (într-un fragment din „Nevestele vesele din Windsor"), formația condusă de Valențiu Grigorescu, Doina Bîrlădeanu, Daniel Tomescu, Cristina Deleanu (recitînd din Arghezi, fără cusur), Ileana Mavrodineanu, Florin Crăciunescu (un poem de Geo Bogza), Doina Stănescu, Doina Tamaș (fragment din Tango gitan), Ion Lemnaru (într-o interpretare deosebit de nuanțată), Mihaela Dumbravă, Mariana Cercel (interpretînd cu vervă și talent un text de H. Salem). O remarcabilă echipă de actori tineri într-o remarcabilă emisiune realizată de Octavian Greavu și Olimpia Arghir (imaginea Mihai Barbu, scenografia Andrei Both).

● **Teatrul TV** ne-a oferit marți, în premieră absolută, piesa „Prietenii" de Lucia Demetrius, în regia lui Dan Puican. Echilibrul clasic al construcției dramatice, forța cu care ni se impun personajele, limpezimea dialogului și acuitatea problematicii morale trădează imediat mîna sigură de dramaturg a Luciei Demetrius, nume care rămîne în continuare de referință pentru dramaturgia noastră.

Mircea Florin Șandru

ion lotreanu

avocatul privea în gol...

Ca să ajungi din cartierul Întrevii la restaurantul „Şari Neni", trebuie să iei, mai întîi, troleibuzul cu numărul 4. Linia merge drept pînă, la cimitirul turcesc, face un cot la dreapta parcurgînd de fapt tot o latură a cimitirului, apoi intră în Calea Abrud, trecînd prin faţa cabinei în care stă, la fereastră, un lucrător de miliţie. Cabina e aşezată chiar în faţa unei cazărmi, îţi dai seama de asta după culoarea porţilor şi a giurgiuvelelor de la ferestrele ce dau spre stradă.

Ca să nimereşti la local, după căderea serii, e nevoie să fii însoţit de cineva care cunoaşte prin partea locului. Intrarea e chiar mai secretă decît strada al cărei nume nu-l ştiu nici cei mai devotaţi clienţi ai restaurantului : o uşă îngustă, de lemn, deasupra căreia e aplicat un glob cu lumină gălbuie, un glob ca acelea ce sînt montate deasupra oglinzilor din spălătoarele ostăşeşti în care te poţi privi cînd te bărbiereşti.

Ce se întîmpla dincolo de uşa îngustă de lemn, străjuită de globul gălbui ce atîrna ca o căpăţînă de varză în pefete ? Nimeni, în afară de locotenentul Marian Lupu, nu ştia precis, iar ceea ce se ştia în rîndul locotenenţilor provenea tot de la Lupu. Trecuse destul timp de cînd cei peste douăzeci de tineri veniseră în oraş şi numai Marian Lupu „descoperise" acest local despre care spunea tuturor că e minunat. „E mai ceva ca la Maxim", rostea el cu aroganţa celui care e bine documentat, făcînd aluzie la o cunoscută operetă. Şi adăuga : „Nu ştiţi să vă distraţi, puţoilor, asta e !" Era şi un răspuns la desele aluzii ale colegilor săi, care într-un fel sau altul îi imputau că „s-a desprins de colectiv". Pe Laurenţiu Dima însă, care cunoştea cîte ceva în plus din situaţia lui Lupu, starea lucrurilor îl neliniştea mai mult decît s-ar fi crezut. Ar fi putut fi indiferent, l-ar fi putut lăsa pe fostul lui coleg în plata domnului. Dar n-avea încă tăria sau cinismul să procedeze în felul acesta. El trăia, nu experimenta — asta a înţeles-o mai tîrziu. „Nu poţi fi cinic la douăzeci şi ceva de ani ! Cinismul e o atitudine studiată, rece, o adopţi atunci cînd nu mai trăieşti firesc, cînd totul devine planificat." Aşa gîndea Dima, fără să-şi dea seama, ori poate conştient că aceste fraze sînt împrumutate mai mult din cărţi şi mai puţin din viaţă...

Dima îşi propusese de o lună de zile să „treacă" pe la „Şari Neni". Lupu îl invitase de mai multe ori, încercînd în fel şi chip să-i stîrnească curiozitatea. Nu se dusese. Simbăta şi duminica mergea în altă parte.

★

După cîte povestise Lupu, localul „Şari Neni" era compus din mai multe „celule", încăperi luminate în tonalităţi diferite, separate de un fel de cortine pe care trebuie să le dai la o parte ca să treci. „Sînt şi lumînări la mese, poţi să le aprinzi !" — precizase el. „Dar se adaugă la nota de plată !"

Dima se gîndise în mai multe rînduri să se ducă la „Şari", prezentarea pe care o făcea Lupu îl tenta într-o oarecare măsură. Acum însă se adăugase un argument de altă natură. Colegul lui o cam luase razna, sau cel puţin aşa se discuta în unitate. Unii pretindeau că Lupu şi-a lăsat chiar ceasul drept amanet, în contul unor consumaţii pe care n-a putut să le achite

— Deci, vii pe la opt ?, i-a spus Lupu cînd au părăsit clubul unde avusese loc instructajul propagandiştilor.

— Cred că vin, rostise Dima.

Lupu a ajuns la „Şari" pe la ora şase şi jumătate. L-a găsit acolo pe doctor, care ocupase o masă mai mare, de şase persoane.

— Ai făcut bine — i s-a adresat Marian Lupu în loc de salut — vine şi un coleg al meu...

— E tot aşa... ca tine ?

— Cum, adică ?...

— Neam de traistă. Te-ai trîntit la masă şi stai ca un urangutan. Dă şi tu o comandă, doar eşti cadru activ... Nu vezi ce secetă-i aici ? !

Şi i-a arătat paharul.

Lupu cunoştea debutul doctorului, n-a fost surprins nici de data asta. A făcut semn ospătarului şi s-a-ntors spre doctor.

— Ei, ce bem, bătrîne ?...

— Eu merg tot pe cinci stele, tu ia unul mic cu trei stele, poate te avansează la excepţional !

Cine era doctorul ? Lupu îl cunoscuse aici, la „Şari", şi după cum vorbeau ospătarii şi picoliţele cu el, părea unul de-ai casei, client cu vechime, respectat de personal, servit „la meserie". Lucra la un dispensar dintr-o comună de pe lîngă oraşul T., era medic veterinar, bucureştean de loc, absolvise facultatea din Capitală. „M-au azvîrlit de pe Splai tocmai pe-aici, pe unde-şi primesc ciinii grănicereşti glojdeala", repeta el într-una, făcînd aluzie la repartiţie. Brunet, cu o faţă rotundă, doctorul avea ochi inteligenţi, sprincene bogate şi purta o bluză de fîş, lustruită de uzură, prinsă la gît cu un nasture mare, părea o rubaşcă fixată milităreşte sub bărbie. „Cu bluza asta — parcă eşti din Şanhai !" Aşa i se adresa deseori avocatul, bătrînul care punea monopol pe discuţii. Doctorul era simpatic, tăcut, cînd intervenea dădea... cîte o boabă bine cumpănită. Avea mîini mici, cam neîngrijite, unghiile netăiate. „Nu te gîni la manichiura mea — se scuza el în faţa lui Lupu — n-am încotro, bag mîna sub coada vacii, asta-i meseria. Eu, care trebuia să mă fac pianist..." Zîmbea frumos, ca un actor, avea dinţi albi, cu intervale mici între ei, ceea ce dădea zîmbetului o notă de feminitate.

— Nu pică nici avocatul, observă doctorul uitîndu-se la ceas, apoi ridicînd capul spre Lupu.

— Vine el bătrînul...

— Dar colegul tău, ăsta... mai vine, nu mai vine ? Ţi-e prieten, cu ce ocazie l-ai atras aici ?

— Vine şi el, uite-aşa, la circiumă. E invitatul meu. Cu ăsta ţi-ai găsit nasul. E tobă de carte...

— O fi vreo bibliotecă pe catalige !

— E tare la filosofie, noi chiar aşa-i spunem din scoala militară — „filosoful".

— Hm ! De-aia s-a făcut căprar — mă rog : ofiţer — ca să le vorbească trupeţilor de Spinoza şi Vasile Conta... Ha, ha, ha... Sînt sătul de ăste d-astea, luminate !

Lupu ştia că, din clipa în care doctorul prinde poftă de vorbă, e greu să-i rezişti. Îi aruncă totuşi o replică, mai mult din plăcerea de a-l întărîta.

— Nu sîntem noi ofiţerii pe care-i ştii tu !...

— Cum zici că-l cheamă pe ...filozoful ăsta al vostru ?

— Dima. Laurenţiu Dima.

— N-am auzit de el ! Şi-i aşa de fioros ?

— Cînd o-ncepe el să vorbească, tu, doctore, lei notiţe !

— Zău, domn'e ? Stai să-mi verific pixul ! Te pomeneşti că e şi bărbat bine...

— O să te convingi. Pregăteşte-ti mai bine... stiloul şi carnetul. Cam e timpul să vină.

Marian Lupu cuprinse mîna doctorului şi se uită la ceas. Într-adevăr — punctă el printr-o mişcare specială a capului — era ora cînd Dima promisese că va sosi la „Şari".

Prin deschizătura cortinei ce separa salonaşul de restul localului se făcu apariţia avocatul, un bătrînel înalt, adus de spate, cu o faţă prelungă tăiată de linia albului, sobrană, a unui nas respectabil.

— Ce faceţi, copii ? Beţi şi nu mîncaţi ! Coniacul ăsta o să vă facă stomacul strecurătoare...

Avocatul, din cîte înţeleseseră Lupu şi veterinarul, nu era pur şi simplu avocat, adică nu ieşise la pensie de la barou. Avea cam spre şaptezeci de ani, niciodată nu-şi spusese vîrsta exactă, deşi apăruse la masa lui Lupu şi a doctorului de vreo trei luni, făcuse într-adevăr Dreptul, apoi absolvise filologia — dintr-un „capriciu", cum precizase el însuşi — avusese o bursă în Italia, studiase un an limbile clasice în Germania, predase latina în mai multe licee, ajunsese în fine profesor universitar. De aproape zece ani ieşise la pensie. „Fără catedră sînt mort !" — obişnuia el să spună. Şi scanda versuri latineşti, însoţind rostirea cu o mişcare sacadată a mîinii drepte, arătînd cu degetul ceva, poate ideea continuă, ori dînd a înţelege că vremea versului latin a trecut. „Sed neque Medorum silvae ditissima terra / Nec pulcher Ganges..." Era şi el client cu state vechi de serviciu la „Şari", bătrînii ospătari îi spuneau „domnule avocat", locotenentul şi doctorul adoptaseră şi ei formula.

Lupu făcuse prezentările. Dima se aşeză în faţa bărbatului cu faţă mică, ovală, îmbrăcat cu bluză de fîş lustruită, strînsă pe gît ca o rubaşcă. Înţelese că acesta e doctorul.

Se întrerupsese o discuţie. Cel care încerca să reia firul relatării era avocatul, bătrînul uşor adus de spate, cu buzele subţiri ca nişte frunze şi cu un nas osos ce tăia o faţă slăbuţă. Dar avocatul nu reuşi din prima clipă să-nnoade discuţia.

— Ce bei, Laurenţiu ?, îl întrebă Lupu. Un coniac ?

Dima comandă ceva de mîncare.

— Apoi — spuse el ospătarului — nişte vin.

Cîteva clipe nu vorbi nimeni. Avocatul şi doctorul păreau uşor stînjeniţi.

— Cum vă spuneam — îşi reluă în sfîrşit avocatul ideea — am trimis editurii o monografie referitoare la conjuncţia „şi"...

— Patru sute de pagini ?, interveni doctorul, repetînd de fapt o precizare anterioară a profesorului de latină.

— Da, şi e vorba doar de volumul întîi al lucrării. Editura mă amînă... N-au coli, cine-i înţelege ? ! Viitorul însă va decide !

Trecuse de ora opt. Draperia din dreapta salonaşului se desfăcu, se trase uşor ca o cortină, şi în lumina reflectoarelor ce-şi întindeau fascicolele peste mesele clienţilor din restaurant, orchestra atacă un vals. Alunecară pe şnururi şi alte draperii ce separau saloanele şi Dima băgă de seamă că localul nu e chiar atît de mic cum îşi închipuise la început. Orchestra era compusă din şase instrumentişti : saxofonist, acordeonist, baterist, trompetist şi doi chitarişti. Luminile albe se stinseră, nu se putea şti exact ce culoare au costumele muzicanţilor, reflectoarele din spate erau prevăzute cu filtre roşiatoare, orchestra era scăldată în nuanţe de roşu, violet, galben, albastru, verde, ritmica luminilor distribuite în fîşii ce alternau cu repeziciune incendia costume şi instrumente. Reverele muzicanţilor ce se legănau pe podium străluceau, parcă erau aprinse de văpăi.

Lîngă masa celor patru bărbaţi apăru o fată înaltă, cu pantaloni de culoare grena strînşi pe corp, atletică, cu părul lung aruncîndu-i pe spate, apoi palmele la ochii lui Lupu.

— Ghici, cine e !

— Eşti !

— Cum de ai ştiut, şarlatanule ? !...

Fata îl şi pupase pe obraz, fără să se jenere de cei trei bărbaţi. Apoi îl frecă cu degetul pe locul atins cu buzele umede, vopsite.

— Ai o căldură numai a ta — rosti Lupu luîndu-i mîna şi apropiind-o de buze. Nu stai o clipă aici ?

— Nu, că începe numărul !

Era dansatoare. „Numărul" a început după o jumătate de oră. Era un dans foarte viu, cele şase fete purtau sutiene albastre cu cupe mici, sticloase, păreau nişte lentile de ochelari prinse în vîrful sînilor, ascuţindu-i parcă mai mult, chiloţii cu reflexe metalice erau şi ei făcuţi cu „economie", nişte panglici adunate-n triunghiuri, iar peste coapsele rotunde tremurau un fel de franjuri ce închipuiau rochiţe scurte, fantaziste.

— Fii atent, Alexandre ! — se aplecă Lupu spre Dima. Acum să vezi distracţie...

— E bar aici ?, întrebă nedumerit Dima.

— Ceva între şi între... Pe la unu totul e gata... Cînd s-o termina, mergi cu mine. O vezi p-aia cu părul negru, lung pînă la crupă ?

— Da, şi ?...

— Ţi-am repartizat-o !

Dansatoarele se culcaseră pe podea, se rostogoleau într-o parte şi-n alta, în vreme ce din faţă le privea fioros solistul care apăruse brusc de după o perdea. Era îmbrăcat în alb, cu o pafta imensă la centură, cascada de lumini aluneca pe costumul lui în iureş. Un solo de baterie dădea scenei tensiune. La mese nu se mai discuta, toţi priveau spre ringul de dans. Balerinul se mai agită în dreapta şi-n stînga, sosi şi perechea lui, trecură la acrobaţii, apoi bărbatul dispăru cu femeia, o purta deasupra capului, întinsă, ca pe un trofeu... Urmă o piesă orchestrală, mai lentă, şi Dima i se adresă avocatului. Ezitase mai multă vreme, dar cuvintele-i ieşiră parcă singure din gură.

Dima îşi aminti de o replică a bătrînului profesor.

— Ce-aţi vrut să spuneţi cînd aţi afirmat că armata e pentru mine şi colegul meu ? Sper că nu vă supără întrebarea mea...

Latinistul fu surprins, noul venit ataca chestiunea brutal. Bătrînul îşi reveni.

— Nuu... cum să mă supere ? Voi v-aţi închis înăuntru. Eu sînt închis în afară... L-am citat, aproximativ, pe un mare poet.

— Da, un poet grec... Foarte aproximativ...

— Kavafis. Ştii că eşti deştept ?!

— Vă mulţumesc, domnule avocat !

— Nu... serios, l-ai citit în original ?!...

Dima avu o clipă senzaţia că discuţia sa cu avocatul căpătase aspectul unui seminar. Nu-i scăpase nici uşoara ironie a bătrînului. Dar cîtă vreme acesta afişa o sobrietate neclintită, tînărul n-avea nici un motiv să nu respecte regula jocului. „De altfel, gîndi Dima, s-ar putea să nici nu fie vorba de ironie, avocatului îi plac replicile pe muchie de cuţit".

— Nu chiar. Mi-a căzut în mînă o ediţie franţuzească din seria apărută-n „Granier-Flammarion".

Profesorul părea contrariat. De fapt Dima aruncase o vorbă aproape la întîmplare. Nici poveste de „Garnier-Flammarion". Citise cîte ceva despre poetul grec într-o revistă românească. Reţinuse şi ideea din versurile la care făcea aluzie profesorul. Era însă hotărît să „joace tare". Lupu îi spusese în mai multe rînduri, chemîndu-l, trezindu-i curiozitatea pentru localul acesta, că s-a-mprietenit cu un doctor plin de farmec, glumeţ foc, şi cu un bătrîn avocat care are o impresie „asa şi-aşa" despre „ofiţerii de tip nou". Dima îi ascultase îndelung, nu rostise nici un cuvînt, pîndise momentul favorabil şi acum simţea că o ocazie se şi ivise.

— Vorbeşti franţuzeşte ?, îl tatonă profesorul.

— Nu, nu vorbesc... dar pot descifra un text...

— **Pour traduire vite, il faut avoir beaucoup pensé...** Iertaţi-mă, l-am deformat şi pe Baudelaire ! Domnule locotenent — Dima, nu ? — voi sînteţi profesionişti. Dumneata şi el — avocatul arătă spre Lupu — trebuie să ştiţi multe despre poezie. Ideea nu-mi aparţine. Ca să-i înveţi pe... trupeţi — să mă ierte doctorul că i-am împrumutat formula — ca să-i antrenezi să iasă din sarte, nu trebuie să le citezi din Madame de Sevigne...

— Păi... cine v-a spus că le cităm din Madame...

— Nu faci bine că mă-ntrerupi... Am luptat la Persani, în ăllalt război. Cît aveam ? Optsprezece ani. Am cunoscut zeci, sute de ofiţeri... Erau altfel, mai împliniţi pe dinăuntru... Studii la Saint-Cyr-l'École... Nu zic, aveţi şi voi timp să vă mai întremaţi, ca viziune asupra lucrurilor, vreau să spun... Dar... Fără două-trei limbi... Ia ascultaţi !

Avocatul răsturnă pe gît paharul de vin, ridică braţul drept în aer şi începu să scandeze.

— **Lagete, o Veneres Cupidinesque. / Et quantum est hominum venustiorum. / Passer mortuus este mese puellae. / Passer, deliciae meae puellae. / Quam plus illa oculis suis amabat"...** Catullus, moartea păsăruicii... Poezie, copii ! **Hic iacet lepus !** Dar ce vă spun eu ? Sînteţi atît de tineri... În mintea voastră e atîta loc viran ! De ce nu mai am douăzeci de ani ?...

— De la Catullus aţi trecut la romanţe, domnule avocat.

Bătrînul se răsuci spre Dima, pătrunzîndu-l cu privirea. Apăsă cu degetele talpa paharului.

— Du-te, dragul meu, şi învaţă ! Ce faci acum... Foarte bine, dar... e un sport şi nimic mai mult. La douăzeci şi ceva de ani eşti înfierbîntat, îţi va trece curînd. **Şi tu apprends, tu seras cultivé...** Voi aţi învăţat lucruri pe care va trebui să le uitaţi. N-o fac pe **clairvoyant**-ul, dar... fii atent : nu e uşor să uiţi, ai nevoie de timp şi pentru asta !

— Ce vreţi să spuneţi de fapt ? — interveni Dima, ameţit de avalanşa cuvintelor avocatului. Eu mă consider un om întreg ! S-ar părea că mă deplîngeţi...

— Nu de indivizi vorbesc, ci de categorii. Dumneata poţi fi întreg. Deşi... pînă acum ai acumulat foarte puţin, nu te supăra că ţi-o spun ! O, calitatea creierului... **Qu'est-ce que le cerveau humain...** ? Voi memoraţi formule, comenzi. Memoria exersează în gol. Sînteţi prea siguri pe voi, nu vă-ndoiţi de-ajuns, asta e ! Nu v-aţi asumat nimic... Liceu militar... şcoală de ofiţeri... unitate. Gradele vin în ordine, conform instrucţiunilor... Totul în serie... Dar... ce tot îndrug eu ? Ne deosebim. Ca să mă înţelegeţi ar trebui să vă vorbesc şaizeci şi una de zile şi şaizeci şi două de nopţi. Abia atunci... dar... poate că nici atunci...

Dima îşi propuse fruntea în palmă. Îl asculta pe bătrînul profesor şi era contrariat.

— Domnule avocat — i se adresă Dima — sînteţi un sofist desăvîrşit. Vă aplaud. Dar despre noi, locotenenţii, nu ştiţi mai nimic...

Profesorul făcu ochii mari.

— Despre Lupu — spuse el în grabă — ştiu cîte ceva...

— Cîte ceva... Adică nimic. Să ştiţi că noi... adică eu... sînt mulţumit de ce fac. Prefer ordinea anarhiei de orice fel. Credeţi că e obligatoriu să treci prin zeci de medii ca să te opreşti la unul ? Cine are timp să tot aleagă ? O apucăm pe un drum şi cu asta... Nu putem trăi fără nici un criteriu. Nu sîntem pensionari de la douăzeci şi unu de ani. Una e să priveşti înainte şi alta... înapoi.

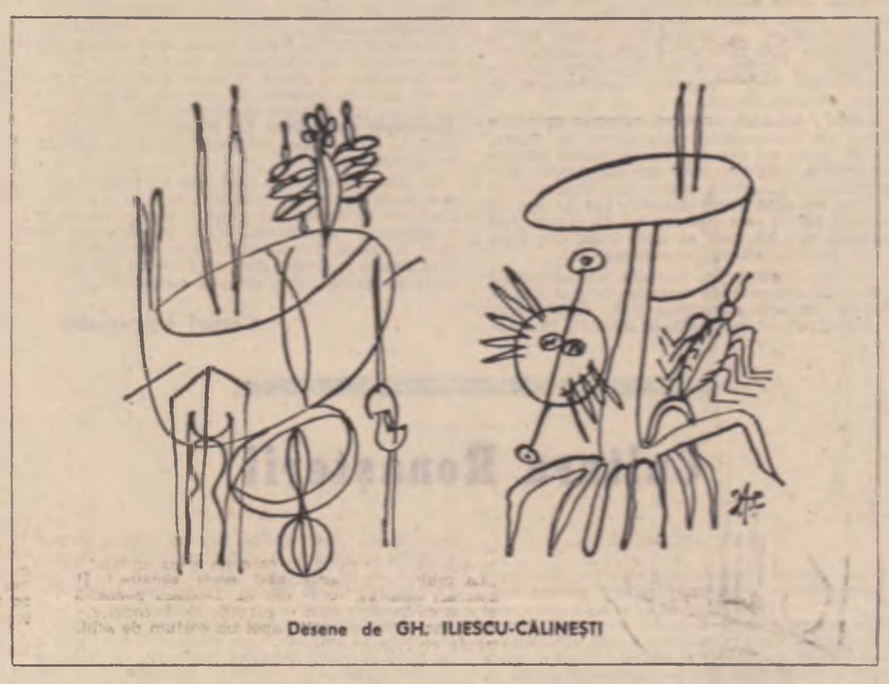

Desene de GH. ILIESCU-CĂLINEŞTI

— Domnule avocat, cîte talente înnăscute sînt în poezia lumii ?

Era clar că doctorul nu-i punea pentru prima dată această întrebare. Abordat atît de brusc, bătrînul răspunse fără a sta mult pe gînduri. Tocmai sorbise din paharul ce i se umpluse.

— Două, cel mult trei ! Ovidiu e unul, dar lipsa trudei pe manuscris l-a plasat în eşalonul secund al poeţilor latini şi ai lumii. N-are teme mari, asta e. Galanterii...

Doctorul zîmbi cu subînţeles. Fraza aceasta, avocatul le-o spusese de nenumărate ori.

★

Dima se hotărîse să meargă la „Şari" în seara aceea.

Şi-a pus costumul bleumarin, paltonul, a luat troleibuzul, apoi tramvaiul şi a urmat itinerarul pe care Lupu — pentru orice eventualitate — i-l desenase pe o bucată de hîrtie. N-a fost prea uşor să ajungă în strada cu pricina, i-a întrebat pe cîţiva cetăţeni, a fost îndrumat şi, pînă la urmă, s-a trezit în faţa localului străjuit de un glob cu lumină gălbuie.

Dima îşi scoase paltonul, îl întinse prin ghişeu garderobierei. Bărbatul cu epolet îl conduse, trecură dintr-un salon în altul, dînd la o parte pe rînd cortinele grele ce separau încăperile, pînă ce ajunseră la masa lui Lupu.

— Oo, salut, bătrîne ! Ai nimerit ?... Colegul meu, Dima... Domnul avocat... Doctorul...

romulus cojocaru

Devenire

Ochii suferă, de vara fierbinte,
De iarba arsă, de prigorii, de strugurii
Care dau în pîrg, de calmul amiezii ; —
Undeva şopîrla îşi lasă coada, şarpele
Uită pielea, cineva descîntă cuvinte,
Care nu au fost alcătuite, grave !
O, şi aceşte pietre, aceste rîuri cu umbre
Fugare de cerbi, aceste deveniri de zboruri,
Fructe trecute în cercuri de copaci, în
Rotitoare boabe de oase, mărunte ca lacrima
Spicelor, calde ca pîinea
Tăiată de cuţit, ca aburul brutăriilor.

Aceste cuvinte grave, în linişte de stea
Suitoare.

Insomnie

Pomii — cei statui —, pietrele
Cele dolofane, trecute prin
Foc şi apă, nu mai visează
Pasărea, pasărea ruptă
Dintr-o pădure, dintr-o dungă,
De os, dintr-o candoare.

Apele, frunzele

Albe ape, rătăcesc păsările
Deasupra cîmpiei, spinarea spicelor
Muşcă aerul, umerii dimineţilor
Înfăşoară cerul, poate
Pînă ajung lacrimă, apă,
Pînă se clatină iarba, miriştea
Şi apele se-aud în norii care
Rătăcesc în plante, în viitoarele frunze...

Apele, frunzele...

Păsările, sunetele

Nori curbaţi, plopii arzînd
Împresuraţi de ciori, sătui
De apă, bătuţi de vînt
Luminează, pînă departe toamna,
Pînă la marginea de lună, pînă
În inima pietrei, unde seminţele
Visează să fie păsări.

Gest

Ar fi de ajuns, ar fi,
Să fac un singur gest, o simplă
Mişcare, să se prăvale liniştea
Să crească dintr-odată frunzele
Adormite în sevă, păsările nopţii
Să alunece peste ape, culorile
Să fie una, o singură culoare.

Întoarcerea spre origini

Urmare din pag. 1

fundaluri epice construite de G. Şincai, strălucirea polemică şi speculativă a lui P. Maior etc. măresc acea punte firească de legătură între începuturi şi destinul poporului român de mai tîrziu, apărat cu atîta dîrzenie şi spirit de sacrificiu.

Polemica era uneori dură, aşa cum erau şi insinuările *„prea vestitului"* Engel sau Eder.

Dar în acest context de manipulare aberantă a adevărului despre începuturile unui popor, P. Maior intră în arenă cu verva unui mare polemist al cărui cuvînt are asprimea metalului. *„Zburdare aşa nedumerită în mulţi dintre cei streini scriitori iaste de a vomi cu condeiul asupra românilor, strănepoţilor românilor celor mai vechi orice le şopteşte duhul..."* Şi învăţatul de la Blaj, parcă ar fi prevăzut că în ciclurile istoriei multe reacţii se pot repeta în conjuncturi care, măcar în aparenţă le-ar favoriza, continuă: *„ba, de o bucată de vreme, precum măgariu pre măgariu scarpină, aşa, unii de la alţii împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare a adevărului, de iznov le dau la stampă".*

Lecţia istorică a cărturarilor *Şcolii ardelene* despre origini şi despre necesitatea de-a ne cinsti şi apăra trecutul reprezintă şi astăzi o pildă de militantism naţional. Ea nu ne seduce prin erorile purismului originilor sau ale limbii, corectate şi ele de Ion Budai Deleanu şi alţii, ci prin acea promptitudine şi dăruire pusă în slujba explicării drepturilor unui popor. Cărţi latineşti erudite pentru Europa, cărţi româneşti mai simple pentru cei ce trecuseră de *bucoavne* şi primele *îndreptare*, cărţi de slujire a neamului sînt toate scrierile realizate de aceşti iluştri învăţaţi.

radio

„Un zvon îndepărtat"

„Căci numai în muzică se manifestă acel fenomen extraordinar : legea, care în alte domenii ordonă, aici imploră, disponibilă, depinzînd de noi la infinit". Rilke despre muzică. Oare poate fi umilinţă mai mare, decît, ca mare poet, să recunoşti supremaţia unei alte arte care dispune de cu totul alte misterioase mijloace pentru a captiva pe acela supus ei ? Muzica, cu legea ei cea fără de lege, supune auzul, mintea, sufletul, inima şi imaginaţia ascultătorului. Şi totuşi, nu. Ea, mai mult decît oricare dintre arte depinde de noi. De ce Mozart este numit „veselul Mozart ?" Ascultînd, de exemplu, Concertul nr. 21 în do major pentru pian, lucrare dramatică, avînd un celebru adagio tulburător, nu putem să nu fim influenţaţi de finalul tonic, optimist care poate pe unii ii face să uite încărcătura dramatică a concertului. Poate că asa se întîmplă de cele mai multe ori cu lucrările lui Mozart. Noi, şi numai noi, ascultătorii, l-am numit „veselul Mozart", surprinşi în mod plăcut de finalul optimist al pieselor lui. Totul este „cum" asculţi şi „cine" ascultă, totul depinde de dispoziţia noastră sufletească. Iată cum, muzica „depinde de noi la infinit". Avem putinta de a acredita sau de a discredita o lucrare muzicală. Fiindcă, din păcate sau din fericire ea depinde de dispoziţia noastră sufletească. Acea „stare" unică, în care sîntem cu totul supuşi muzicii, vine rar. Dar abia atunci misteriosul ei conţinut ni se relevă în întregime.

Fericit acel titlu de emisiune **Bijuterii muzicale.** El ne pregăteşte pentru o audiţie aleasă. De aici vom şti că avem de ascultat piese muzicale de o mare virtuozitate, în interpretări celebre. Pînă acum această emisiune, precum şi alte emisiuni muzicale, nu s-a dezminţit. Şi a fost o seară aleasă : o seară Vivaldi. Vivaldi, ce cuprinde pînă şi în numele său ceva din tălăzuirea absolută prin frumuseţea ei, a mării. Straniu în părţile de „solo", viguros în „concerti grossi", Antonio Vivaldi, cel mai ales dintre preclasici (iată cum nu putem scăpa de clasificări), a fost luni seara în casele noastre. Şi încălcînd parcă toate legile scrise sau nescrise ale muzicii, concertul Vivaldi a pătruns în egală măsură şi în sufletele rănite şi în sufletele voioase.

Am ascultat Concerto grosso în sol minor în interpretarea magistrală a ansamblului „I virtuosi di Roma". Simfonia nr. 4 în re major pentru două orchestre. Acum, poate mai mult ca oricînd am înţeles versurile genialului Reiner Maria Rilke, ce se extazia în faţa forţei magice a muzicii, fără să-i caute misterul, poate pentru a o lăsa neclintită în frumuseţea ei : „Muzică : tu, apă a talerului / fîntînii noastre, tu, rază care crezi / tu, sunet ce oglindeşti, tu / fericit deşteptat sub gheara deşteptării / tu, liniste pur împlinită prin harul revărsării / tu, mai mult decît noi însine... / eliberato...".

Ioana Diaconescu

plastică

Raţionalitate şi candoare

Din 1966 Ileana Bratu nu a mai deschis în Capitală nici o expoziţie personală astfel încît prezenţa, în sălile galeriei „Eforie", a desenelor acestei talentate artiste are, efectiv, în contextul actual artistic bucureştean, un aer de noutate. În cei doisprezece ani ce au trecut, Ileana Bratu a străbătut — aşa cum se poate vedea şi din **curriculum**-ul din catalogul expoziţiei — diferite experienţe pe plan artistic şi intelectual *). Graficiana, care conferă compoziţiilor sale o notă de sobră raţionalitate, fără a elimina cu totul candoarea şi căldura comunicării directe, este interesată pe plan teoretic de probleme ce, trebuie să o spunem, sînt, oarecum, în afara sferelor de preocupări intelectuale ale artiştilor noştri. Mărturisim că ni se pare uşor straniu că un artist ca Ileana Bratu — care are la bază solide studii de pictură monumentală cu Ştefan Constantinescu — se ocupă de **„decizia creatoare în configuraţia spaţio-dinamică a urbanismului viitor"** sau de **„creativitatea socială din punct de vedere cibernetic".**

Nu ştim care este valoarea acestor contribuţii (ce au constituit comunicări la savante congrese) dar ele mi se par a indica foarte clar o voinţă de compensare pe plan teoretic a propriului efort artistic. Ar fi bine ca aceste preocupări să se multiplice căci, inevitabil, ele şi-ar putea pune amprenta nu doar asupra modului artiştilor de a înţelege arta, ci şi asupra modului de a o face.

Lucrările Ilenei Bratu confirmă, printr-un caz particular, adevărul general enunţat mai sus. Căci dacă ne raportăm la etapele, cunoscute nouă, din creaţia ei, putem afirma că artista a ajuns la o matură împlinire, la momentul cînd poate să **decidă** asupra naturii semnificaţiilor de conferit unei reprezentări, fără teama că mijloacele o vor trăda şi sensurile vor deveni ambigue. În linii mari demersurile sale actuale justifică judecăţile critice extrem de favorabile exprimate în 1966 de Eugen Schileru („un figurativ care exclude senzualismul, înlocuindu-l cu marile satisfacţii ale speculaţiei"), Petru Comarnescu („caută metaforele abstractizante"), Dan Grigorescu („solidă cunoaştere a inflexibilelor legi ale desenului"). Întîlnim în desenele prezentate acum publicului, o mai mare propensiune spre fabulos şi epic. Fragmentele unei lumi caleidoscopice se recompun pe hîrtie în figuri alcătuite din arabescuri dezinvolte. Încercînd să reducă angularităţile, să estompeze forţa tăioasă a planurilor rigide, artista îndulceşte de multe ori contururile. Forţa de expansiune, dinamismul figurilor îl obţine prin maleabilizarea formelor ce par a fi în întregime constituite din fragmente articulate logic, un **puzzle** care se organizează singur, urmînd o mişcare internă. Lectura aparent uşoară a lucrărilor Ilenei Bratu oferă însă surprize. Detaliile au o identitate a lor anume, o independenţă spaţială, care nu afectează simbolistica ansamblului sau sugestia transmisă.

Această artistă originală şi inteligentă ar trebui să se intereseze mai mult de adevărata ei vocaţie : desenul.

Grigore Arbore

*) Ileana Bratu, **Desene** (aprilie '78), Galeria „Eforie".

muzică

Liviu Glodeanu

Injustetea, non-sensul dispariţiei unui artist la nici patruzeci de ani împliniţi a fulgerat pentru prima oară lumea compositicii româneşti. În Liviu Glodeanu ne-am despărţit de primul din categoria „tinerilor compozitori" — unul la care expresia aceasta uzată nu era doar formal aplicată. Mintuindu-se, el a scris un Epitaf („pentru Miron Costin") şi un concert de orgă, încă neaudiat, care se vor asocia în memoria noastră cu această primăvară schimbată în iarna dispariţiei sale.

Incredibilul vine din aceea că mintea noastră concentrică vrea ca exteriorul să fie în acord cu interiorul, ca raţiunea să ordoneze loteria dinamicii biologicului. Echilibrul omului, superioara sa disciplină, urmau, parcă, să impună şi naturii, trebuiau, în ochii noştri, să fie expresia unui organism perfect balansat, din care accidentul să fie cu desăvîrşire exclus. Dacă nu a fost aşa, este pentru cei ce l-au cunoscut cu atît mai dureros, căci la durerea pierderii unui mare compozitor şi unui prieten se adaugă şi greutatea de pricepere a relativităţii aparentelor, dezorientarea ataşată imprevizibilului, de-neînţelesului.

Firesc, fără ca el însuşi să fi făcut altceva decît să-şi scrie muzica, Liviu Glodeanu a devenit, şi încă foarte de timpuriu, şeful generaţiei sale. De la sine, el a devenit responsabil pentru continuarea unei şcoli de compoziţie conectată definitiv la tensiunea epocii de generaţia ce îl precede imediat. Nimic exterior solidităţii sale native, ci ea însăşi a dictat această situare unanim acceptată ca reprezentantul cel mai autorizat între colegii săi de vîrstă. A contat în primul rînd desăvîrşirea sa tehnică, foarte precoce, apoi, în contextul înţelegerii exacte a menirii generaţiei sale, profilul moral-profesional fără umbră, verticalitatea sa de nimic clintită. Şi-a găsit devreme drumul, în concepţie, credinţă şi meşteşug şi l-a arătat generos şi cogenerilor săi.

Poate natura, tocmai ca să-i compenseze destinaţia prematur cenzurată, i-a hărăzit de timpuriu deplinătatea mijloacelor. Lucrările scrise în imediata vecinătate a vîrstei de douăzeci de ani — **Suita pentru cor de copii, două piane şi percuţie. Concertul pentru pian** — divulgă pe compozitorul format, la o altitudine a desăvîrşirii tehnice la care cei mai mulţi pot aspira după treizeci-treizeci şi cinci de ani. Săvîrşindu-se tînăr, Liviu Glodeanu n-a lăsat nimic neîmplinit. Dar dacă pentru compozitor este o alinare înfăptuirea deplină a înzestrării generoase, pentru omul care a fost, numărul anilor — nu încă patruzeci — este un nesfîrşit de trist adevăr.

Tocmai efortul de a obţine în scrisul de note acea limpezime, acea ordine care la Liviu Glodeanu era izbitoare încă de foarte tînăr, l-a costat poate viaţa. Dar astfel, deşi calendaristic de-abia se apropia de maturitate, el nu şi-a luat rămas bun înainte ca noi să fi ştiut cine a fost Liviu Glodeanu.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Un timp epic ciudat: viitorul trecutului

Faptul că Ștefan Bănulescu trece de la nuvelă la roman, urmînd astfel drumul prozatorilor din generația sa, era oarecum previzibil : multe din narațiunile incluse în volumul **Iarna bărbaților** concentrează materia unor romane și printre ele sînt chiar cîteva **(Masa cu oglinzi)** care lasă impresia unor fragmente dintr-o cronică romanescă întinsă. Studiul psihologiei provinciale pare a preocupa în chip special pe prozator, și romanul de acum **(Cartea milionarului**, Ed. „Eminescu", 1977) face parte dintr-o serie de patru cărți care, dacă judecăm după prima, intenționează să fie cronica amplă a unui ținut imaginar. Ștefan Bănulescu ambiționează să fie după exemplul unui cunoscut scriitor american, unicul lui proprietar. Prima secvență, este cronica meticuloasă a unei lumi imaginare și, indiferent de ceea ce va scrie mai departe autorul, cronica este de o frapantă originalitate. Ea compune o lume mitică, păstrînd toate aparențele realității. **Metopolisul** este simbolul unei civilizații în asfințit **(Civilizația pietrelor)**, în vecinătatea și concurența unui alt ținut mai vital **(Dicomesia)** și al unei civilizații în expansiune **(Civilizația cailor)**. La întîlnirea dintre ele, agonizează un tîrg mizerabil ce stă pe o comoară neștiută : marmura roșie. Fiind vorba de un mare fluviu, de bălți și de insule populate de cai, de crescători de oi și de negustori de lînă, de comersanți mărunți și de societăți mixte, de pețitul fetelor prin răpirea din fuga cailor și de alte obiceiuri crude și colorate, gîndul ne duce spre geografia reală a bălții dunărene. Metopolisul poate fi Călărași-ul sau oricare alt oraș din partea inferioară a fluviului. Faptul nu are, de altfel, nici o însemnătate. Însemnătate are doar forța epică a descrierii și, din acest punct de vedere, Metopolisul lui Bănulescu este un spațiu real (prin autenticitatea literară) și ireal, totodată, prin mișcarea înceată a vieții. Stilul epic contribuie, negreșit, la crearea acestei atmosfere de irealitate în realitate. „O poveste foarte întortochiată", zice Milionarul (naratorul) despre una din sutele de întîmplări stranii care străbat acest spațiu crepuscular. Este, voit, stilul romanului : stil leneș, aluziv, ceremonios, într-o cronologie ruptă, **stilul amînării** (am zice). Știm de la marele Mateiu că o poveste, ca să fie frumoasă, trebuie ocrotită, ocrotindu-i, în primul rînd, misterul. În **Cartea milionarului** această tehnică este generalizată. Adevărul despre personajele și întîmplările din primele pagini îl aflăm abia (și atunci numai pe **jumătate)** la sfîrșitul romanului.

Tehnică, încă o dată, complicată, cu efectul de a potoli ritmurile povestirii și de a estompa dramatismul faptelor. Cartea este scrisă, cu toate acestea, la persoana întîi, lucru rar într-un roman a cărei acțiune se petrece într-un timp indeterminat și într-un ținut apropiat de mituri. Cartea începe prin pătrunderea unui necunoscut (numit mai tîrziu Generalul Glad), însoțit de o **roată de car**, în muribundul Metopolis. Deschidere neobișnuită pentru un roman ce se pregătește, în fapt, să facă nu istoria propriu-zis a necunoscutului individ, ci istoria unui oraș mitic. Ascensiunea socială a lui Glad reprezintă, ca și aceea a femeii cu care se însoțește, Iapa-Roșie, un fir secundar. Însă un fir simbolic, pentru că într-o localitate uitată de istorie și o lume ce se pregătește să moară, pătrund niște energii tinere, balzaciene. Nu este fără semnificație faptul că același individ cu înfățișare mizerabilă la începutul cărții, Glad, acaparează Metopolisul și-i cercetează, cu înverșunare, măruntaiele pentru a da de firul comorii ascunse. O primă sugestie a cărții lui Bănulescu : ținutul acesta îmbătrînit este asaltat de peste tot de energii acaparatoare. Glad, Iapa-Roșie, W. W. Bazacopol, Havaet reprezintă lumea nouă, lumea banului, care se pregătește să înghită și să distrugă o lume mitică. Iar atunci cînd nu reușește (cazul lui Havaet) încearcă să i se substituie. Extraordinar de fină în **Cartea milionarului** sugestia acestei deposedări ! Însă pînă să ajungem la înțelegerea ei, dăm peste un număr de istorii (întîmplări) reale sau închipuite, care însingeră acest spațiu mitic. Este greu de detașat una dintre ele, toate la un loc dau impresia, repet, de lume veche, cu sîngele încetinit, lume de Bizanț, într-un asfințit fără glorie. Amănuntul că bogăția ei se află în subsolul orașului, poate să fie sugestiv. Forța și slăbiciunea acestei umanități pestrițe, obosite stă în marea ei vechime, cu alte vorbe : în substratul ei mitic. Pe acesta vor să-l cumpere niște indivizi de extracție mai nouă ca Havaet sau Bazacopol, odată cu acapararea bogățiilor reale ale subsolului. Există în **Cartea de la Metopolis** o scenă de-a dreptul gogoliană : aceea în care niște negustori întreprinzători cumpără gospodăriile vechi de pe dealul lui Feisal, cumpărînd totodată și sufletele ce le locuiesc. „Negoțul de ani" este prosper, bătrînele mor repede și negustorii de lînă ajung proprietarii unor așezări ce ascund bogății fabuloase.

În această atmosferă de timp strivit asupra căruia se repede energii tinere, lacome, se prefigurează o tipologie de o remarcabilă originalitate. Legea ei este bizareria și misterul. Viața curge dincolo de perdeaua groasă a tainei. Cronica faptelor trece totdeauna prin povestire, iar povestirea modifică și îndepărtează. Romanul lui Bănulescu se petrece la un timp trecut neîncheiat sau la un viitor al trecutului. Personajul numit **Milionarul**, din pricina imaginației lui febrile, povestește ce știe, și, mai ales, ceea ce aude. Și nu atît faptele, cît legendele lor. Cînd, în fine, în narațiune pătrunde un martor direct al evenimentelor (Generalul Marosin) atunci unele fire ale narațiunii se dezleagă, dar nu în totalitate, pentru că martorul aparține și el acestei lumi curioase care se travestește mereu prin legendă. Legenda începe cu schimbarea numelor. Nici un individ din Metopolis nu-și poartă numele propriu. El primește o poreclă și porecla (zice Milionarul, cronicarul Metopolisului) înnobilează un destin. Ca să se numească Generalul Glad, Glad, pușcăriașul din nordul țării, așteaptă cîteva luni și lucrează ca un disperat, noaptea, la iazurile generalului Marosin, pînă își cumpără un costum vechi de militar. Un copil zănatic, Constantin, care trăiește pe Insula Cailor, se cheamă Constantin Pierdutul I-ul și i se atribuie titlul de rege al nenorociților. Iapa-Roșie este, în intenția prozatorului, un geniu al femeii analfabete de tip bizantin, adică ascuns, subtil, înșelător. Oribila poreclă îi vine de la părul roșcat și de la izbucnirea nebună a simțurilor ei, în tinerețe. Un bizantinolog reputat, Filip Lăscăreanu, devine în limbajul mitizant al metopolisienilor și al dicomesienilor, **Teologul, Umilitul**. Banalul Emil Ionescu își adaogă singur numele de Havaet, apoi de Lăscăreanu și, cu intenții subversive, de Emil Umilitul, voind, astfel, să-și asume un mare mit. Toate personajele lui Bănulescu dau impresia că trăiesc în alt timp (timp imaginar) trăind sub o onomastică de împrumut. Mitizarea începe printr-o mistificare.

Indivizii au două vieți, între care cea profundă este mereu ascunsă. Ea este cunoscută doar printr-un șir de istorii fabuloase. Fibula Serafis este proprietara unui atelier de aurărie, după ce a încercat alte meserii, cît se poate de burgheze. Femeia care transformă monezile vechi în banale obiecte decorative este însă o intelectuală subtilă, trecută prin marile universități ale Europei. Nepoata marelui bizantinolog Filip Lăscăreanu-Umilitul, ea exercită, la Metopolis, o profesiune de neînțeles pentru condiția ei spirituală : distruge inestimabilele monede, semnele unei vechi civilizații. Fibula vrea, altfel zis, să degradeze semnele istoriei, să îndepărteze din preajma ei miturile. Fibula are, ca femeie, o viață secretă teribilă. Ea a iubit pe generalul Marosin (martorul unei lumi ce se stinge), a conceput, apoi, cu un norvegian și fructul acestei aventuri se cheamă Iceberga. Aceeași Fibula a trăit la Viena în casa unchiului ei, Umilitul, și unchiul are pentru ea o pasiune constantă. Însă nepoata, prin meseria pe care o exercită, distruge, ridiculizează știința savantului. De unde vine atîta înverșunare la o femeie, totuși, cultivată ? Romancierul nu spune. Secretul prozei lui Bănulescu este să nu expliciteze actele eroilor. „Aburul de poveste sacră" plutește nu numai deasupra acestei geografii imaginare, scoase doar pe jumătate dintr-o istorie pierdută, ci și peste faptele interioare ale indivizilor. Un caz de mit decăzut și remitizat sugerează personajul (absent din carte) Filip-Umilitul. Figură simbolică de învățat ieșit din spațiul **dicomesian** (spațiul cîmpiei eterne, vitale) revendicat de mai multe cetăți. Reîntors la bătrînețe în cîmpia Dicomesiei, unde se născuse, teologul este răpit, sechestrat, iarăși răpit pînă ce i se pierde urma. Metopolisienii, locuitorii din orașul Mavrocordat, oamenii din cîmpie se bat pentru a pune mîna pe acest bătrîn neputincios, mitul demnității lor. Lupta este, desigur, simbolică. Metopolisienii, oameni de adunătură, în majoritate străini, vor să-și însușească un mit local și să se substituie, astfel, unei civilizații mai vechi și mai viguroase. Formele și adîncimea acestei bătălii le vom cunoaște, probabil, în cărțile ulterioare. Încă de pe acum putem însă observa că simpatia prozatorului merge spre oamenii și miturile cîmpiei. Dicomesienii au un cod moral, ei formează „osul țării". Cînd Emil Havaet vrea să ia locul lui Filip-Umilitul, retrăgîndu-se din afaceri și trăind ca un învățat în lumea cărților, apare un dicomesian, Ștefan, nepotul adevărat al Teologului, și destramă legenda pe cale să se formeze „Ce faceți aici, nenorociților", strigă el, nemulțumit că oamenii unei istorii recente vor să pună mîna pe o spiritualitate veche. **Cartea milionarului** se organizează, în subtext, într-o parabolă a civilizațiilor confruntate în această zonă geografică. Faptele narate de ea se prelungesc în mit, existența trece în utopie (utopie livrescă), istoria își pierde determinările reale, dar nu trădează niciodată sensul lor. Unele aspecte (cum este acela despre viața cailor părăsiți în insulă și invazia lor asupra Metopolisului !) sînt pur fantastice și, povestite în chipul celui mai riguros realism, tulbură și din această direcție atmosfera stilistică a cărții. Stil, încă o dată, încet, elaborat, stil stins, „artificial" (artistic), frumos, menit să întîrzie mișcarea epică și să împingă faptele în acel inexistent viitor al trecutului. Pentru cine acceptă acest limbaj epic, experiența lui Ștefan Bănulescu îi pare esențială : el a scris un roman profund, un roman mitic, de o remarcabilă originalitate.

Eugen Simion

PROFIL

Semnele unei vîrste

Prozator antiidilic, respingînd, precum și Augustin Buzura, Romulus Guga, Horia Pătrașcu, imaginile unei tinereți de seră, Alexandru Deal (debutant în 1968 cu **Nisip**) promovează în romanele sale imaginea unui tînăr ce ia cunoștință de o lume lipsită de nimbul sfințeniei. Desigur că „funiile" prozatorului nu aduc după sine o proză ireproșabilă, că o anume culoare „neagră" se cere a fi privită cu circumspecție. Febra vîrstei, arderile juvenile se simt în cărțile lui Alexandru Deal : lîngă pagini sclipitoare ce surprind atmosfera unui oraș, culoarea unui timp, pagini improvizate despre cei înscriși în bătăliile esențiale ale timpului.

Nisip, Lașii, Anotimpul făgăduinței sînt romane despre adolescență ; cîmpul înconjurător de investigație ar fi relațiile familiale, întîmplările „școlare", însoțite de toate relațiile ce le caracterizează. Mai întîi să observăm o „demistificare" a imaginii idilice a copilăriei ; copilăria și adolescența sînt înfățișate de Al. Deal în culori destul de sumbre. În **Lașii** tatăl e Golm Ajutătorul, care îl vizitează din cînd în cînd pe erou ; e bolnav sau nebun, în orice caz ciudat, ființă care interzice realizarea unei relații afective : ceea ce îl leagă pe erou de Golm Ajutătorul (sugestiv nume) e mai cu seamă descoperirea legăturii biologice, de mare concretețe : „Plînsul meu are întotdeauna plînsul lui. La cincizeci de ani știe să plîngă, nemișcat, ca un sfinx uriaș, eram singurul capabil să pricep că el nu gîndește, ci plînge — eroare plină de comoditate în care se închideau ceilalți. lașitatea lor era evidentă și mă îngrozea". Relațiile familiale exclud orice participare sensibilă, caracterizările, reacțiile adolescentului fiind necruțătoare, ca-n maniera lui Hervé Bazin ; „Totuși era un nume (Golm, n.n.) în spatele căruia se ascundea soția lui, mama mea". Dezumanizarea aceasta e aproape completă, Golm devine, ca la Urmuz, un soi de obiect în cadrul unei literaturi realiste : „Golm era ceva curat și bine întreținut, aproape estetic, el era bărbatul casei noastre". Nici mama eroului, Octav, nu e scutită de aspre considerații, investigarea mediului mic-burghez fiind necruțătoare : „Nu mă iubea (mama, n.n.) pentru că eram cel mai nedorit lucru din viața ei (...) eram cel mai nereușit lucru pe care-l făcuse chiar și împotriva voinței mele". Mama își detestă fiul („prea urît"), tatăl e prea slab pentru a-l iubi și adolescentul, lipsit de afecțiunea familiei, bate maidanele, trăiește (ori realizează) sentimentul de spaimă, de frică, de ură.

Singura legătură afectivă, plutind în apele tulburi ale adolescenței, este aceea cu Sonia, sora sa (între cei doi are loc un foarte interesant schimb epistolar : într-una din scrisori, Sonia încheia cu : „Peste cîteva zile împlinesc 13 ani. Dar nu simt nimic deosebit (...) La noi în clasă toți băieții sînt niște cretini. Să-i vezi cînd transpiră, nici nu poți să stai, lîngă ei". Fină e aici intuiția vîrstei, candoarea ei.).

În aceste împrejurări, evoluția adolescentului e sinuoasă, chinuită de tentația de a-și depăși lașitatea. Primele experiențe și le face asupra sa „torturîndu-se, mușcîndu-și umerii". Psihologia, spuneam, e în general tulbure, prozatorul urmărind reflexele înstrăinării în viața interioară a eroului. Un disc „Linda" e folosit spre a prăji o cîrtiță care îi iscă furia și ura. Totul se electrizează de aceste două sentimente : ură, furia la întîmplare, mai ales împotriva lașității, dar unde se ascunde lașitatea ? Ca în literatura anilor '35, adolescentul meditează teribilist, se gîndește la moarte, vrea să fie învingător, vrea să fie puternic. După revelația trupului, urmează deci revelația puterii, a forței brutale. O fată simpatizează individul, care reacționează astfel : „Atunci am dorit să fiu crud. Crud sau învingător. Îmi produceau repulsie ochelarii ei, pielea prea albă, părul încîrlionțat care cădea în șuvoaie metalice peste umerii subțiri, împungînd în lături...".

Din această revelație a forței (ori a fricii de slăbiciuni) se nasc gesturile ulterioare ale eroului, Octav-adolescentul devine un agresor permanent, intră mereu în conflict cu ceilalți, cu școala, cu profesorii. O vizită la unul dintre ei e o provocare, o invitație la luptă. Setea de viață e nelalocul ei, pentru acest adolescent ieșit în viață prea devreme.

Anotimpul făgăduinței e un roman al despărțirii de adolescență ; minunatele amintiri, sau miraculoasele amintiri joacă un rol important în acest roman esențial liric, bogat în exclamații mai mult sau mai puțin entuziaste. Clădit pe o propoziție memorabilă **(generației noastre i se cuvine totul)** ultimul roman al lui Alexandru Deal încearcă să fie o meditație asupra măreției și iluziilor unei vîrste. Familia e, și aici, un mediu plin de exemple bune (din familie face parte un ilegalist) și rele, comentate larg, în pagini nu lipsite de un anume schematism. Personajul ce se confesează este șofer, și intrarea sa în lume e un elogiu adus eroului solidar : personajul trăiește **adînc** prietenia pentru eroii săi.

Cartea nu e însă idilică, dimpotrivă, ea ar urma să contrazică acumulările de idilism nocive, cultivate de o anumită mentalitate pseudo literară. Remarcat de critici pentru siguranța **stilistică, Nisip**, romanul de debut, era, în primul rînd, romanul unui tînăr furios, ca aceia din literatura unor Horia Pătrașcu, Constantin Stoiciu ș.a. **Nisip** e o carte remarcabilă prin descripția candorii adolescentine, și victoriile ei sînt transferate în **Lașii**, roman mai amplu, dar mai nesigur ca arhitectură. Căci autorul nu e un tehnician al prozei, și cu atît mai puțin un spirit reflexiv, capabil de inovație și comentariu filosofic ; paginile meditative din **Lașii** sau **Anotimpul făgăduinței** (în **Nisip**, prudent, scriitorul le ocolea) sînt amatoristice (ca să folosim un eufemism).

În adînc, Alexandru Deal este un poet, și cele mai bune pagini ale sale sînt cele în care trufașii săi adolescenți se supun înaltei poezii a descoperirii maturității. Sau, în momentul în care, muzicala lor structură este contrariată de brutalitatea sunetelor din jur. Care nu sînt altele decît ale pămîntești, umanei maturizări.

Cornel Ungureanu

Cultura Renașterii

Urmare din pag. 1

artă sau faptele contradictorii ale unor domnitori și demnitari mai de seamă ai epocii :**pictura murală** de la biserica din Lujeni cu tabloul votiv ce-l înfățișează pe ctitor — Pan Teodor Vitolt, călare pe un cal alb — reprezentare ecvestră similară cu aceea a unor condotieri ai Italiei ; scenele religioase de mare expresivitate, mișcare și grație a personajelor, sculptate în lemn la biserica Mănăstirii Snagov, comparabile cu reliefurile sculptate de Donatello în basilica San Lorenzo (Comparație ce pare exagerată dar autorul o socoate ca „cea mai desăvîrșit renascentistă piesă din tot trecutul nostru" prin perfecțiunea și eleganța delicatețe a liniei, prin felul în care sînt redate în manieră realistă occidentală, într-o atitudine de mișcare, siluetele de sfinți cavaleri ori profeți. De aici comparația nu numai cu Donatello dar și cu alte celebre modele contemporane ca Iacopo della Quercia, Lorenzo Ghilberti, Filippo Brunelleschi. „Căci nu poate fi considerată doar o coincidență frapanta lor asemănare sau comunitatea de stil cu ușile sacristiilor și palatelor italiene ale mai sus numiților meșteri italieni... La noi, într-o țară ortodoxă, unde relieful sculptat, ca orice chip cioplit abia era tolerat, o țară unde nu se știau încă legile perspectivei și racourciul și nici meșteșugul turnării în bronz nu era practicat, artistului îi stăteau la dispoziție doar lemnul sau piatra. Doar în lemn și piatră se cioplea. Și iată că, în ciuda dimensiunilor reduse și cu toată modestia materialului, opera de artă destinată paraclisului voievodal avea să capete și grandoare și dramatism și chiar o anume teatralitate a mișcării și atitudinii personajelor...") ; portretul veridic de mare finețe și naturalețe, într-un frumos costum de curte occidental, al lui Ștefan cel Mare din miniatura de pe Tetraevanghelul dăruit de marele voievod mînăstirii Humor ; numeroase fresce dispărute azi — între care cea de pe zidurile unei case domnești de pe ulița tătărască din Suceava, celebrînd în manieră tipic renascentistă, victoria lui Iacob Heraclid Despotul împotriva lui Alexandru Lăpușneanu în bătălia de la Verbia, sau cea înfățișîndu-l pe Radu de la Afumați pe zidurile de la Argeș, lîngă Doamna sa Ruxandra ; sau portretul în relief al lui Mihnea cel Rău ce fusese fixat în zidul unde a fost ucis, pe treptele catedralei din Sibiu, de Dumitru Iacsici. De fapt, înfățișările românești ale fenomenului renascentist, chiar dacă ne-am limita la cele ce au răzbit pînă la noi înfruntînd urgia vremurilor, sînt numeroase și semnificative. Marea lor majoritate aparțin unor artiști anonimi. Străini adaptați (mai mult sau mai puțin) climatului cultural românesc sau pămînteni care au făcut călătorii în țările apusene, adesea în misiuni diplomatice ca ambasadori ai domnului după moda timpului ; aceasta nu are o însemnătate decisivă pentru judecățile noastre. Important este în ce măsură operele respective s-au integrat orizontului cultural românesc și au contribuit la dezvoltarea artei noastre în consens cu determinantele stilistice ale ethosului spiritual românesc.

P.S. — Evident, citatele și considerațiile din articolul meu din „Luceafărul" nr. 12, 1978, — apărut la un mare interval de prima sa parte „Luceafărul" nr. 44, 1977) — se referă, în continuare, la lucrările **Bizanț — Balcani — Occident** și **Un mileniu de artă la Dunărea de jos** ale lui Răzvan Theodorescu.

DIALOG CU CITITORUL

Promoția fără critici?

Stimată redacție,

Cînd am citit primul articol al criticului **Laurențiu Ulici** intitulat **Promoția fără critici** — apărut în **Luceafărul** nr. 11 din 18 martie a.c. m-am întrebat dacă prozatorii despre care e vorba în articol au fost chiar așa de **ocoliți de critică.**

Fiind vorba de scriitori care publică în mod curent de cel puțin zece ani — în toate genurile (poezie, proză scurtă, eseu, roman și publicistică de bună calitate) ei au fost receptați de **principalii cronicari** literari ai celor mai importante reviste literare (și de cultură) din întreaga țară.

Astfel că, probabil, autorul articolului s-a referit la „absența" lor din comentariu critic de carte.

Este și aceasta o optică — dar cred că, în cazul unor scriitori „ne-clasicizați" (din fericire !) pierderea nu este nerecuperabilă, cel puțin la apariția volumelor în care cronicarii își string periodic „producția" dintr-o anumită perioadă.

De **„intrarea în manualele școlare"** — poate că nici autorii respectivi nu ar dori să fie vorba — fiindcă **i-ar strivi** într-o carapace pe care scrisul lor cere tocmai s-o depășească.

În sfîrșit, graba cu care unii scriitori vor să intre în **„istoria literaturii"** mi se pare o naivitate juvenilă — fiindcă dă impresie că au uitat prea repede ce se întîmplă cu scriitorii uciși prin propriile lor succese răsunătoare — chiar înainte de a se fi cristalizat.

...Totuși, de vreme ce fiecare judecător al vieții literare este liber pe opiniile și **criteriile** sale, n-ar avea rost să mai stăruim într-o **controversă inutilă** — de vreme ce scriitorii respectivi există pur și simplu, ca atare, sînt **publicați** fără **opreliști vizibile sau ostentative,** și, în orice caz, **s-au putut realiza** destul de coerent, chiar dacă n-au ajuns să-și spună **„ultimul cuvînt".** (Doamne ferește de așa ceva pentru un **intelectual tînăr, viu încă, neosificat** și necantonat în euforia „clasicității" sau chiar numai a „istoricității" manualelor !)

Iată, însă, că în numărul imediat următor al revistei dv. — în care criticul își continuă serialul — apare în pag. 2 o cronică destul de amplă semnată de profesorul și criticul Al. Piru despre o carte de debut critic a unui tînăr mai puțin cunoscut, **Anton Cosma**, intitulată **„Romanul românesc și problematica omului contemporan"** (Editura „Dacia" 1977).

Și, din relatarea prof. Piru — reiese că — în diferite forme — cei mai mulți din autorii aparținînd promoției fără critici sînt **prinși în diferitele clasificări,** analizați, etichetați — poate prea repede **pecetluiți.** Dar acesta este riscul de a intra în obiectivul criticii și al istoriei literare. Mi se va răspunde — poate. Cartea are un caracter **de ansamblu** și, pînă la un punct, a devenit o carte de **istorie literară** (deși e mai mult un studiu sistematic — poate chiar **prea sistematic).**

Dar totuși — e o carte de critică (cu mijloacele pe care înțelege să le practice autorul).

Dacă s-ar face o critică a criticii s-ar demonstra, încă o dată, că „promoția" respectivă nu este fără critici ci, cel mult, — că **nu toți criticii au aceleași păreri !**

Ceea ce este cu totul altceva !

Se mai poate face **obiecția** că scriitorii discutați ar merita **studii individuale** — adică **monografii.**

Aici — să spun drept — nu m-aș grăbi să fiu de acord cu propunerea, fiindcă i-ar deservi chiar pe scriitorii în cauză — silindu-i să se considere definitiv încheiați — ceea ce nu este de dorit și nici **de cerut** unor creatori în plină putere de creație.

Poate că ar fi un semn de oboseală (prematură și regretabilă).

Ar mai fi **posibilă și o altă atitudine** „critică".

Aducerea scriitorilor respectivi în discuția unor **succesive mese rotunde** (din care unele — pentru scriitori deja **„clasicizați")** — au dat rezultate notabile — cel puțin pentru întreținerea unui **climat spiritual viu,** pentru **promovarea diversității opiniilor.**

Dar, la această soluție mă gîndesc doar în **perspectiva unei îmbunătățiri** reale a climatului critic — pe care recentul colocviu național al criticii n-a reușit, deocamdată, s-o facă simțită.

Probabil că ar fi necesar să se găsească modalitatea unui **dialog mai larg și mai real,** cu **marele public cititor** — căruia i se adresează literatura și despre care — într-un fel sau altul — se scrie (ori ar trebui să se scrie mai direct sau mai puțin distant și ezoteric).

Dar — probabil — cu asta **am înaintat prea mult într-o discuție** care e **de abia la început.**

Aș vrea să subliniez ca pe un **pas remarcabil creșterea numărului condeielor critice** — și a calităților lor — în revista dv.

Se simte un **curent de idei** reprezentînd o nouă **promoție de critici** care, nu mă îndoiesc, își vor aduce contribuția proprie la dezbaterile ce vor urma (nu numai pe marginea așa zisei **„promoții fără critici")** fiindcă, după cîte am citit, chiar ei au scris, adesea, despre acei scriitori.

Virgil V. Mirescu

DESPRE I.A.E.I. TITU
SAU DESPRE O EMBLEMĂ A CALITĂȚII

Anunțam, într-unul din reportajele trecute, inspirat de aceeași atmosferă de muncă responsabilă care domnește la **Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu,** cîteva din produsele care alcătuiesc, deocamdată, **constelația planșetei,** cum frumos spunea directorul general al acestei întreprinderi, inginerul **Andrei Costea.**

Sînt produse noi, prefigurate doar pe planșetă, dar care în gîndul acelor oameni care „văd idei", (îi numesc astfel pe cei care fac parte din Atelierul de proiectare, conduși cu competență și pasiune profesională de inginerul **Grigore Custrin),** în gîndul acelor oameni sînt asociate deja unei forme cît mai aspectuoase, unor caracteristici tehnico-funcționale îmbunătățite, capabile să satisfacă pînă și cele mai severe exigențe ale beneficiarilor.

Beneficiari care vor avea, sînt sigur, aceleași cuvinte de mulțumire și de laudă și pentru aceste produse aflate pe planșetă, așa cum au pentru produsele pe care le folosesc cu succes în lucrările pe care, la rîndul lor, le execută altor beneficiari.

O discuție recentă cu inginerul **Grigore Custrin** a avut darul de a inspira reporterului un nou capitol, un capitol în care se reiau unele date din celelalte reportaje, care au avut același subiect, date care completează un tablou nou, cum este cel al... noutăților de la I.A.E.I. Așadar, se impun...

■ ...NOI PRECIZĂRI PRIVIND „CONSTELAȚIA PLANȘETEI"

Pe inginerul **Grigore Custrin** l-am găsit în mijlocul oamenilor cu care lucrează, gîndind noul aparataj, cu caracteristici tehnico-funcționale noi, demne de anul 1978.

L-am rugat să parcurgem împreună carnetul meu de însemnări, i-am cerut noi amănunte privind produsele pe care într-un reportaj anterior le-am anunțat cititorilor.

Inginerul **Grigore Custrin,** cu o amabilitate care l-a caracterizat întotdeauna în timpul discuțiilor noastre, mi-a dat amănuntele solicitate, amănunte pe care mă grăbesc să le fac cunoscute viitorilor beneficiari.

Așadar, **constelația planșetei,** de la I.A.E.I. Titu se compune din :

● **Dulie pentru tuburi fluorescente.** Caracteristicile acestora sînt cele întîlnite în cazul duliilor cunoscute de beneficiari.

● **Fișă 6A pentru scopuri casnice.**

● **Întrerupătoare și comutatoare de uz casnic.**

Amănuntele care se cer comunicate sînt: aceste produse diferă ca formă, ca mod de construcție. Întrerupătoarele au butoane mari, capacele sînt din masă plastică, la fel și butoanele. În funcție de dorința beneficiarului, există posibilități de colorare multiple.

Noile întrerupătoare și comutatoare de uz casnic au o funcționare silențioasă și sigură.

● **Socluri pentru siguranțe tubulare tip Feraz.** Noutatea o constituie reducerea substanțială de consum de metal.

Aceste socluri se vor folosi în tablourile de distribuție ale apartamentelor, reducînd substanțial dimensiunile pe care le ocupau pînă acum.

● **Priza de 16 A cu 5 contacte ST pentru alimentarea mașinilor și sobelor electrice pentru alimentarea trifazică.**

● **Întrerupătoare pe cordon și de capăt.**

Nou ! Față de produsul vechi, existent pe piață, în clasa de izolație I, cel nou va fi în clasa de izolație II.

Înlătură total pericolul de electrocutare, asigurînd o securitate suplimentară celui ce-l va folosi.

● **Cleme de racordare de 70, 95 și 120 mm^2 pentru scopuri industriale.**

● **Întrerupătoare cu 4 trepte pentru uscătorul de păr.**

Se vor folosi pentru uscătoarele de păr cu cască, cu 2 poziții de zero, la capetele masei butonului.

■ O COMPLETARE

Se impune o completare, totuși, care vizează un produs ce se află deja pe banda de fabricație.

Completările privind **Priza și fișa cu 5 contacte** și **cupla cu 5 contacte** se referă la următoarele caracteristici tehnico-funcționale :

– Formă modernă.
– Carcasele din material plastic.
– Tensiune nominală 380 V, 50 Hz.
– Intensitate nominală – 16 A.
– Grad de protecție IP 44.
– Număr de poli – 3+N+T.
– Curent nominal – 16 A.

■ PROIECTE DE VIITOR

Ce preocupări, ce proiecte de viitor are Atelierul Proiectare din cadrul **Întreprinderii de aparataj electric de instalații Titu ?** l-am întrebat pe inginerul **Grigore Custrin.**

Răspuns : În perspectivă ne preocupă asimilarea unei serii noi de **siguranțe cu mare putere de rupere.**

De asemenea, modernizarea unor produse existente în producție, cum ar fi comutatoarele cu came, reproiectarea **elementelor de racord** de 2, 4 și 6 mm, modernizarea **aparatajului de instalații.**

Într-adevăr, preocuparea pentru nou, pentru modern și util este aici, la I.A.E.I. Titu la ordinea zilei. Avea să mi-o confirme și contabilul șef al întreprinderii, **economistul Voicu Pîrvu,** care mi-a spus, în finalul convorbirii noastre : „Vă rog să notați că în anul 1979 întreaga gamă a produselor pe care le vom fabrica aici, la Titu, va fi nouă față de 1976 !"

O frază capabilă să spună singură totul în ceea ce privește grija acestui harnic colectiv de oameni ai muncii pentru nou, pentru înnoirea producției.

■ MĂSURI PRIVIND ECONOMISIREA DE ENERGIE, DE MATERIALE

– Ce măsuri au fost întreprinse în vederea reducerii consumului de energie electrică și de materiale ? l-am întrebat pe șeful serviciului desfacere, **economistul Liviu Bucur.**

Răspunsul – scurt și edificator – a venit imediat, mai repede decît mă așteptam.

Astfel, aveam să aflu că la nivelul întregii întreprinderi s-a trecut la contorizarea tuturor consumatorilor de energie electrică, în vederea unui control riguros al consumului pe fiecare în parte.

● S-a trecut la verificarea tuturor motoarelor electrice, cele supradimensionate fiind înlocuite cu motoare electrice de putere mai mică.

● La secția **bachelită** s-a trecut la încălzirea matrițelor prin rezistențe tubulare în interiorul matrițelor.

Înainte de a se adopta această măsură, încălzirea făcîndu-se cu rezistențe electrice din afara matriței, cam 50% din energie se pierdea.

● La secția montaj, și în întreaga întreprindere apoi, s-a trecut la iluminatul local. S-au coborît sursele de lumină la o înălțime maximă, pentru a se asigura o luminozitate maximă cu consum de curent electric mic. Sursele de lumină sînt fixate pe fiecare bandă. Sînt numai cîteva din măsurile întreprinse aici în vederea reducerii consumului de energie electrică.

■ O PROMISIUNE

Recenta vizită de documentare la I.A.E.I. Titu a avut darul de a-mi ocaziona cunoașterea altor aspecte ale muncii depuse de acest colectiv de oameni ai muncii. Despre grija care se manifestă aici pentru acești oameni, despre recomandările pe care le fac pentru produsele livrate de I.A.E.I. Titu, unii beneficiari, despre utilajele și mașinile construite prin autoutilare și despre alte și alte aspecte reporterul promite să scrie într-un reportaj viitor.

Și atunci, ca și acum, reporterul va încerca să scrie, cu inima, aceleași cuvinte frumoase. Cum este și ceea ce înfăptuiesc și închipuie cei ce lucrează la **Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu.**

Reporter

atelier literar

poșta redacției

V.D. CĂTUNEANU: Nu e rău, pentru început: unele pagini aduc bune perspective de poezie: „Dincolo“, „Grigoresciană“, „Drum cosit“. Să vedem ce mai urmează.

E. BREZEANU: Sînt o serie de pagini de poezie bună, care par să anunțe o reală vocație: „De partea griului“, „Retro“, „Autumnală“, „Expo“, „Istorie“, „Un cîntec de zori“. Nu încape îndoială că vom mai avea de discutat împreună.

MARIN ION: Cîteva lucruri interesante, dar, în general, nefinisate cu toată grija: „Poet“, „Testament“, „Ploaia de stele“. (Dar nu mai știm cine sînteți: Marin Ion sau Ion Marin? — dacă e vorba de aceeași persoană, e cazul să vă fixați la una din variante).

C.C. DRĂGANU: „Calul meu de bătaie e inima îndoită cu degetele plesnite în cercuri de vată, cu celule și emisfere adăugîndu-se una alteia“. Etc. Cînd veți renunța la aceste puerile „goange“ epatative, la acest obositor delir trucat, vom putea discuta și despre poezie (care, deocamdată, nu se vede).

IARU SANDA (Tg. Ocna): Nu ne putem pronunța deocamdată; n-am reușit să descifrăm mare lucru din scrisul dv. necitet. Reveniți cu texte dactilografiate.

DAN S. CIOCA: O formulă de „avangardă“ venerabilă, ale cărei artificii formale, exhibiționiste, facile, nu prea reușesc să exprime convingător substanța lirică (ce pare să se bănuiască, totuși, pe undeva: „Pasărea de echilibru“ etc.). Să mai vedem.

GH. BONDIȘ: Pagini sentimentale, în general curate, îngrijite, relativ fluide, care depășesc, uneori, nivelul compunerii mijlocii, făgăduind tensiuni și profunzimi mai mari („Poezia“, „Din marginea“, „Balerina“, „Fericiți“). Să vedem ce mai urmează.

SIMONA MARIA ȘERBAN (?): N-am reușit să vă descifrăm (decît într-o prea mică măsură) scrisul aproape ilizibil. Nici numele nu știm dacă l-am „ghicit“. Nu ne putem pronunța, deci, deocamdată. Reveniți cu texte bătute la mașină.

N. STANCIU: O serie de lucruri bune, de data asta: „Arma secretă“, „Poezia“, „Trecere“, „Columnă“, „Exil“, „Amieze“, „Histria“, „Complot“. Cîștiguri în substanță și nuanțe, în orizontul tematic (pe care, însă, nu trebuie să-l îngustați renunțînd cu totul la zona tematică a primelor texte pe care ni le-ați trimis). Unele pagini ar mai avea de cîștigat printr-o mai atentă finisare, printr-un plus de limpezime. Oricum, lucrurile merg pe drumul adevărat.

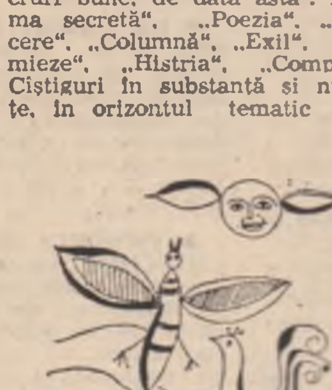

Desen de Adriana Luca

G. M. BUCOVICIOR: Inflație de pagini și plicuri, cu aceeași manufactură superficială, fără început și sfîrșit, legănînd niște vorbe „poetice“ (mereu aceleași) după o rețetă invariabilă, rutinieră, plafonată, fără perspectivă. Se pot menționa (concesiv), din prea multele pagini, „Precum cuvintele“, „Dacică“, „Ciclic“, „Numai atunci“.

J. Ștefan (ceva mai bine, în „Dor“, „Floare roșie“). **Vasile Florea, I.V. Periam, D.D. Sandu, Cornelia Balan-Raicu, E.T.J.** („Renaștere“, „Destin“, „Absență“). **C. Dascălu, Baucis, Lucian Mircea, I. Pălăian, Axar, R. Fotiade, Hîrbu Ion, Gh. Sterpu, Mecanu Vasile, R. Pascale, Antoana M. Alexe, E. Calabin, Serbiana, V. Alinescu, Monstera, Botez Maria, Gabriel Bădică** (ceva în „Sabia de lemn“): Nimic nou !

Gh. Bg. Dobroiu, L. Eonin — Mizil, I. Botezatu — Olt, Sergiu Lupică, Doru I. Todor, Ovidiu Anton, Sofia Ureche, Turu Horvat, G. Jeehemu, Vasile Mihalache (ceva mai bine, în „Soarele copil“, „Cumpănă“). **Ștefan Haidu, I. Pop — Vizeu, Savu Florea, Admana, X.Y.Z.** (ceva în „La hanul cu dor“). **Ileana Iv. Uranium, R.M. Mesterea, M. Bambui, Manole Dumitru, A. Moestus, Văleanu Vasile, Ioan Are** (mai bine, în „Tot“). **Mihai Roman, Mariana Timofte, Nicolae Gh. Gheorghe, Ov. T. Stanomir,** (texte dactilografiate). **G. R. Zimbru, Gheorghe Rosur, Vasile Bodea** (ceva, în „Strigăt“). **Marin Ifrim, D.B. Miniaturu, I. Giurgiu** (ceva în „E iarnă“ „iar“). **Fl. Gheorghiu, Ion Prodan, Cenciru I. Ion, Filip Radu, C. Zar** (mai bine, în „Ascunș în cuvînt“). **Lucia Moraru, I.C. Popescu-Runcu, Surdu Adrian, Roxana Voicu, Ștefan Gh. Stănescu, Maria Tănase, A.E. Iurnet** (texte dactilografiate). **Trandafirul Negru, Nicu L. Gh. Rogulinaru, Nicolae Grosav, Niki, Bălașa Elena Maria, Vărbileanu E., Ionel Cojocaru, Radu Ovidiu Ion, Matei Gripper, Sador — Deva, L. Roda, Isabela Dan, Gina Bălă, Tundrea Matei, Răcoalli Marin, V. Ionescu, Florică Daniela:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

De primăvară

Am adus prospețime
În casă la mine
Am adus flori de soi
În casă la noi
Am adus viorele
Pentru dragele mele
Am adus flori de dor
Și le-am pus în pridvor
Am adus micșunele ;
Le presar pe podele.
Am adus lăcrămioare.
Pentru gingașe fecioare.
Am adus liliac
La noi pe cerdac
Am adus flori albastre
Pentru speranțele noastre
Am adus flori de primăvară :
Iubesc pentru întîia oară !

CARMEN ROȘIONEANU

Inima

Simt uneori
cum inima ar vrea
să-mi iasă din piept,
un cîntec îndrăgit și curat
ar vrea să cînte poate,
sau numai să poată respira
liberă pe străzi
sub lumina difuză a orașului.
pornesc atunci cu spaimă
peste țesătura de drumuri
cu case și porți
înnegrite de vînturi,
o fată frumoasă
îmi face semn cu mîna
să intru în încăperi nebănuite,
o fată mă oprește
din drum,
o privesc îndelung
cum se topește
învăluită de mulțime
pe străzile orașului
și-atunci,
simt inima cum se zbate
să-mi iasă din piept,
ca-n ciocanele ei
bătînd cu putere,
ca într-un rece zid
al singurătății...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Imn

Întoarsă-i o nouă filă
în nesfîrșita carte-a naturii
se simte boarea mugurelui în lume
într-o pasăre se mută sufletul
mișcarea lui e-adevăratul fluviu
a cărui umbră dinspre copilărie se-arată.

Depuse în unde clipele-acelea
revărsate-s cu mîlul întru rodnicie
se-aud semănătorii bucuriei venind
priviți, într-o pasăre se mută sufletul
zborul limpede se oglindește-n
binecuvîntata sudoare
a muncilor de primăvară.

DANIEL AMURG

Dan Băncilă : „Sticlă“

Aspectul vegetal

Țîșneau din pămînt
lungi săbii vegetale
mînuite de titanii adîncului
și oamenii erau țintuiți
în buchete rotunde
iar apoi deveniră subțiri,
pistile fragile
în uriași nuferi și crini
crescuți accelerat
cînd pietrele numai
se ridicară spărgîndu-se
de ramificațiile cerești
ca crengi albastre
și curseră peste învăluitori
cascadele de piatră ușoară,
încins ca ploile meteoriților.

CONSTANTIN BUICIUC

La o masă curată

Să te-așezi
pe țărînă
la o masă curată
de cîmp !
Graiul din cofă
sînt mîinile mamei
Care toarnă
peste noi
primăvară....
Ulciorul
pe rînd îl sărutăm
pînă inima-i seacă
de bucuria
ospățului ;
păsările vin
și mătură
masa,
apoi cîntecul
cerului
cade peste
noi.

MARIN CIORANU

Vom ridica ochii

Într-o noapte
nici o stea nu va mai apune
ci
vor răsări fără încetare toți aștrii
pe întreaga rotire a orizontului
vor răsări toate stelele știute sau neștiute
vreodată
se vor aduna atîtea
încît
se vor înghesui unele pe altele
pînă nu va mai rămîne
nici un spațiu cît de mic între ele

nu se va mai cunoaște nici o
constelație
va fi doar o singură
instelație

bolta strălucitoare va învălui pămîntul

atunci noi
cei care am avut puterea să adunăm
atîta întuneric între cristalin și retină
vom ridica ochii
și vom primi cereasca răsplată.

GEO NAAN

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

„Omagiu muncii“

● La invitația Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Ilfov, în sala Clubului I.M.A. — Ciorogîrla, a avut loc o întîlnire a membrilor cenaclul revistei „Luceafărul“ cu membri ai cenaclurilor literare de pe lîngă căminele culturale din comunele Bolintin Deal, Bolintin Vale și Ciorogîrla, precum și cu un numeros public alcătuit din mecanizatori fruntași, membri cooperatori, elevi de la Liceul Agroindustrial și de la școala generală, manifestare desfășurată sub genericul „Omagiu muncii“.

Poeții George Chirilă, Radu Cârneci, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Profira Mihăilescu, Liliana Ursu precum și Viorel Cosma, Ion C. Ștefan și Tudor Haret, membri ai cenaclului județean „Al. Odobescu“, au citit din creațiile lor, au purtat cu publicul un viu dialog despre literatura română contemporană. În continuare, au citit reprezentanți ai cenaclurilor literare prezente: Ioana Calomfir, Alexandrina Neacșu, Nadia Dumitriu, Ilie Gurău — laureați ai festivalului județean de poezie patriotică „Viitor de aur țara noastră are“. La reușita manifestării și-au adus contribuția și formația de muzică populară și cea de muzică folk de la Liceul Agroindustrial Ciorogîrla.

După întîlnire, primarul comunei, Dumitru Dina, împreună cu secretara adjunctă a Comitetului comunal de partid, Elena Bunea, au prezentat scriitorilor prezenți aspecte semnificative din noua realitate a satului românesc contemporan, preocupările actuale ale comunei.

Această întîlnire se adaugă firesc acțiunilor periodice inițiate de revista „Luceafărul“, în cadrul manifestărilor culturale din cea de-a doua ediție a Festivalului Național „Cîntarea României“, în vederea acordării unui sprijin concret creatorilor tineri, precum și a menținerii unui contact permanent cu realitățile socialiste contemporane, bogate izvoare de inspirație.

În același scop, publicăm o selecție din lucrările citite.

Scrisoare

Mi-ai înflorit neașteptată-n gînduri
Și-am început să-ți scriu,
Să te-adun din fiecare culoare...

Pe unde-ai rătăcit nu mai știu
De nu te regăsesc,
Iarbă de inimi deschizătoare !

Drumul cerbilor sub bolta pădurii odihnea.
Din somnul meu zbura ultima stea...

M-am prefăcut în mesteacăn alb.
De strajă peste vale...
Și mă continui umbră-n visurile tale...

Îngenuncheat în bătaia vîntului,
Te-aștept singur,
În marea liniște de la porțile pămîntului.

ION C. ȘTEFAN

Iubire înaltă

Crește-n noi, izvor de cer senin,
O iubire-naltă cît Carpații,
Cu ecou venind din generații
Și curgînd spre altele ce vin.

O iubire pătimaș rostită
Pentru țara care ne-a născut,
Unde viersul doinei a durut
Cînd ne-a fost dreptatea hăituită.

O iubire ca un lan de grîne
Tremurînd cînd vîntul îl adie.
Pentru împlinita bucurie
De-a rodi în astăzi pentru mîine.

O iubire pămîntesc de sfîntă
Pentru ziditorii de moșie.
Flori purtînd spre noi de omenie
Cînd din letopiseți ne cuvîntă.

VIOREL COSMA

Voluptate

Mi-e sete primăvara să beau apă de izvor
Și să-i sărut cu buzele arse trupul,
Mi-e sete să alerg prin păduri
Pleznite în verde
Și mărăcinii să-mi sîngereze picioarele
Să simt cu sînge pămîntul trezit
Mi-e sete,
Să mă azvîrl către soare
De coarnele cerbilor
Mi-e sete să-mi privesc chipul
În ape cu căprioarele

Mi-e sete vara soare fierbinte
Să-mi ardă trupul tînăr
Pe nisipuri fierbinți
Și-apoi, ploile-florile
Să mă învăluie

Mi-e sete
Toamna să plîng cu galbenul pomilor
Plecarea soarelui
Și să mă îmbete
Splendoarea mov a boabelor de struguri
Vînturile, cîmpiile mișcătoare
Să mă legene

Mi-e sete.
Să mă cufund iarna în alb
Si să alerg, să alerg să mă întrec
Cu singurătatea.
Prin vine sîngele năvalnic
Mi se zbate
Și mi-e sete
Pe cîmpuri să alerg
Să dansez nopțile în jurul focului stelelor
Cu ielele
Mi-e sete.

IOANA CALOMFIR
Cenaclul literar al Cămin. Cult. Bolintin

Copiii se joacă

Copiii aruncă cu pietre în cer
— unele prind aripi,
altele rămîn pietre —
Copii albi, copii negri.
copii se joacă cu pietre,
plămădesc vise și apoi le doresc.

În grădina copilăriei se joacă copii
soarele e al lor :
îl țin prizonier
într-un castel de nisip ;
plouă cu soare,
copiii sînt albi, copiii sînt negri,
le joacă în plete amiaza.

La țărmul mării copiii se joacă
— marea e albastră,
se lipește, departe, de cer —
copiii lansează pe apă
corăbii de hîrtie.
Stegulețele din vîrful catargelor
sînt albe.
Copiii se joacă de-a marinarii :
copiii sînt copii
pietrele — vise.

NADIA DUMITRIU
Bolintin Vale

Noi

Aici, între munte și mare,
Unde spicele blonde și grele
Se fac cunună și hrană
Aici, unde prea harnica albină
Transformă dulcele în mai dulce
Aici cînt oamenii !

Aici, unde valul istoriei a spălat pămîntul
Lăsînd piatra curată — semn al stăruinței —,
Aici, unde cuvîntul mamă
Are cea mai frumoasă rezonanță,
Aici sîntem noi !

TUDOR HARET
Profesor la Școala generală Ciorogîrla

Știință și umanism

Urmare din pag. 1

savanților s-a adăugat aportul tehnicii, și ea în continuă perfecționare, și mai ales o lărgire permanentă a zonei de recrutare a personalului științific.

În țara noastră avîntul științei este fără precedent. Prin desființarea barierelor din învățămînt a fost realizată în fapt o egalitate reală pentru toți tinerii, ceea ce a permis explorarea tuturor bogățiilor intelectuale românești. Un exemplu concludent îl constituie recenta expoziție a realizărilor științifice din cadrul **Săptămînii științei și tehnicii românești**. Este o dovadă a concentrării eforturilor la scară națională în toate compartimentele, uzină, laborator, școală, centru de cercetare. Este o transpunere în viață a îndemnului președintelui României, de a îmbina munca de informare cu eforturile proprii pentru a da noi străluciri cuceririlor științifice românești și a evita fenomenul de subordonare și dependență față de străinătate.

Savanții noștri s-au simțit întotdeauna angajați în destinul național și în eforturile de propășire ale țării. Pilda marilor înaintași este vie în conștiința cercetătorilor de azi, care au transformat în faptă îndemnurile de a participa la efortul țării de a depăși condiția economică moștenită din trecut și a construi un viitor mai demn.

Oamenii de știință de pe alte meridiane, conștienți de pericolele ce le prezintă dirijarea uriașei energii nucleare spre scopuri distructive, și-au făcut un crez din convingerea lui Pasteur că știința și solidaritatea omenească vor învinge ignoranța și șablonul.

De aceea celebra maximă a lui Rabelais își păstrează și azi actualitatea: „Știința fără conștiință înseamnă ruina sufletului“. O asemenea știință și aplicațiile sale tehnice ar duce la o ruptură fatală între homo tehnicus și homo spiritualis.

Savantul angajat în binele țării sale — așa cum au evidențiat manifestările din cadrul **Săptămînii științei și tehnicii românești**, onorate de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, manifestări care au implicat energia creatoare și talentul tuturor celor angajați în creația științifică, de la muncitor la savant, într-o afirmare excepțională a geniului național — un asemenea om de știință se află pe drumul drept al binelui suprem, al supunerii sale, cu toată conștiința, la un ideal luminos.

„Am trăit în anii aceștia una din cele mai curate și mai îndrăznețe pagini din istoria noastră“

Urmare din pag. a 3-a

cem să ne numim ființe raționale ? Cînd partea cea mai mare a produsului muncii și inteligenței noastre se duce în locuri de unde nu mai revine. Cîte milioane de copii au murit de foame pentru ca marile puteri să aibă bombe atomice și să sfideze pacea popoarelor ? În cîte sate ale Pămîntului lipsesc doctorii pentru că universitățile pregătesc cadre de înaltă specializare pentru distrugerea sistematică a ființei umane. Subsuoara femeii iubite miroase a praf de pușcă. Lalelele înfloresc radioactiv. Ce fel de viață rațională e aceasta ? Cine poate opri aceste competiții ale infernului dotat cu „Cupa universului în flăcări“ ? Ce demență cu care ne-am și obișnuit ! Pe un singur submarin atomic, pe care îl pipăie cu boturile lor peștii, se află întreaga capacitate de distrugere a celui de-al doilea război mondial. Pe un singur submarin ! Această primăvară pe care o privești și o privesc, toată dulceața cerului, aceste tandre priveliști nu mai pot exista într-o singură secundă. Totul e în primejdie. Venus din Milo și agricultura din Mexic, biserica Vasili Blajenîi din Moscova și piramida lui Keops. Toată civilizația e în pericol de surpare odată cu planeta. Și, vai, să ne mai închipuim încă, să mai sperăm, că totuși cei puternici vor accepta de bună voie să nu mai fie puternici. Ce pot spera eu de la alte planete ? Mi-e destul că simt, că am în nări infernala senzație că mă scufund încet odată cu întreaga civilizație într-un pămînt în care se cască universul întreg !

— Cu ce sentiment ați lua cunoștință de faptul că Pămîntul nu este decît un uriaș laborator folosit de o altă civilizație ?

— Cu sentimentul tehnicianului veterinar care află că are în grijă vaci de porțelan.

— Cum arată după dumneavoastră o lume ideală ?

— Nu arată în nici un fel. E mai monstruoasă decît una reală. Nu mai e nevoie de nimic. Nici de muncă, nici de artă. Norocul nostru e că n-o să ajungem niciodată într-o asemenea lume.

— Ce vă îndulcește cel mai mult ?

— Amintirea bunicii mele.

— Și ce vă doare cel mai mult ?

— Procesul de înstrăinare la care îmi supun copiii oameni pe care i-am iubit și alții care mă urăsc pentru ceea ce încerc să reprezint.

— Cea mai mare înfrîngere din viața dumneavoastră ?

— Aceea că limba română nu e de circulație universală.

— Deși un om tînăr, sînteți socotit deja un om de excepție. Cu ce sentiment priviți la oamenii obișnuiți ?

— Mă cred un om obișnuit în multe privințe, așa că nu accept premisa că aș fi un om de excepție. Ar fi minunat să pot dovedi asta cu fapte de excepție. Om de excepție, fii de acord cu mine, să fiu numit, eventual, după ce contururile se vor fi încheiat. Pînă atunci, ar fi bine, îmi îngădui să cred, să ne privim unii pe alții ca oameni obișnuiți, plini de mari datorii în continuare.

— Pînă unde merge curajul dumneavoastră ?

— Pînă în punctul unde ar trebui să lovesc în propriile mele idealuri folosind curajul ca o armă în sine. N-am să critic niciodată pe mama ca să zică lumea că sînt curajos. Aici lucrurile sînt clare și nutresc speranța că în această viață nu voi abdica de la această idee. Simplu și esențial: nu mă interesează curajul. Dacă n-ar fi atîtea imperfecțiuni în jur, ideea de curaj nici n-ar exista. Un cosmonaut este curajos față de restul oamenilor, dar nu față de meseria sa. De aici nu înseamnă că toți sedentarii Pămîntului trebuie să-l privească de sus. Zburătorii cu zburătorii, sedentarii cu sedentarii. Sigur că și în codul zburătorilor pot exista gesturi de curaj. De exemplu: de a nu accepta să fii umilit de un sedentar bogat. Între noi și univers încap tot curajul și toată descurajarea. Și din atîta curaj și atîta descurajare simt întrupîndu-se o cumințenie fără sfîrșit.

— Ați putea renunța oricînd la ceea ce sînteți ?

— Da. La aproape tot aș putea să renunț.

— La ce nu ați renunța ?

— La țara mea, la copiii mei, la credința mea în iubire. N-aș zice că n-aș renunța la demnitate. Aș tăcea în legătură cu demnitatea, dar n-aș putea renunța la țară. Numai în această țară sînt eu însumi.

— V-ar înspăimînta anonimatul ?

— Probabil că da. În general ferește-te însă să pui întrebări ce ar putea declanșa cele mai subtile resorturi ale ipocriziei celor celebri. Sigur că răspunsul cel mai confortabil ar fi acesta: nu, nu-mi place să fiu cunoscut, e obositor, agasant să te arate lumea cu degetul cînd treci pe stradă, că devii o păpușă mecanică, intimidată de sufocanta dragoste a celor din jur. Toate astea sînt adevărate, dar, sincer să fiu, nu mi-ar plăcea să nu le am. Nu m-a chemat nimeni la celebritate. Dacă doream să rămîn un anonim puteam foarte bine să-mi îndeplinesc visul. Eu, însă, recunosc că sînt foarte fericit că mă cunoaște lumea. Promit, chiar jur, să fac totul pentru ca numele pe care mi l-am făcut să rămînă așa cum e. E singura mea avere, singura mea acțiune în bancă. Cu acest nume am încercat și uneori am reușit să salvez oamenii de la pedepse nemeritate. Cu acest nume am încercat să impun și uneori am impus alte nume, de oameni de știință, de medici, de muncitori și țărani. Cu acest nume am încercat și de multe ori am reușit să deschid porți și să sparg ziduri dintre oameni care gîndeau la fel și nu știau asta. Tot cu numele acesta m-am înscris în Partidul Comunist Român, partid al revoluției și al muncii, pe care nu voi înceta să-l numesc partid al revoluției și al muncii. Cu acest nume al meu se iscălesc copiii mei de azi și se vor iscăli copiii mei de mîine. El e bătut de ploi pe crucile strămoșilor mei. Ți-l dăruiesc pentru o secundă pentru că ai avut răbdarea și bunătatea să mă întrebi și să mă asculți.

SPORT

Prestigiul nu se improvizează

● Echipa națională de fotbal a României, poate mai exact spus antrenorul ei Ștefan Covaci, a făcut o nouă boacănă. În drum către Argentina, unde urmează să întîlnească naționala țării gazdă, Ștefan Covaci (fost antrenor al naționalei franceze de fotbal) a aranjat jucarea unui meci amical cu selecționata B a Franței. După cum se știe acest meci a fost pierdut de selecționata A a României cu 1—0. Se pare că echipa noastră și-a făcut un frumos obicei din a pierde în fața selecționatei secunde a Franței. Într-un clasament ad-hoc al acestei competiții România A — Franța B lucrurile ar sta așa: primul loc ar fi cel al Franței B cu 3 jocuri jucate, amîndouă cîștigate, 6 goluri marcate nici unul primit; cel de al doilea loc ar fi al României A cu două jocuri jucate, amîndouă pierdute, nici un gol marcat, 6 primite. E drept că de la o înfrîngere cu 5—0, la una cu 1—0 se poate vorbi de un progres... Care este firma acestei formații secunde a Franței?

Cine avea nevoie de acest meci cu selecționata secundă a Franței? De ce un meci de verificare în fața unei formații care tot pe terenul ei învinsese România în preliminariile olimpice și se știa că va face un meci foarte ambițios? Punem aceste întrebări pentru că este vorba de prestigiul echipei naționale de fotbal și un prestigiu este și o operă de construcție atentă. În loc de a contracta meciuri cu echipe al căror palmares să le recomande valoarea, echipa națională a României angajează partide cu echipe anonime pe care are și grija de a le pierde. Să fim mai expliciți. România A joacă cu Franța B în timp ce Franța A este ocupată cu pregătirile în vederea unui meci amical cu Brazilia! Acceptînd acest meci, nu mai vorbim de faptul că el a fost pierdut, echipa noastră se situează singură într-o clasă valorică dezavantajată. Sîntem atît de bogați încît avem de unde pierde în acest plan al prestigiului?

Faima și ținuta unei echipe nu se fac doar din rezultate ci și din alcătuirea calendarului său internațional. Partenerii aleși arată și treapta de valoare către care aspiră o reprezentativă. Selecționata de fotbal a României a arătat adesea că în fața unor parteneri de talie știe să facă meciuri de ținută chiar și să cîștige. De ce nu se asigură, deci, un calendar internațional mai bun echipei naționale? De ce se acceptă improvizații dăunătoare prestigiului ei, moralului jucătorilor? Rareori acest calendar a oferit, cu excepția competițiilor oficiale, în care sorții, (deși nu numai ei), sînt cei care decid, echipe de prima mînă echipei noastre naționale. O tradițională altădată, parteneră de întreceri, Polonia, astăzi echipă bine cotată, a ieșit din atenția Federației noastre. Sînt absente întîlnirile de tradiție din acest calendar ceea ce i-ar da o și mai mare stabilitate.

Accesul la marea performanță se face și prin chenarul, atît de neajutorat în cazul nostru, al calendarului echipei naționale de fotbal. Contractarea acestui meci, pierdut cu 1—0 în Franța, în fața unei echipe necunoscute, este indiscutabil o eroare oricîte argumente de ordin „tehnic“ ni s-ar aduce. Fotbalul, trebuie s-o înțeleagă cît mai mulți, a încetat de mult să fie un sport pentru o minoritate. El angajează aspirațiile unor enorme mase de oameni, are un caracter **reprezentativ** nu numai pentru sportul cu balonul rotund, iar prestigiul unei echipe naționale se clădește și se apără. Ceea ce nu s-a întîmplat cu prilejul acestui meci jucat fără socoteală și pierdut, ca atare. În Franța s-a pierdut mai mult decît un meci...

Pentru a nu mai vorbi de lipsa de noimă a întreruperii campionatului timp de două săptămîni pentru o selecționată alcătuită din jucători de la 9 echipe de club. Oare cele 9 echipe nu puteau evolua fără jucătorii din națională? Întreruperea e un act de îngăduință nejustificat, o hotărîre din care lipsește perspectiva.

Discobol

P. S. Deziluziile de mai sus ar putea fi atenuate de inițiativa editurii Sport-Turism de a tipări „100 de sportivi români văzuți și comentați de Al. Clenciu“. Cu atît mai mult cu cît lotul sportivilor e fericit completat de cîțiva foști sportivi, azi scriitori de prestigiu și incisivi comentatori de fotbal: Eugen Barbu, Ion Băieșu, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu.

Desenele inspirate, însoțite de scurte fișe biografice și epigrame adesea reușite, recomandă de la sine această carte. Și, à propos de actualitatea fotbalistică: poate peste „lacrimile“ pricinuite suporterilor de insuccesele recente se va așeza tămăduitor zîmbetul acestei cărți.

m a p a m o n d

Memorialul unui critic

Cînd, în postfața jurnalului său parizian (**Timpul trăirii, timpul mărturisirii**, Ed. „Cartea românească", 1977), Eugen Simion respinge însemnările de „turist cultural", gen — zice criticul — „din ce în ce mai răspîndit și mai greu de suportat în literatura contemporană", gestul său vizează, poate că involuntar însă nu mai puțin semnificativ, și o reintoarcere la specificul memorialului de călătorie românesc, așa cum s-a constituit acesta de-a lungul unei istorii a cărei durată coincide, nu accidental, cu însăși durata literaturii române moderne. Unul dintre pionierii acesteia, luminatul boier Constantin (Dinicu) Golescu, avea să fie totodată părintele geniului la noi ; memorialul lui de voiaj, celebra **Însemnare a călătoriei mele...**, apare la sfîrșitul epocii fanariote, epocă de forțată remedievalizare anacronică în stilul fastuos și despotic al feudalității orientale, marcînd împreună cu alte scrieri ale vremii zorii literaturii române moderne. Aceasta avea să se nască dintr-o îndreptare deopotrivă către origini și către Europa, direcții ale eliberării spirituale de o influență silnic impusă, ce urmărea deznaționalizarea principatelor și determinase totodată suspendarea oricărui contact direct cu străinătatea neotomană („românilor li s-a retras în această perioadă dreptul de a călători liber în Europa. Această interdicție a fost aproape absolută în prima jumătate a veacului al XVIII-lea și foarte rigidă în a doua sa jumătate cînd, dintre cărturarii cercetați, numai Enăchiță Văcărescu a călătorit liber în apus. După 1800, aceste contacte directe sînt mai frecvente, dar reprezintă încă un procent foarte mic" — Vlad Georgescu, **Ideile politice și iluminismul în principatele române, 1750—1831**, Ed. Academiei R.S.R., 1972, p. 53).

În timp, memorialul românesc de călătorie s-a diversificat, a devenit relativ abundent, și-a întemeiat o tradiție ; fundamental tiparul său a rămas însă același. Există un stil românesc al călătoriei și există un stil românesc unitar de relatare a voiajului. Judecind după memoriale, românul călătorește cel mai adesea în scopuri utilitare, rareori de plăcere. El are întotdeauna un obiectiv precis, nu se aruncă în lume împins de dorința pură a străbaterii spațiilor ; nu călătorește pentru a călători. Voiajînd, românul se inițiază și se confruntă : descoperă, compară, judecă și alege. Călătoria are aspectul unei lecții ; este prilej de cunoaștere, nu aventură. Călătorul român poartă cu el universul originar, apartenența este totdeauna mai puternică decît identificarea : se poate integra, nu se adaptează totuși niciodată pe de-a-ntregul. El nu este vreodată atît de permeabil încît să uite de sine, avid de nou, fără memorie ; dimpotrivă, călătoria determină cel mai adesea o scrutare de sine, provoacă o reacție de delimitare, sfîrșește prin a fi, într-un anume fel, refuzată. Instinct sedentar sau, mai degrabă, absență a instinctului nomad, constantă psihică firească și istoricește explicabilă. Aceste note pot fi urmărite de la memorialul Golescului la **Olanda** lui Mihail Sadoveanu și la **Șantierul** lui Mircea Eliade, mai recent, în **Remember** de A. E. Baconsky, în **Teritorii** de Mircea Zaciu, în **America ogarului cenușiu** de Romulus Rusan. Și, bineînțeles, în jurnalul parizian al lui Eugen Simion : o carte a șederii la Paris, mai mult decît una a călătoriei în și prin marele oraș. Eugen Simion notează, de pildă, că pentru el Parisul înseamnă, „între altele, descoperirea picturii" ; ceea ce arată predominanța vederii asupra mișcării. Călătorul român observă, nu umblă ; este, structural, un **privitor**, atent, mefient, selectiv.

Însemnările de călătorie românești datorate cărturarilor dovedesc, și ele, lipsa de seriozitate a **părerilor**, numai aparent adverse, despre existența la noi a unui excesiv spirit imitativ sau, dimpotrivă, a unui conservatorism încăpățînat ; fiindcă memorialele noastre de voiaj aduc **o atitudine activă**, de disociere critică în fundamentul ei, chiar dacă, și aceasta e una din trăsăturile lor cele mai izbitoare, recurg mai puțin la speculație ori la lirism și pun accentul pe aspectele concrete, pe **întîmplări**. Dacă, prin funcție, însemnările românești de voiaj sînt mai mult culturale decît literare, compozițional ele se apropie foarte mult de formula romanului (**Șantier** este de altfel subintitulat „roman indirect", romanul lui Radu Tudoran, **Acea fată frumoasă**, conține un autentic memorial de călătorie).

Avînd un caracter fundamental epic, memorialul de călătorie românesc își obligă autorul să devină scriitor. Ceea ce, se înțelege, nu se întîmplă cu autorii de însemnări „turistice", în cazurile cele mai fericite onești informatori sau eseiști deghizați, de obicei totuși colportori de banalități afectate.

Această proprietate a memorialului românesc de călătorie de a-și preface autorii în scriitori (vădită, prima dată, tot la Golescu !) funcționează din plin și în cazul jurnalului lui Eugen Simion. Criticul, se știe, a fost întotdeauna preocupat nu doar de justețea formulărilor sale, ci și de expresivitatea lor ; așa-zisa lui „obiectivitate", care i s-a reproșat pe nedrept, de altfel, reprezintă de fapt forma unei tensiuni spirituale specifice între idee și exprimare, între abstracție și întruparea ei plastică, voită cît mai concret-vie. Metaforele critice întîlnite cel mai des la Eugen Simion se constituie prin utilizarea termenilor ce definesc structuri ale viului (trup, corp, singe, membre etc.). În jurnal, criticul devine însă un creator ; nu mă refer doar la remarcabilele însușiri de portretist, la știința de a crea ori înregistra o atmosferă, la siguranța evocării situațiilor celor mai obișnuite astfel încît să devină literar memorabile, lucruri ce se pot deprinde, ci la existența unei mari plăceri narative, a unei voluptăți a scrisului. Timpul mărturisirii este de fapt timpul creației ; folosirea în jurnal a prezentului („**ajung** la Paris...", s.n.) ține de o tehnică literară, în realitate cartea este un produs ulterior trăirii experienței relatate. Scrierea ei a implicat nu atît o retrăire, cît o trăire nouă și în alt plan, cel al creației. Călător activ, românul rămîne activ și cînd își relatează experiența : impulsul creator ia locul impulsului cunoașterii. Nu e un simplu transfer, ci manifestarea unei vitalități organice ; un eu făptuitor este tipic românilor care călătoresc și care își relatează călătoriile. De la călătoria-cunoaștere la relatarea-construcție : acest traseu e parcurs și de Eugen Simion. Personajul central al acestui jurnal se definește prin capacitatea de înregistrare : vede și ascultă, luînd față de tot o atitudine ușor ironică, distanțată. El e un om „din Est", nu speriat ori complexat de lumea apuseană, ci privind-o prin lentilele unei conduite modelatoare ; „sîntem mai gravi, am văzut mai multe" este aproape un motiv muzical al cărții, repetat și reluat în cele mai variate împrejurări. Atenția i se îndreaptă către spectacolul vieții cotidiene, dar nu e o curiozitate dominată de gustul pentru pitoresc și insolit cît una dirijată de necesitatea înțelegerii. Politicos, aparent disponibil, nerefuzînd nici un prilej de a mai vedea ceva, fie că este vorba de o dezbatere a grupului **Tel Quel**, de spectacolul „fellinian" al adversarilor „moralității represive", de o reuniune amicală, de seminarul lui Roland Barthes, de cumpărături, de mersul la cinematograf, de goana după cărți, el păstrează o atitudine detașată, de observator ce vrea să profite cît mai mult dintr-o experiență, trăind-o și deopotrivă reflectînd asupra ei. Ceea ce vede este comentat în surdină, adesea într-un fel moromețian, cînd ironic și cînd grav, cu o plăcere totuși foarte vizibilă a însemnării. Cînd află că într-o piață cîțiva tineri de dreapta au ars cărțile lui Sartre, el observă că unor prieteni francezi „gestul nu le spune nimic". Totuși, „istoria tinerilor care ard cărțile unui filosof reputat continuă să-mi dea de gîndit. **Să ardă cărțile, de ce să ardă cărțile ?** Ce plăcere scelerată !" O înțelepciune a experienței, nu însușită livresc, o supremație a memoriei se află la originea acestei atitudini detașate, care este totodată expresia unui efort intelectual ce nu refuză atașamentul superior. Jurnalul parizian al lui Eugen Simion, carte în litera ei încîntătoare, este în spirit o scriere de subtilă gravitate, mărturia confruntării unui intelectual român contemporan cu realitățile obișnuite ale lumii apusene. O confruntare nu spectaculoasă, ci problematizantă, chiar dacă, în acord cu structura românească a memorialului de călătorie, sînt expuse fapte, nu teorii.

Mircea Iorgulescu

ȘTEFAN LUCHIAN : „Anemone"

Un prieten al românilor

A încetat din viață, la München, poetul și eseistul Herbert Günther un mare prieten al românilor.

În ultimii ani ne-a vizitat de cîteva ori țara și a scris o **Pentologie Românească** publicată bilingv la Paris în volumul **L'Arc**.

În peste treizeci de orașe europene a ținut conferințe și lecturi din opera sa și de fiecare dată, după propria sa mărturisire, a citit 2—3 poeme despre România.

Autor a peste patruzeci de cărți, Herbert Günther lasă o moștenire prețioasă culturii țării sale.

Omagiu de coleg și prieten, prinos de recunoștință pentru dragostea și atașamentul manifestat public față de poporul român.

Ioan Alexandru

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL MANIFESTĂRILOR** prilejuite de cea de-a 150-a aniversare a nașterii lui Lev Tolstoi, editurile sovietice vor tipări 40 milioane de exemplare din operele marelui scriitor rus. Va fi publicată o culegere a operelor lui Tolstoi în 22 de volume. La Iasnaia Poliana se va termina reconstrucția Casei memoriale, care va găzdui expoziția „Tolstoi și cultura sovietică", iar la Moscova va fi restaurat Muzeul memorial de la Hamovniki. Teatrele sovietice vor participa la aceste manifestări prin cel puțin 20 de montări noi ale pieselor lui Tolstoi.

● **POEZIA REVOLUȚIONARĂ POLONEZĂ DE LA 1878 PÎNĂ ÎN 1945** este titlul antologiei apărute în editura P.I.W. din Varșovia, prima culegere amplă de poezii și cîntece revoluționare, bazată în mare măsură pe materiale necunoscute pînă azi de marele public, provenind din arhive. Este vorba de fapt de o antologie a poeziei proletare revoluționare poloneze de la începuturile ei — anii 70 ai secolului XIX — pînă în perioada ocupației hitleriste. Printre altele, ea cuprinde opere ale lui L. Warynski, W. Broniewski, L. Kruczkowski, S. Wyka și J. Dobrowolski.

● **LÎNGĂ DÜSSELDORF**, în depresiunea Dussel, s-a inaugurat un original muzeu, situat în imediata vecinătate a locului unde a fost descoperit „Omul din Neandertal". Muzeul își propune să centralizeze fosilele ghețarilor precum și cercetările Institutului de preistorie al Universității din Köln. O expoziție va prezenta întreaga floră și faună care-l înconjura pe omul din Neandertal acum 60.000 pînă la 100 000 de ani.

● **LA OȚELĂRIA „WARSZAWA"** din Varșovia a fost deschisă o expoziție prezentînd 176 de tablouri, desene și sculpturi ale unui număr de 6 artiști plastici. Lucrările expuse au fost executate de către artiștii respectivi chiar la oțelărie, în prezența muncitorilor din diferite secții. Această expoziție marchează începutul unei galerii permanente a oțelăriei, iar forma de cooperare, care integrează cele două medii sociale, constituie un izvor de noi experiențe pentru artiști, și în aceeași măsură, un deosebit prilej pentru muncitori de a fi alături de artiști în munca lor de creație.

● **INSTITUTUL ACADEMIC DE MANUSCRISE DIN TBILISI** (unde se păstrează importante lucrări de istorie și cultură) a anunțat editarea în 3 volume a unei noi ediții a culegerii de manuscrise vechi. Totodată, se pregătește o altă culegere de documente gruzine, care va cuprinde tot ce se păstrează nu numai la Tbilisi, în Gruzia (cca. 10.000 manuscrise gruzine, peste 3 000 manuscrise vechi în alte limbi, și peste 37 000 documente istorice), dar și la Moscova, Leningrad, Kiev și Odesa.

● **O CARTE MULT DISCUTATĂ ÎN FRANȚA** este volumul de amintiri al Denysei Simenon. În cronica sa din **Le Figaro**, intitulată „Răzbunarea doamnei Maigret", George Michel Royer consideră că avem de-a face cu un roman de dragoste excepțional, capabil să pună în discuție destinul unor intelectuali de azi, în căutarea acerbă a fericirii și realizării de sine. „O pasăre pentru pisică" trece în revistă anii de tensiune creatoare ai autorului lui Maigret și eșecul aspirațiilor sale conjugale, în lumina celor mai frumoase sentimente pe care și azi le nutrește fosta doamnă Simenon. Oricum, un succes de public și de critică.

● **O GALERIE** de „tablouri", unică în felul ei, a fost descoperită de către o expediție de arheologi gruzini ai Institutului de istorie, arheologie și etnografie al Academiei de Științe al R.S.S. Gruzine, pe valea rîului Patar a Hrami de pe platoul Gruziei de Sud. Este vorba de aproximativ 35 de imagini rupestre miniaturale, de 3—4 pînă la 18 cm. Tablourile înfățișează turme de cai, elani, animale în îngrădiri, păsări, un urs și șerpi. Aceasta este de fapt prima descoperire în Gruzia a unor imagini rupestre executate de oameni care au trăit în epoca de piatră. Explorările continuă. Studierea minuțioasă a materialelor va permite cunoașterea unei noi file din istoria îndepărtată.

● **JEAN LOUIS BARRAULT** este cronicarul ultimei montări a unei piese de Samuel Beckett sub titlul „Aliajul dintre cristal și diamant". Marele actor și regizor se referă la un spectacol montat chiar de dramaturgul irlandez pe scena de la Théatre d'Orsay : „Toată seara este, deci, sub semnul memoriei, nuanțată, ambiguă, dar care a rămas, totuși, din antichitate și pînă la știința modernă unica sursă a imaginației și mama tuturor artelor".

● **NOEL HOWARD** este un scriitor englez care se amuză scriind în limba franceză și apoi traducîndu-se singur în englezește. Apoi, compune sinospsis-ul englezesc al unui film de aventuri consacrat unui savant francez din secolul al XIX-lea, care devine celebru în America de Sud. Explicațiile sale traduc o stare de spirit curioasă. Mi-am dat seama că, în limba mea natală, datorită depărtării de idiomul viu, am scris o altă carte, pornind de pe aceleași baze". Noi ne dăm seama că Noel Howard ar putea cu multă ușurință să uite, în același timp, atît limba franceză cît și pe cea engleză și să scrie, eventual, în esperanto. Sau să nu scrie deloc !

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ZIARUL MEXICAN „EL NATIONAL"** a publicat, într-un număr de duminică, o pagină întreagă sub titlul : **„Transilvania și literatura română"**, care trece în revistă cîteva opinii dintr-un amplu studiu al criticului român Mircea Zaciu, referitoare la rolul fundamental pe care l-a avut în conștiința noastră națională aportul scriitorilor transilvăneni, precum și unitatea spirituală și morală a aspirațiilor neamului românesc de-a lungul timpurilor.

● **REVISTA AURORA** din R.P. Ungară a publicat un grupaj de poezie din creația lui Mihai Eminescu : „Cărțile", „Cu gînduri și cu imagini", „Junii corupți", „Și dacă...", „De ce nu-mi vii ?". Revista AURORA apare în orașul Bekescsaba și constituie o prezență în viața literară a R.P. Ungare. Traducerile din Mihai Eminescu au apărut sub semnătura prestigioasă a lui Franjo Zoltan, cunoscut promotor al relațiilor culturale româno-maghiare.

● **LA CONCURSUL INTERNAȚIONAL DE COMPOZIȚIE** al Fundației **Gaudeamus** din Bildfohven (Olanda) două lucrări ale compozitorului și muzicologului Iancu Dumitrescu — **Jocul genezei** și **Movemur** — au fost selecționate dintre cele 216 prezentate de participanți din 36 de țări. Premiile Fundației vor fi decernate în luna septembrie a.c.

● **LA GALERIA Bismarkstrasse** din Düsseldorf a avut loc vernisajul expoziției pictorului român Reinhard Schuster. Expoziția s-a bucurat de participarea unor prestigioase personalități ale vieții artistice din R.F. Germania și a unui numeros public.

● **LA VARȘOVIA** s-a deschis o expoziție de artă veche românească, evocind legăturile strînse de într-ajutorare româno-polone, neștirbite de-alungul veacurilor și ridicate la noi semnificații în anii socialismului. Omagiul oamenilor de cultură polonezi a fost rostit, în cadrul vernisajului expoziției, de către prof. dr. Victor Zin, adjunct al ministrului culturii din R.P. Polonă.

● **PICTORUL ROMÂN GHEORGHE ZINCOVSCHI** a prezentat, de curînd, trei expoziții personale în orașele Natanya și Haifa din Israel, iar o lucrare a sa a fost expusă în cadrul celui de-al 14-lea Salon internațional de caricatură care a avut loc la Montreal, în Canada, unde a fost reprodusă și în catalogul expoziției.

● **REVISTA Cibernetica**, editată de Asociația internațională de cibernetică din Belgia a publicat lucrarea dr. Adrian Restian cu privire la mecanismele cibernetice de reglare din organismul uman. Medicul brașovean a mai publicat, în acest an, două lucrări în revista **International Journal of Neuroscience** din Anglia.

MONDORAMA

Arhivele timpului

„Acela ce poate, din însingurarea cuvintelor tipărite, reci, impersonale, să provoace entuziasmul, acela va fi înscris în nemurirea timpurilor. Într-o bună zi el nu va mai fi, dar asta nu va mai avea nici o importanță fiindcă, încorsetat în invulnerabila singurătate a cuvintelor tipărite, stă, nealterat, ceea ce, în orice clipă, poate da naștere nepieritoarelor entuziasme de altădată în inimile și în sufletul acelora care s-au născut în aceeași atmosferă respirată și de autor și în care el și-a trăit și consumat întrebările existențiale ; și dacă lucrul scris a fost odată în stare să facă aceasta, scriitorul are certitudinea că opera sa va fi generatoare de entuziasm mult timp după ce el nu va fi altceva decît un nume mort pe care timpul îl șterge cu încetul", scria în 1954, William Faulkner, prefațînd o antologie a operei sale, **The Faulkner Reader.** Mi-am adus aminte de cuvintele celui pe care Alfred Kazin îl caracteriza drept **scriitor polifonic**, citind un roman francez de excepție ce s-a situat, în ultima lună a anului trecut precum și în lunile ianuarie și februarie ale acestui an, pe primele locuri în top-urile literare. Și, evident, aceasta nu este un motiv în sine căci, din păcate, am văzut cîteva mari premii literare atribuite unor romane ce nu și-au meritat pe deplin efemera vogă. Dar, în acest caz, opțiunea de durată a publicului francez a răsplătit într-adevăr o certă valoare literară : romanul **Les Archives du Nord** semnat de cunoscuta Marguerite Yourcenar. Este, de fapt, al doilea volum dintr-o foarte largă serie romanescă intitulată **Le labyrinthe du monde**, primul roman, **Souvenirs pieux** apărînd cu trei ani în urmă, surprinzînd atunci prin ceea ce Robert Kanters a numit „începutul unei autobiografii mitologice".

O autobiografie ? Evident, în măsura în care datele oferite de arhivele familiale permit o reîntoarcere în timpurile memorabile ale continentului, dar și, în același timp, o falsă **genealogie, selectivă**, amestecînd descendentele reale cu cele imaginare. Într-un anume fel, atitudinea creatoare a Margueritei Yourcenar se aseamănă cu metoda faulkneriană de a proiecta datele universului real între pereții lumii sale abstracte, în întregime romanești. Dacă Faulkner declara unui ziarist de la Paris-Review că „am descoperit că bucata mea de pămînt natal valora imens și nu voi trăi niciodată atît de mult timp pentru a o epuiza și sublimînd realul în apocrif voi avea întreaga libertate de a-mi întrebuința pe deplin talentul. Aceasta mi-a deschis o mină de aur de personaje și mi-am făcut un univers ce-mi aparține în întregime". Marguerite Yourcenar folosește ca pretext personajele reale pentru a recrea istoria universului, ce, și în acest caz, prin neîntrecuta magie a cuvintului, va aparține în întregime scriitorului. Romanul se constituie printr-o serie de lecturi, impregnate profund de sensibilitatea și vasta cultură artistică ale autoarei, lecturi ale evenimentelor istorice văzute prin prisma acțiunii și gîndurilor oamenilor simpli „ansamblul oamenilor ce au trăit într-un același timp și loc. „Aș vrea mai ales, prin intermediul acestor cîteva generații anterioare despre care știu cîte ceva, să notez aici analogiile, frecvențele, drumurile paralele sau, dimpotrivă, divergente, voi încerca să profit chiar de obscuritatea și mediocritatea unora pentru a descoperi niște mecanisme ascunse de alte personaje mult prea magnificente ce ocupă Istoria...".

Roman social — dar, în paralel, subtilă analiză estetică și comentariu filozofic — **Les Archives du Nord** revelă o romancieră plină de talent (a cărei artă este cunoscută cititorilor români prin traducerea romanului **Piatra filozofală**), dar și o atitudine, un mod de creație revelator pentru arta secolului nostru. Această „autobiografie mitologică" este doar în aparență o curgere de date și fapte povestite cu farmec ; ghicim efortul enorm al documentației, al lecturilor multiple din cele mai diverse domenii, căci, pentru cititorul modern, a crea „atmosferă" este un lucru ce nu mai poate fi realizat cu mijloacele sugestiei romantice. Dimpotrivă, precizia descrierii, grija față de amănunt, te fac să te gîndești la un scenariu de film în care personajele prind contur unul cîte unul pe măsură ce făptura lor „ia consistență din paginile prăfuite ale arhivelor pentru a **se așeza**, timp doar de o clipă, în raza de lumină a memoriei". Iar literatura devine, în acest caz, o artă complexă, un act creator exemplar, definitor pentru un scriitor ce refuză tentația structurilor facile, aparent doar spectaculare, refuzînd compromisul, atitudine artistică și, mai ales, umană, extrem de prețioasă și extrem de actuală.

Cristian Unteanu

Poeți din R. P. Bulgaria

RADOI RALIN

Fiecare caută tovarăși

Să am aș vrea, tovarăși credincioși,
ai mei să fie, eu să fiu al lor,
primejdia în drum cînd ne surprinde
s-o biruim cu toții, mai ușor !

Chiar stîncile-n prăpăstii se proptesc
iar rîurile,
s-ajungă-n mări, se-adună pe cîmpie.
Pustiu răsună glasul singuratec ;
viața nu-i decît tovărășie !

Cu păsările, apele e lesne
tovărășia-n viața lor e lege
dar omul e ciudat iubește, crede,
visează orice taină să dezlege.

Tovarăși caut, însă nu ca-n tren
improvizați din orice călător,
cîntăm, glumim, ne sînt chiar dragi, dar vai,
îi pierzi și uiți, atîta de ușor !

Tovarăși caut mai ales atunci
cînd ura calomnia mă-mpresoară,
să ne jertfim, luptînd alături
de pretutindeni mîndri să răsară !

Să împărțim durerile și pîinea,
să fiu de jertfă gata cînd mă cheamă.
O, dați-mi un asemenea tovarăș
cu nume drag și dulce ca de mamă !

În românește de
Atanasie Nasta

RUMEANA ARNAUDOVA

Moștenire

Străine păsări pe umărul meu poposesc
Și neclintită nu le dăruiesc nici o privire
Cu gîndul doar le-alung din preajma mea.

Știu ! Acestea nu pot fi palmele tale
Și nu mi-e dor de mîngîierea lor tîrzie.

Străine priviri cu insistență mă scrutează
Surîd, și ele se retrag încet învinse
Sub semnul nemilos al propriei vinovății.
Ochii mei — fiecare o floare de piatră
Adîncă, încremenită, durere trădînd.

Străini și pașii ce răsună sub ferestre
Eu nu le aud chemarea. Cu tine stau de vorbă.
Și-ți port recunoștință. Ai fost atît de darnic,
Lăsîndu-mi binecuvîntată pîinea vorbelor
S-o împart cu păsările cerului flămînde.

N. ZIDAROV

Cărare prin livezile de meri

Cînd cerul e posomorît, mai lacom
noi respirăm miresme de cicoare.
Mai sprinten către zori urcăm cărarea
printre livezi de meri, șerpuitoare.
Din poame noaptea aștri naște. Creanga
asemeni coarnelor de cerb, scrișnește.
Aminte să ne aducem : nu cruzi lăstari,
luminoase neliniști omul sădește.

Și primenite sufletele noastre
presimt lumina curată și verde.
În lanul invadat de crizanteme,
conturul merilor tineri se pierde.

Drum parfumat sub boltă cîntătoare,
cărare unde frunza blind vibrează.
Aici nu pomii încărcați de roade,
ci merele vieții luminează.

În românește de
Mihail Magiari

Lirică din R.P. Ungară

SIMONYI IMRE

Timpul, veacul

Timpul ! — Al meu e timpul.
Veacul ! — Și veacul e al meu
De grindină el mă ferește, timpul.
Așa e timpul, veacul meu.

Acum, de mi-ar permite timpul
Aș face mai frumos bunul meu veac.
— Dar vîrsta-naintată, pentru veac
Nu-mi mai dă timp. Tîrziu e veacul.

SASS ERWIN

Atît de bine

Ne stă atît de bine adesea împreună
trecutul amintindu-l
se poleiesc în aur
chiar cele mai întunecate zile
și clipele de spaimă și de gol
pentru că nostalgia-nobilează
șirul greșelilor noastre
cu fețe-mbujorate explicăm
de ce rămînem totuși repetenți.

ne stă atît de bine adesea împreună
tinerețea amintind-o
cîntărind experiențele trăite
și-n nopți de veghe
cînd omenirea doarme
pe uliți tainice ne strecurăm
mînjind ziduri cu zgura sufletelor

ne stă atît de bine adesea împreună
întreaga viață amintind-o
învățînd cu sîrg
istoria încredințată nouă
în fața pruncilor mușcăm din viitor
apoi
ascultîndu-l pe Chopin iertăm
vina potrivnicilor noștri.

KOVACS GYÖRGY

Anunț

Caut mature mori de vînt
am crescut din cele care sînt.
Nici să se-nvîrtă nu mai știu,
s-au prăbușit, în fața mea-i pustiu.

Aș vrea din nou să amețesc,
pe tari aripi să mă-nvîrtesc :
de are cineva mai multe, drept,
oferta o aștept.

Caut demne mori de vînt, cinstit,
de cele vechi m-am plictisit.
Dacă-i nevoie, dau oricît
— salvați-mă, vă rog. Atît !

VARSA ZOLTÁN

Ultima scrisoare a lui Ulise

Penelopa ! Ți-am dăltuit chipul în nisip
și am privit cum unda mării îl acoperă.
Erai credință vie în falsul meu triumf
cînd numele-mi umpluse universul.

Încolăcite, iubirile s-au împletit cu soarta,
visele zboară cu stolul lor nu-l mai păzesc.
Mă poticnesc stîngaci, căutînd Itaca
dincolo de soartă, de moartea ce veghează.

O, vino vînt și du-mă pe cel din urmă drum !
(Penelopa ! Tu nu mă părăsi, nu-mi spune
că drumul, soarta, zadarnice mi-au fost !)

Sus, deci ! Pornim ! Sus pînza pe catarg !
Pornesc, potrivnic zeilor, nebun-cuminte,
înspre Itaca ce n-a fost nicicînd a mea.

În românește de
Mihai Crișan

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian